

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Gabriela Karfilátová

**Svoboda pohybu v právu životního
prostředí**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 17. 12. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 197 088 znaků včetně mezer.

V Praze dne 17. 12. 2021

Gabriela Karfilátová

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce za odborné rady, konzultace a cenné podněty při psaní této práce. Dále bych také chtěla poděkovat své rodině a nejbližším za podporu během celého svého studia na vysoké škole.

Obsah

Úvod	1
1 Právo životního prostředí	3
1.1 Pojem životního prostředí	4
1.2 Pojem práva na příznivé životní prostředí	5
1.3 Pojem práva životního prostředí	6
1.3.1 Ústavněprávní aspekty ochrany životního prostředí	8
1.4 Shrnutí kapitoly o právu životního prostředí	9
2 Svoboda pohybu a pobytu	11
2.1 Pojem svobody pohybu a pobytu	12
2.2 Obecně k možnosti omezení svobody pohybu a pobytu	14
2.3 Konkrétně k omezení svobody pohybu právem životního prostředí	15
2.4 Shrnutí kapitoly o svobodě pohybu a pobytu	15
3 Veřejné užívání v právu životního prostředí	17
3.1 Pojem veřejného užívání	17
3.1.1 Veřejné užívání obecné	17
3.1.2 Veřejné užívání zvláštní	18
3.2 Předmět veřejného užívání a jeho vlastnictví	19
3.3 Subjekty veřejného užívání	19
3.4 Veřejné užívání a svoboda pohybu v právu životního prostředí	20
3.4.1 Přístup do krajiny	20
3.4.2 Užívání lesa	22
3.5 Shrnutí kapitoly o veřejném užívání	23
4 Právní úprava svobody pohybu v právu životního prostředí	25
4.1 Pohyb v krajině	26
4.1.1 Pohyb v národních parcích	29
4.1.1.1 Základní ochranné podmínky národních parků	29
4.1.1.2 Bližší ochranné podmínky národních parků	33
4.1.1.3 Klidová území a zonace národních parků	34
4.1.1.4 Návštěvní řády národních parků	36
4.1.1.5 Ochranná pásma národních parků	38
4.1.2 Pohyb v chráněných krajinných oblastech	38
4.1.2.1 Základní ochranné podmínky CHKO	39
4.1.2.2 Bližší ochranné podmínky CHKO	40
4.1.3 Pohyb v národních přírodních rezervacích a přírodních rezervacích	42
4.1.3.1 Pohyb v národní přírodní rezervaci	42
4.1.3.2 Pohyb v přírodní rezervaci	44
4.1.4 Národní přírodní památky a přírodní památky	44
4.1.4.1 Pohyb po národních přírodních památkách	44
4.1.4.2 Pohyb po přírodních památkách	45
4.1.5 Dílčí shrnutí úpravy pohybu v krajině a zvláště chráněných územích	46
4.2 Pohyb v lese	47
4.2.1 Limity obecného užívání lesů a další zakázané činnosti	48

4.2.2	Omezení vstupu do lesa.....	50
4.2.3	Dílčí shrnutí úpravy pohybu v lese	51
4.3	Pohyb u vody a ve vodě.....	51
4.3.1	Obecné užívání vod.....	51
4.3.2	Ochranná pásma vodních zdrojů	53
4.3.3	Vodní toky ve zvláště chráněných územích	54
4.3.4	Dílčí shrnutí úpravy pohybu u vody a ve vodě	54
4.4	Pohyb v zasněžené přírodě	55
4.4.1	Dílčí shrnutí úpravy pohybu v zasněžené krajině	56
4.5	Pohyb přes hranice.....	57
4.6	Další omezení pohybu v právu životního prostředí.....	58
5	Odpovědnost za porušení předpisů na ochranu přírody.....	59
5.1	Soukromoprávní odpovědnost.....	59
5.2	Veřejnoprávní odpovědnost.....	60
5.2.1	Přestupky.....	60
5.2.2	Trestné činy.....	62
5.3	Veřejné stráže	63
5.3.1	Stráž přírody.....	64
5.3.2	Lesní stráž	67
5.4	Shrnutí kapitoly o odpovědnosti za porušení předpisů na ochranu přírody	69
	Závěr.....	71
	Seznam použitých zkratk	75
	Seznam použitých zdrojů.....	79
	Abstrakt	89
	Klíčová slova	89
	Abstract.....	91
	Key words.....	91

Úvod

Problematika životního prostředí se stává čím dál tím skloňovanějším tématem. Je tomu tak z důvodu zřetelných negativních dopadů lidské činnosti na přírodu, ať už se jedná o nadměrný zábor půdy pro výstavbu, kácení lesů, kdy pro představu bylo v roce 2019 každých 6 vteřin ztraceno jedno fotbalové hřiště deštného pralesa,¹ letectví, které stojí za 2-3 % celosvětové produkce CO₂ a jen v evropském hospodářském prostoru bylo v roce 2017 vypuštěno cca 184 milionů tun tohoto plynu,² nebo o střelení mraků, kdy účelem je zabránit dešti nebo naopak déšť způsobit.³

Dalším důvodem zájmu o životní prostředí je i probíhající globální oteplování, které ohrožuje existenci veškerého života na Zemi. V tomto ohledu je právní úprava životního prostředí v ČR, ale i ve zbývajících členských státech EU značně ovlivňována politikou EU, která zaujímá vedoucí pozici ve snaze snížit dopady globálního oteplování a adaptovat se na něj – příkladem může být ambiciózní balíček „Fit for 55“ představený Komisí EU v červenci 2021, o kterém v současné době jednájí Evropský parlament a členské státy EU.

Právní úprava svobody pohybu v právu životního prostředí se pak stala velmi aktuální během pandemie COVID-19, kdy v určitých obdobích bylo možné se volně pohybovat pouze v přírodě – to automaticky znamenalo přetíženost turistických cest a ukázalo neznalost příslušných právních úprav návštěvníky, v horším případě jejich nerespektování.

Naléhavost tématu však spatřuji i mimo situaci během pandemie, a to zejména s ohledem na růst lidské populace, pokračující zábor půdy pro život lidí, ztrátu divočiny, jež v roce 2020 zabírala už jen pouhých 35 % Země,⁴ a pokračující vývoj nových technologií a způsobů pohybu člověka – ze všech těchto důvodů je třeba lidský pohyb v přírodě regulovat a dát mu řád za účelem zachování zbývajících částí přírody. Však k tomu se také občané ČR zavázali jak v Ústavě, dle které jsou tito: „*odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní ... bohatství ...*“⁵, tak v Listině, dle které jsme si vědomi svého dílu odpovědnosti za osud veškerého lidstva vůči budoucím generacím.⁶ Ochrana životního prostředí je tak úkolem všech a právo životního pro-

¹ WEISSE, M., GOLDMAN, E. D. We lost a soccer field of primary rainforest every 6 seconds in 2019. In: *GreenBiz* [online]. Oakland: GreenBiz Group, 2020, 16. 6. 2020 [cit. 5. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.greenbiz.com/>.

² Evropská komise. Revision of the EU Emission Trading System Directive 2003/87/EC concerning aviation. In: *EU emissions trading system – updated rules for aviation* [online]. 3. 7. 2020 [cit. 5. 2. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/index_cs.

³ COONAN, C. How Beijing used rockets to keep opening ceremony dry. In: *INDEPENDENT* [online]. Londýn: Independent Digital News & Media Limited, 2011, 22. 10. 2011 [cit. 5. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/>.

⁴ David Attenborough: A Life on Our Planet [film]. Scénář a režie ATTENBOROUGH, D. Velká Británie: Netflix, 2020. Dostupné z: <https://www.netflix.com/>. 49. minuta.

⁵ viz preambule Ústavy.

⁶ viz úvodní prohlášení Listiny.

středí, jež se mj. věnuje úpravě svobody pohybu v přírodě, je pak nástrojem ochrany životního prostředí.

Účelem práva životního prostředí je tedy obecně ochrana, zachování a potenciální zlepšení životního prostředí. Tento účel lze také chápat jako nastavení podmínek a mezí pro optimální využívání životního prostředí člověkem, z nichž bude benefitovat jak člověk, tak samotná příroda. Ve vztahu k tématu této diplomové práce lze dané charakterizovat jako definování mantinelů pro pohyb člověka v přírodě, pro výkon jeho volnočasových aktivit, tak aby předmětné bylo vhodné jak pro přírodu, tak pro její návštěvníky – tedy dosáhnout optimálního soužití člověka a přírody při těchto činnostech. V souvislosti s trávením volného času v přírodě lze poukázat na pojem udržitelného cestovního ruchu, tedy: *„zajišťování potřeb účastníků cestovního ruchu takovým způsobem, který pomáhá rozvoji území s přihlédnutím k šetrnému využívání přírodních a kulturních hodnot a vede k dlouhodobé prosperitě dané oblasti, aniž by ohrozil uspokojení potřeb budoucích generací.“*⁷ Téma této diplomové práce je širší, než čeho se uvedená definice týká, avšak dle mého názoru tato vystihuje i ideální úpravu ostatního pohybu v přírodě než pouze toho volnočasového.

Posouzení problematiky zmíněné v předešlém odstavci je pak cílem této diplomové práce. V tomto ohledu jsou nejdříve vymezeny základní pojmy související s tématem práce, tedy pojmy životního prostředí, práva na příznivé životní prostředí, práva životního prostředí a veřejného užívání – jedná se o první, výkladovou část diplomové práce – a dále je popsána právní úprava jednotlivých právních předpisů z oblasti životního prostředí, jež obsahují příslušné instituty omezení svobodného pohybu v přírodě – jedná se o druhou, praktickou část práce. V poslední kapitole se pak věnuji odpovědnosti za porušování uvedených právních předpisů a kontrole nad jejich dodržováním.

Každá kapitola této diplomové práce obsahuje i vlastní dílčí shrnutí vyjadřující základní postřehy ze zkoumaného tématu. V závěru je pak zhodnoceno, zdali probíraná právní úprava naplňuje svůj účel, v čem spatřuji její nedostatky a co lze eventuálně zlepšit.

⁷ STEJSKAL, V. Právní aspekty udržitelného cestovního ruchu v národních parcích. In: *AUC IURIDICA* [online]. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2016. Vol 62 No 3, 49-56 [cit. 5. 2. 2021]. E-ISSN 2336-6478. Dostupné z: <https://karolinum.cz/>. Str. 51.

1 Právo životního prostředí

Právo životního prostředí představuje administrativně právní, resp. normativní nástroj ochrany životního prostředí. Objevuje se spolu s environmentálním uvědoměním v 70. letech minulého století – v tu dobu již byly zřetelné dopady lidské činnosti na životní prostředí, jako např. Velký londýnský smog v roce 1952, požár řeky Cuyahoga ve městě Cleveland v Ohio v roce 1969, havárie tankeru Torrey Canyon v roce 1967⁸ nebo na domácí půdě odumření lesů v Krušných horách vlivem kyselých depozic.

Na území českých zemí se právo životního prostředí počíná rozvíjet v obdobné době jako ve světě. Již v roce 1958 jsou přijaty Zásady zákona o ochraně zemědělského půdního fondu.⁹ V 70. letech 20. století se objevují první publikace na toto téma (jako známé dobové autory mohou uvést např. Zdeňka Madara nebo Milana Pekárka),¹⁰ od 80. let se právo životního prostředí začíná vyučovat na právnických fakultách, v roce 1987 bylo zařazeno mezi základní studijní obory.¹¹ Právní úprava životního prostředí čítala na 170 právních předpisů a dotýkala se vesměs všech oblastí životního prostředí.¹² Jednotlivé zákony se vždy zaměřovaly na určitou složku přírody – toto ne-ideální uspořádání přetrvalo i do dnešní doby viz dále.

Po roce 1989 došlo k obměně již přijatých zákonů a byly přijaty chybějící zákony. I nyníjší právní úprava ČR v této oblasti čítá bezpočet právních předpisů a je značně roztržštěná. Je rovněž notně ovlivňována členstvím ČR v EU, kdy tato je na poli životního prostředí velmi aktivní a stala se jedním z předních hráčů světa ve snaze o snížení negativních dopadů lidské činnosti na životní prostředí, kdy jejím cílem je mj. klimatická neutralita do roku 2050.¹³

V následujícím textu jsou nejprve stručně rozebrány základní pojmy, jichž se právo životního prostředí dotýká, a to životní prostředí a právo na příznivé životní prostředí. V poslední části této kapitoly je pak podrobněji pojednáno o samotném právu životního prostředí včetně jeho ústavněprávních základů.

⁸ MOLDÁN, B. Životní prostředí v globální perspektivě [online]. Praha: Univerzita Karlova Nakladatelství Karolinum, 2020. 228. ISBN 978-80-246-4678-7. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/prehled>. Str. 21.

⁹ KRUŽÍKOVÁ, E. Právo životního prostředí. In: BOBEK, M., MOLEK, P., ŠIMÍČEK, V. (eds.), *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví* [online]. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Str. 652-669 [cit. 8. 2. 2021]. ISBN 978-80-210-4844-7. Dostupné z: <https://ndk.cz/>. Str. 658-659.

¹⁰ tamtéž; str. 656.

¹¹ KIRÁLY, A. Ochrana životního prostředí v kontextu mezinárodní, evropské a české legislativy [online]. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 2009. 145 str. ISBN: 978-80-248-2041-5. Dostupné z: <https://ndk.cz/>. Str. 95.

¹² KRUŽÍKOVÁ, E. Cit. 9. Str. 662.

¹³ viz např. Zelená dohoda pro Evropu nebo nedávno přijatý balíček „Fit for 55“.

1.1 Pojem životního prostředí

Pokud bych se měla pokusit o co nejjednodušší definici pojmu životního prostředí, vymezila bych jej jako vše, co se nachází okolo nás a umožňuje život na Zemi. Představuje souhrn základních podmínek pro existenci všech živých i neživých organismů.

V českém právním řádu nalezneme definici životního prostředí v ust. § 2 zákona o životním prostředí, kdy tento životní prostředí formuluje jako: „vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.“

Vším můžeme rozumět vnější hmotný svět, který tvoří jednotlivé složky přírody a ekosystémy.¹⁴ Životní prostředí je pak chráněno i z pohledu jeho jednotlivých složek tzv. složkovými zákony – zákony zaměřujícími se na dílčí části přírody (např. vodu, vzduch, půdu, atd.). Takový přístup není vůbec ideální, jelikož dochází k přesouvání znečištění z jedné složky do druhé. Proto se v souladu se zásadou komplexnosti¹⁵ objevuje snaha o úpravu určitých problémů z hlediska všech složek (viz např. zákon o integrované prevenci, ve kterém je pro provoz v zákoně definovaných zařízení potřebné jedno integrované povolení, které slučuje a nahrazuje ostatní povolení vydávaná dle složkových zákonů).

Přirozené podmínky nejsou hned tak ledajaké – musí se jednat o podmínky, které umožňují vznik života a jeho reprodukci.¹⁶ Definice se zaměřuje jak na přirozené podmínky člověka, tak i na přirozené podmínky ostatních organismů a nečiní mezi nimi hlubší rozdíl – to je typické pro biocentrický přístup viz dále.

Složky životního prostředí jsou v definici uvedeny pouze demonstrativně, nejedná se tak o žádný uzavřený okruh částí přírody. Je tomu tak proto, že se v případě životního prostředí pohybujeme v oblasti zcela ovlivněné přírodními zákony, kdy neznáme všechny proměnné zde působící a ani ty, které se mohou časem vyvinout.

K životnímu prostředí jakožto hodnotě existují dva základní přístupy, a to biocentrický a antropocentrický, kdy prvně uvedený vyjadřuje, že životní prostředí je hodnotou samo o sobě a je třeba jej chránit právě pro životní prostředí. Člověk je jeho součástí, není nijak povýšen nad ostatní organismy, naopak je na nich závislý, stejně jako jsou ostatní organismy závislé na něm. Tento předpoklad vzájemné závislosti se vztahuje i na neživé části přírody. Antropocentrický

¹⁴ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. BECK, 2010. 678 str. ISBN 978-80-7400-338-7. Str. 28.

¹⁵ Zásada komplexnosti je přístup k ochraně životního prostředí jako jednoho celku, ve kterém jsou všechny složky a ekosystémy vzájemně propojeny a vzájemně na sobě závislé.

¹⁶ PEKÁREK, M. *Právo životního prostředí se představuje. České právo životního prostředí* [online]. Praha: Občanské sdružení Česká společnost pro právo životního prostředí, 2001. 1/2001, str. 6-10 [cit. 8. 2. 2021]. ISSN 1213-5542. Dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_01.pdf. Str. 7.

přístup naopak v životním prostředí spatřuje nástroj pro člověka, který mu slouží k uspokojování jeho potřeb a rozvoji a z tohoto důvodu jej chrání. Každý z těchto dvou hlavních pohledů představuje jiný názor na nejvyšší hodnotu, kterou může být život všeobecně, nebo život člověka.

Jaký přístup k životnímu prostředí zaujímá ČR, lze zkoumat v jejích právních předpisech. Např. v preambuli Ústavy je uvedeno, že jsou občané ČR odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní bohatství. Může slovo „*bohatství*“ znamenat nejvyšší hodnotu? Tedy že příroda je nejvyšší hodnotou? V komentářové literatuře je však přírodní bohatství vnímáno jako složky přírody pro potřeby člověka.¹⁷ Dále v čl. 11 odst. 3 Listiny nalezneme možnost omezení vlastnického práva ve prospěch přírody a životního prostředí, pokud jeho výkon tyto omezuje nad míru stanovenou zákonem. Tedy vlastnické právo může ustoupit potřebám životního prostředí. Rovněž preambule zákona o životním prostředí obsahuje zmínku o vztahu člověka a přírody, kdy v této je uvedeno, že člověk a ostatní organismy jsou společně neoddělitelnou součástí přírody. Samotné právo na příznivé životní prostředí uvedené v čl. 35 Listiny je však právo lidské, tedy chrání se právo na příznivé životní prostředí pro člověka.¹⁸ Z výše uvedených ustanovení a jejich výkladu tak lze dovést spíše antropocentrický přístup ČR k životnímu prostředí a jeho ochraně.

1.2 Pojem práva na příznivé životní prostředí

Právo na příznivé životní prostředí se objevuje v 70. letech minulého století; poprvé o něm hovoří Stockholmská deklarace z roku 1972.¹⁹ V ČR je zaručeno čl. 35 Listiny. Do českého právního řádu se dostalo po sametové revoluci v rámci procesu „zelenání ústav“²⁰ – to se odvíjí od myšlenky, že špatný stav životního prostředí podstatně ovlivňuje výkon ostatních lidských práv,²¹ což vede k nutnosti začlenit jeho základní ochranu a možnost se této dovolávat do ústavních základů států. Tak se může dít třemi způsoby, a to (i) rozšířením ochrany již existujících práv, (ii) vytvořením samostatného práva na příznivé životní prostředí nebo (iii) posílením procesních práv na jeho ochranu. Dle Kokeše pak vykazuje čl. 35 Listiny tzv. „*trojedinou schizofrenní*“²² povahu k ochraně životního prostředí, kdy odstavec první zakotvuje samotné právo na příznivé životní prostředí, odstavec druhý stanovuje procesní stránku práva na příznivé životní prostředí a odstavec třetí vnímá životní prostředí jakožto ústavně chráněnou hodnotu.

¹⁷ SYLLOVÁ, J. Čl. 7 (Ochrana přírody). In: SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SUCHÁNEK, R., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky. Komentář* [online]. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 1264 str. ISBN: 978-80-7400-590-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. Odst. 3.

¹⁸ KIRÁLY, A. Cit. 11. Str. 102.

¹⁹ viz princip jedna Stockholmské deklarace.

²⁰ KOKEŠ, M. Čl. 35 (Právo na příznivé životní prostředí). In: WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. *Listina základních práva a svobod: Komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/menu/search>.

²¹ tamtéž.

²² tamtéž.

Čl. 35 Listiny spadá do působnosti čl. 41 Listiny, k jeho provedení je tak zapotřebí zákona. Tento však v oblasti domáhání se předmětného práva nebyl nikdy přijat, což situaci značně ztěžuje a je tak třeba jej uplatňovat v rámci řízení, v nichž jsou zasažena jiná práva. Ve vztahu k informování o stavu životního prostředí byl přijat zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.

Právo na příznivé životní prostředí je zaručeno každému. Fyzické osoby jej mohou uplatňovat při prokázání dostatečného zájmu, kdy tento může být dán, pokud osobu s dotčeným územím svazuje určitý objektivní stav, kdy tato na daném místě např. žije nebo rekreuje.²³ Právnickým osobám pak nenáleží a jejich možnost uplatňovat procesní prostředky na jeho ochranu byla českými soudy dlouho v návaznosti na postoj Ústavního soudu odpírána. Zásadní změna přišla až v roce 2014 s nálezem I. ÚS 59/14,²⁴ v němž Ústavní soud přehodnotil svoji dosavadní judikaturu a přiznal spolkům možnost dovolávat se ochrany životního prostředí. Stanovil k tomu podmínky: (i) tvrzení zásahu do subjektivních práv spolku, (ii) místní vztah k lokalitě a (iii) jistá zavedenost spolku, ale připouští se i spolky založené *ad hoc*. Uvedená kritéria jsou v rozporu s požadavky Aarhuské úmluvy, jež je významnou mezinárodní smlouvou v této oblasti, která zájem environmentálních organizací automaticky presumuje.

Posledním aspektem práva na příznivé životní prostředí je právo na informace o něm – základní nástroj k jeho uplatňování. Obsahuje aktivní a pasivní složku, kdy aktivní zahrnuje samovolné zpřístupňování a šíření informací povinnými subjekty a pasivní znamená zpřístupnění informací na základě žádosti oprávněného subjektu, která nemusí být odůvodněná a žadatel nemusí prokazovat zájem na poskytnutí této informace. Jedná se o speciální právo ve vztahu k obecnému právu na informace.

Závěrem lze zmínit, že při kolizi tohoto práva s jiným právem zaručeným Listinou, veřejným zájmem či veřejným statkem bude zásah poměřován testem racionality, jehož kroky Ústavní soud v současné podobě formuloval v nálezu Pl. ÚS 1/08,²⁵

1.3 Pojem práva životního prostředí

Právo životního prostředí lze definovat jako právo, které reguluje společenské vztahy vznikající v oblasti životního prostředí a které nastavuje určitá pravidla pro chování jejich subjektů. Pekárek jej vnímá jako soubor právních norem a institutů, jež upravují společenské vztahy související s péčí o životní prostředí, tedy ochranou a reprodukcí hmotných částí (složek) život-

²³ TOMOSZEK, M., TOMOSZKOVÁ, V. Čl. 35 [Životní prostředí]. In: HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář* [online]. Praha: C. H. Beck, 2021. 1451 str. ISBN: 978-80-7400-812-2. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. Odst. 104.

²⁴ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 59/14; zejm. část II. d/.

²⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 1/08; část XI, zejm. bod 103.

ního prostředí.²⁶ Specifičnost odvětví práva životního prostředí tento autor shledává především v tom, že (i) životní prostředí je předpokladem veškerého života na Zemi, (ii) jedná se o životní prostředí i ostatních organismů, (iii) všechny složky životního prostředí jsou vzájemně propojeny a ovlivňují se navzájem, (iv) dosud neznáme všechny faktory ovlivňující životní prostředí, (v) jde o oblast zcela podřízenou přírodním zákonům a (vi) právní úprava se dotýká každého lidského jedince samostatně i lidské populace jako celku.²⁷

Předmětem práva životního prostředí jsou pak regulované společenské vztahy, obsahem jednotlivá práva a povinnosti subjektů právní úpravy a účelem zachování resp. zlepšení stavu životního prostředí.

Systém²⁸ práva životního prostředí tvoří obecná a zvláštní část. V obecné části nalezneme jeho ústavní základy, stanovení předmětu, principů, nástrojů, organizace jeho ochrany nebo právní odpovědnosti. Zvláštní část pak můžeme rozdělit do čtyř samostatných oddílů, kdy (i) do prvního lze zařadit průřezové nástroje ochrany životního prostředí (jako jsou normy pro územní plánování či posuzování vlivů na životní prostředí), (ii) do druhého normy ochrany jednotlivých složek a ekosystémů (např. vodní zákon, ZOPK, lesní zákon aj.), (iii) do třetího normy ochrany před zdroji ohrožení (zákon o odpadech, zákon o obalech, zákon o integrované prevenci atd.) a (iv) do čtvrtého normy ochrany v některých oborech lidské činnosti (jako je např. zemědělství nebo hornictví).

V návaznosti na popsany systém lze třídit prameny práva životního prostředí též na (i) zákony obecného charakteru (ústavní zákony, zákon o životním prostředí), (ii) zákony obsahující rozdělení organizace ochrany životního prostředí (zákon o České inspekci životního prostředí, zákon o obcích, zákon o Státním fondu životního prostředí), (iii) zákony týkající se odpovědnosti (trestní zákoník, zákon o ekologické újmě, občanský zákoník), (iv) zákony upravující průřezové nástroje ochrany životního prostředí (stavební zákon, zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), (v) zákony upravující jednotlivé složky životního prostředí (vodní zákon, lesní zákon, ZOPK) nebo (vi) zákony na ochranu před specifickými zdroji ohrožení (zákon o odpadech, zákon o obalech).

Jako poslední třídění zde uvedu rozdělení předpisů práva životního prostředí dle působnosti. První skupinou jsou právní předpisy horizontální/průřezové, které dopadají na ochranu životního prostředí jako celku (např. stavební zákon, zákon o posuzování vlivů na životní pro-

²⁶ PEKÁREK, M. Cit. 16. Str. 7.

²⁷ tamtéž; str. 7-8.

²⁸ DAMOHORSKÝ, M. a kol. Cit. 14. Str. 30-36.

středí), druhou jsou pak právní předpisy vertikální/složkové – ty upravují pouze určitou část životního prostředí (vodní zákon, ZOPK, lesní zákon).

Jak již bylo uvedeno v úvodu, právo životního prostředí je normativním nástrojem ochrany životního prostředí, Obecně je ochrana životního prostředí definována v ust. § 9 zákona o životním prostředí, kdy tato: „zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku.“

Definice je zaměřena na regulaci procesu, kterým se životní prostředí ničí (to indikuje použití nedokonavého vidu slov *znečišťování* a *poškození*). Dále definice cílí jak na ochranu jednotlivých oblastí životního prostředí, tak i na ochranu životního prostředí jako celku. Jsou v ní obsaženy dvě složky ochrany životního prostředí, a to defenzivní a ofenzivní, kdy prvně zmíněná znamená preventivní činnost, tedy aby k znečišťování nebo poškozování životního prostředí vůbec nedocházelo, a druhá zmíněná představuje již aktivní odstraňování následků nastalého znečištění nebo poškození.

Úpravu právních institutů ochrany životního prostředí pak nalezneme v jednotlivých environmentálních zákonech. Obecně se jedná o příkazy, zákazy, povolení, souhlasy, kompenzace, odpovědnost aj. O jednotlivých nástrojích ochrany životního prostředí ve vztahu k pohybu a pobytu člověka v přírodě je blíže pojednáno v kapitole 4 této diplomové práce.

1.3.1 Ústavněprávní aspekty ochrany životního prostředí

Jak již bylo uvedeno výše, v preambuli Ústavy se objevuje vyjádření odhodlání společného střežení a rozvíjení zděděného přírodního bohatství. Co se rozumí přírodním bohatstvím, není blíže vysvětleno. Dle Syllové je tento pojem třeba vykládat stejně jako pojem životního prostředí. Rozdíl spatřuje pouze v odlišném účelu ochrany, kdy skrze životní prostředí je chráněno prostředí, v němž se pohybují lidé a další organismy, a skrze přírodní bohatství jsou chráněny složky prostředí pro člověka.²⁹ Ochrana přírodního bohatství je pak čl. 7 Ústavy svěřena státu a dle této autorky představuje ochranu veškerých složek životního prostředí, druhů organismů, konkrétních ekosystémů a vazeb mezi nimi, jakož i ochranu přírody jako celku.³⁰

Dle čl. 7 Ústavy stát rovněž dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů. Přírodní zdroje jsou definovány v ust. § 7 zákona o životním prostředí jako všechny zdroje, které člověk využívá nebo může využívat. Dále jsou v tomto paragrafu rozlišeny na obnovitelné a neobnovitelné. Ohledně výkladu šetrného využívání obnovitelných zdrojů si můžeme vzít na pomoc čl. 3

²⁹ SYLLOVÁ, J. Cit. 17. Odst. 3.

³⁰ tamtéž; odst. 3.

Stockholmské deklarace, dle něhož musí být schopnost Země vytvářet obnovitelné zdroje zachována a nejlépe obnovena nebo zlepšena. Ohledně šetrného využívání neobnovitelných zdrojů pak tyto musejí být využívány tak, aby k jejich spotřebování došlo co nejpozději. Šetrné využívání je pojem odlišný od koncepce trvale udržitelného rozvoje, která je přísnější a cílí na nejvyšší možnou šetrnost využívání neobnovitelných zdrojů a racionální využití obnovitelných zdrojů, tedy takové využití, při kterém se mohou trvale obnovovat.³¹

Dále se životnímu prostředí věnuje Listina. Ta se v úvodu hlásí k trvale udržitelnému rozvoji, kdy formuluje odpovědnost právě žijící generace vůči budoucím generacím za osud veškerého života na Zemi.

Stěžejním článkem Listiny pro životní prostředí je pak již výše rozebíraný čl. 35, který stanovuje právo každého na příznivé životní prostředí, dále na včasné a úplné informace o jeho stavu a stavu přírodních zdrojů a dále mez pro výkon ostatních práv, kdy tento výkon nesmí ohrožovat nebo poškozovat životní prostředí a jeho složky nad míru stanovenou zákonem. Dle čl. 41 Listiny se lze těchto práv dovolávat pouze v mezích zákonů, které je provádějí.

Čl. 11 odst. 3 Listiny stanovuje možnost omezení výkonu vlastnického práva, který poškozují (opět nad míru stanovenou zákonem), ve prospěch životního prostředí a přírody. Jedná se o speciální ustanovení k čl. 35 odst. 3 Listiny, kdy čl. 35 odst. 3 se vztahuje všeobecně k výkonu všech práv a zaměřuje se jak na poškozování, tak na ohrožování, kdežto čl. 11 odst. 3 pojednává vysloveně pouze o výkonu vlastnického práva a pouze o poškozování přírody a životního prostředí. Navíc čl. 11 odst. 3 nespadá pod čl. 41 Listiny. Obdobně lze omezit svobodu pohybu dle čl. 14 odst. 3 viz část 2.3 této diplomové práce.

Oblasti životního prostředí se rovněž dotýká ústavní zákon o bezpečnosti ČR, který umožňuje vyhlášení nouzového stavu mj. z důvodu živelních pohrom nebo ekologických a průmyslových havárií či nehod, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví, majetkové hodnoty nebo vnitřní pořádek a bezpečnost.

1.4 Shrnutí kapitoly o právu životního prostředí

Právo životního prostředí se utváří od druhé poloviny minulého století a jedná se o administrativně právní nástroj ochrany životního prostředí. Životním prostředím je třeba rozumět vše, co nás obklopuje a vytváří přirozené podmínky pro existenci organismů včetně člověka na Zemi. Základními přístupy k životnímu prostředí jakožto hodnotě jsou dva, a to antropocentrický, kdy je ochrana životnímu prostředí poskytována, jelikož se jedná o nástroj k uspokojování potřeb

³¹ tamtéž; odst. 1.

a rozvoje člověka, a biocentrický, který životní prostředí chápe jako hodnotu samu o sobě, a proto jej chrání. ČR zaujímá spíše antropocentrický přístup k životnímu prostředí.

Právo životního prostředí představuje regulaci společenských vztahů vznikajících v rámci životního prostředí obsahující závazná pravidla chování. Environmentální legislativa čítá v ČR nespočet právních předpisů a věnuje se vždy konkrétní složce životního prostředí – nejedná se o ideální úpravu, jelikož umožňuje přenášení znečištění z jedné složky do druhé. Základy práva životního prostředí jsou položeny již na ústavní úrovni, kdy se k jeho ochraně v úvodních prohlášeních hlásí Ústava i Listina. Ústava pak stanovuje povinnost státu dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a Listina zakotvuje právo na příznivé životní prostředí a obsahuje možnosti omezení ostatních práv ve prospěch životního prostředí.

Právo na příznivé životní prostředí je bezpochyby souvisejícím tématem. Skládá se z hmotněprávní stránky, tedy samotného práva na příznivé životní prostředí, procesní stránky, tedy možnosti přístupu k jeho ochraně, a dále práva na informace o jeho stavu. Domáhat se jej mohou fyzické osoby při prokázání dostatečného zájmu a i právnické osoby za Ústavním soudem stanovených podmínek.

2 Svoboda pohybu a pobytu

Svoboda pohybu a pobytu je v českém právním řádu zakotvena čl. 14 Listiny. Od této svobody se odvíjejí i další práva – právo svobodně území ČR opustit a právo se na něj vrátit. Možnosti omezení jsou poté uvedeny v dalších odstavcích čl. 14, kdy se tak může dít jen z taxativně stanovených důvodů či s přihlédnutím k občanství.

Jedná se o tradiční liberální svobody poskytující ochranu nejzákladnějším oblastem života jedince.³² Řadí se do první generace lidských práv. Jejich subjektem je primárně každý jednotlivec, v souvislosti s různými aspekty těchto svobod a jejich možnými omezeními však dochází k určitým modifikacím, kdy jím mohou být pouze občané ČR, občané EU a jejich rodinní příslušníci či osoby oprávněně se zdržující na území ČR. Osoby nelegálně se zdržující v ČR nejsou subjekty svobody pohybu a pobytu.

Dále lze svobodu pohybu a pobytu zařadit mezi tzv. negativní svobody.³³ Tímto termínem rozumíme svobodu od něčeho, tedy od zásahů ostatních do svobody pohybu a pobytu. Ve společnosti však existuje jistý konsensus ohledně nutnosti omezení negativních svobod (většinou se tak děje na základě zákonné úpravy) v rámci zajištění míru, bezpečnosti a fungování společnosti samotné.³⁴

Svobodu pohybu a pobytu je nutné odlišit od osobní svobody, již se zaručuje svoboda ve smyslu fyzickém, nikoli prostorovém.³⁵ Langášek demonstruje jejich rozdíl na příkladu trestu domácího vězení a trestu odnětí svobody, kdy při trestu domácího vězení není člověk vyloženě omezen na své osobní svobodě, nýbrž je omezován jeho svobodný pohyb. Trest odnětí svobody však již vyjímá člověka z jeho sociálního prostředí a zaměřuje se na omezení jeho svobody osobní – fyzické.³⁶ Omezení osobní svobody vždy v sobě zahrnuje omezení svobody pohybu a pobytu, naopak tomu tak ovšem není.

³² KINDLOVÁ, M. Lidská práva a jejich ochrana. Klasifikace podle obsahu práv. In: RESCHOVÁ, J., KINDLOVÁ, M., GRINC, J., PREUSS, O., ANTOŠ, M. *Státověda: Stát. Jednotlivec. Konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 484 str. ISBN 978-80-7552-695-3. Str. 128.

³³ MOLEK, P. Čl. 14 (Svoboda pohybu a pobytu). In: WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. *Listina základních práv a svobod: Komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/menu/search>.

³⁴ KASMIRLI, M., WARBUTON, N., ed. Tools for thinking: Isaiah Berlin's two concepts of freedom. In: *Aeon* [online]. Aeon Media Group, c2012-2021, 11. 2. 2019 [cit. 11. 3. 2021]. Dostupné z: <https://aeon.co/ideas/tools-for-thinking-isaiah-berlins-two-concepts-of-freedom>.

³⁵ TOMOSZEK, M. Čl. 14 [Svoboda pohybu a pobytu]. In: Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář* [online]. Praha: C. H. Beck, 2021. 1451 str. ISBN: 978-80-7400-812-2. Odst. 6. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

³⁶ LANGÁŠEK, T. Čl. 8 (Osobní svoboda). In: WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. *Listina základních práv a svobod: Komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/menu/search>.

2.1 Pojem svobody pohybu a pobytu

Svoboda pohybu a pobytu se objevuje jakožto reakce na nevolnictví, které pevně svazovalo své subjekty k určité půdě a určitému pánu. V případě opuštění panství (sňatek, odchod na vyučení řemesla či studie) k tomuto dával souhlas pán. Nevolnictví bylo na území českých zemích zrušeno v roce 1781 patentem Josefa II. V následujících katalogích práv byla svoboda pohybu a pobytu často specifikována v souvislosti s možností nabývání nemovitostí a možností svobodného výběru práce na daném místě. Ne jinak tomu bylo i v Ústavě Československé republiky z roku 1920.³⁷

V čl. 14 nynější Ústavy můžeme nalézt úpravu pohybu a pobytu z několika hledisek. Zprv je tento rozdělen na složku dynamickou, tedy pohyb, a statickou, tedy pobyt. Dále je regulován pohyb uvnitř hranic ČR a přes ně. V neposlední řadě je upraven pohyb a pobyt odlišně pro občany ČR a pro cizince.³⁸ Se vstupem do EU lze v rámci kategorie cizinců rozlišit ještě občany EU a jejich rodinné příslušníky a občany třetích zemí.

Čl. 14 odst. 1 Listiny všeobecně zaručuje svobodu pohybu a pobytu. Ústavní soud definoval svobodu pohybu jako: „*oprávnění nejen občana, ale každého pohybovat se po území České republiky vymezeném jejími státními hranicemi a navštěvovat jednotlivá místa s výjimkou těch, pro která zákon ve smyslu ustanovení čl. 14 odst. 3 Listiny stanoví omezení.*“³⁹ Svobodu pobytu pak tento definoval jako: „*oprávnění svobodně pobývat a usazovat se na kterémkoli místě v České republice, tj. oprávnění svobodně si volit bydliště uvnitř českého státu.*“⁴⁰ Logicky nemohou být tyto svobody zaručeny ilegálně vstupujícím cizincům, jejichž pobyt je v ČR regulován zákonem o pobytu cizinců. To odpovídá i znění čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 4 Evropské úmluvy o lidských právech,⁴¹ který zaručuje tyto svobody pouze těm, kdo se právoplatně zdržují na území daného státu. Pro občany EU vyplývá svoboda pohybu a pobytu již z primárního práva, resp. unijního občanství, kdy se jedná o jednu ze čtyř základních svobod, na nichž je EU mj. založena.

Odst. 2 čl. 14 Listiny poté zaručuje každému, kdo se oprávněně zdržuje na území ČR, možnost jej svobodně opustit. Toto evidentní právo bylo do Listiny zakotveno z důvodů praktik minulého režimu, kdy byla možnost občanů cestovat do zahraničí – zejména do zemí západního

³⁷ MOLEK, P. Čl. 14 (Svoboda pohybu a pobytu). Cit. 33.

³⁸ tamtéž.

³⁹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 10. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 4/02; bod V. nálezu.

⁴⁰ tamtéž.

⁴¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských a práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

bloku – značně omezena. Ohledně přiznání této možnosti českým ústavodárcem pouze těm, kdo se v ČR zdržují oprávněně, se autoři shodují, že je tuto podmínku třeba neaplikovat.⁴²

V předposledním odstavci 4 čl. 14 Listiny je zaručeno právo občana ČR na svobodný vstup na její území a nemožnost nucení občana ČR toto území opustit. I tato explicitní úprava navazuje na historickou zkušenost s komunistickou vládou, kdy u režimu nepohodlných osob byly vyvíjeny snahy, aby tyto území Československa opustily, načež jim mohlo být odebráno československé občanství. Nutno podotknout, že nucené opuštění vlasti se nedělo pouze za komunismu – vzpomeňme si na exil Jana Amose Komenského v Amsterdamu či povinnou rekreaci Karla Havlíčka Borovského v tyrolském Brixenu.

Komentovaný odstavec je do jisté míry prolamován zavedením evropského zatýkacího rozkazu (tzv. eurozatykač).⁴³ Na jeho základě lze z jednoho členského státu EU předat osobu k trestnímu stíhání do dožadujícího se členského státu EU bez ohledu na její občanství. V návaznosti na eurozatykač mělo dojít ke změně čl. 14 Listiny, kdy měl být přidán odstavec o možnosti vydání občana na základě eurozatykače. Návrh na změnu byl však poslanci zamítnut a došlo tak pouze ke změně trestního zákoníku a trestního řádu.⁴⁴ Tyto novely byly napadeny u Ústavního soudu skupinou poslanců a senátorů jako rozporné s čl. 14 odst. 4 Listiny. Ústavní soud ale stížnost zamítl, kdy dovodil, že se jedná pouze o časově omezené předání občana ČR k trestnímu stíhání v jiném členském státě EU, po jehož skončení se občan může volně vrátit zpět do vlasti, dále se občan může bránit proti takovému předání stížností na postup orgánů činných v trestním řízení či stížností u Ústavního soudu, po jejichž dobu vyřizování neběží lhůty k předání, čímž je zajištěna ochrana občana. Mezi členskými státy EU rovněž existuje vysoký stupeň důvěry v systémy trestní justice, tedy předávanému občanovi nehrozí újma na jeho základních právech. Dále je třeba čl. 14 odst. 4 Listiny interpretovat eurokonformním výkladem, tedy podporovat realizaci závazku vyplývajícího z úpravy eurozatykače, a nikoli jej znemožňovat. V poslední řadě poukázal Ústavní soud na možnost ČR občana nepředat, pokud by takové předání bylo v rozporu s ustanovením českého právního řádu, na kterém je třeba bez výhrady trvat.⁴⁵

⁴² Molek dovozuje, že v případě zajištění nelegálně pobývajících cizince tento nemůže opustit Českou republiku z důvodu omezení na osobní svobodě, nikoli jelikož pobýval na jejím území neoprávněně (viz MOLEK, P. Čl. 14 (Svoboda pohybu a pobytu). Cit. 33). Langášek zase neaplikování dovozuje z rozdílného znění Evropské úmluvy o lidských právech, kdy její čl. 2 odst. 2 Protokolu 4 takové omezení neobsahuje a je třeba aplikovat ustanovení garantující právo v širším rozsahu (viz LANGÁŠEK, T. Čl. 8 (Osobní svoboda). Cit. 36).

⁴³ Zavedeno Rámcovým rozhodnutím rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (2002/584/SVV).

⁴⁴ MOLEK, P. Čl. 14 (Svoboda pohybu a pobytu). Cit. 33.

⁴⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 66/04; zejm. body 62, 70, 71, 72, 79-83, 86 či 90.

Poslední odstavec 5 čl. 14 Listiny se týká možnosti vyhoštění cizinců. S ohledem na téma této diplomové práce však dovozují nepotřebnost jeho bližšího výkladu. V souvislosti s životním prostředím lze uvažovat o vyhoštění cizince jakožto trestu za spáchání trestného činu proti životnímu prostředí.⁴⁶

2.2 Obecně k možnosti omezení svobody pohybu a pobytu

Zbylým neprobraným ustanovením čl. 14 Listiny je jeho odst. 3, který zakotvuje možnosti, za jakých lze svobodu pohybu a pobytu omezit. Těmito důvody jsou bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochrana zdraví, ochrana práv a svobod druhých a na vymezených územích ochrana přírody. Právě posledně uvedený důvod je kritický z hlediska předmětu této diplomové práce. Nutno podotknout, že omezení se týkají pouze svobod a práv zakotvených v čl. 14 odst. 1 a 2 Listiny, jak lze ostatně vyvodit z uvozovací věty odst. 3 čl. 14: „*Tyto svobody...*“⁴⁷ Při omezení svobody pohybu a pobytu je třeba užít testu proporcionality, jež Ústavní soud blíže popsal v nálezu Pl. ÚS 4/94.⁴⁸

Jednotlivá omezení svobody pohybu a pobytu z důvodu bezpečnosti státu a udržení veřejného pořádku můžeme nalézt např. v zákoně o ochraně státních hranic,⁴⁹ kde jsou mj. upraveny podmínky pro hraniční přechody na mezinárodních letištích, zákoně o pobytu cizinců, který reguluje pobyt cizinců na území ČR, či v trestním zákoníku, který upravuje jednotlivé tresty, jimiž lze omezit svoboda pohybu, resp. osobní svoboda a v jejím rámci svoboda pohybu (trest odnětí svobody, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, zákaz pobytu či pro cizince vyhoštění), a dále rovněž ochranná opatření (ochranné léčení a zabezpečovací detence).⁵⁰ Další institut omezující svobodný pohyb je zákaz vycestování upravený trestním řádem.⁵¹

V oblasti ochrany zdraví jsou nejlepším příkladem omezení pohybu usnesení vlády, kterými se omezuje volný pohyb osob v souvislosti s pandemií onemocnění COVID-19. S ohledem na pandemii i omezení svobody pohybu lze zmínit ust. § 64 ZOVZ, který stanovuje povinnosti osob v případě onemocnění infekčním onemocněním nebo při podezření z nákazy takovým onemocněním – povinnost dané osoby podrobit se izolaci či potřebnému laboratornímu vyšetření, dodržovat omezení a zdržet se činností vedoucích k dalšímu šíření infekčního onemocnění.

⁴⁶ Jednotlivé trestné činy proti životnímu prostředí viz hlava VIII zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴⁷ srov. znění čl. 14 odst. 3 Listiny.

⁴⁸ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.

⁴⁹ Zákon č. 191/2016 Sb., o ochraně státních hranic České republiky a o změně souvisejících zákonů (zákon o ochraně státních hranic).

⁵⁰ srov. § 52 až § 100 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵¹ srov. § 77a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

Na ochranu práv a svobod druhých lze uvést institut předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí dle ust. § 400 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních. Na jeho základě musí osoba opustit společné obydlí sdílené s osobou, jež návrh na předběžné opatření podala, a nesmí do něj vstupovat ani do jeho bezprostředního okolí.

Poslední oblastí možného omezení svobody pohybu a pobytu jsou omezení v oblasti ochrany přírody a krajiny. Ta jsou blíže rozebrána v následující části a pak v kapitole č. 4.

2.3 Konkrétně k omezení svobody pohybu právem životního prostředí

Dle judikatury Ústavního soudu je „zdravé“ životní prostředí veřejným statkem,⁵² v jehož prospěch tak lze omezit ostatní lidská práva i veřejné zájmy, resp. jiné veřejné statky.

Obecné podmínky pro omezení práv ve prospěch životního prostředí nalezneme v již zmiňovaném čl. 35 odst. 3 Listiny, který stanovuje všeobecnou povinnost neohrožovat ani nepoškozovat výkonem jiných práv životního prostředí nad míru stanovenou zákonem. Speciální ustanovení pak obsahuje rovněž zmiňovaný čl. 14 odst. 3 Listiny, který umožňuje zákonem omezit svobodu pohybu a pobytu z důvodu ochrany přírody na vymezených územích.

Výše uvedené skutečnosti jsou naplněním prvního předpokladu možnosti zákonného omezení ostatních práv, resp. veřejných zájmů ve prospěch životního prostředí, tedy že (i) zákonná možnost omezení musí být předpokládána Listinou. (ii) Následně musí dané omezení stanovit zákon. Jedná se o výhradu zákona, tedy nemůže být tato pravomoc všeobecně delegována na moc výkonnou. (iii) Za další nesmí být předmětné omezení diskriminační a (iv) musí šetřit podstatu a smysl omezovaného práva.

Zákonná omezení lidských práv, konkrétně svobody pohybu a pobytu ve prospěch životního prostředí nalezneme zejména ve složkových zákonech. Může se jednat o zákazy určitých činností např. v souvislosti se specifickým územím nebo povinnosti k určitému chování. Povinnosti mohou být stanoveny ke konání určité činnosti či k strpění výkonu práva jiného. Omezení však mohou vyplývat i z ochranných, nápravných, kontrolních či sankčních opatření vydávaných orgány veřejné správy či z rozhodnutí správního orgánu či z výroku soudního rozhodnutí.

2.4 Shrnutí kapitoly o svobodě pohybu a pobytu

Svoboda pohybu a pobytu je zaručena čl. 14 Listiny. Patří mezi tradiční liberální svobody a řadí se do práv první generace. Jedná se o negativní svobodu. Historicky se svoboda pohybu a pobytu vyvinula v návaznosti na nevolnictví, které své subjekty pevně svazovalo s určitým územím a s určitým pánem.

⁵² Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9. 10. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 15/96.

Pojmu svobody pohybu a pobytu lze rozumět jako právu každého svobodně se pohybovat po území ČR a pobývat kdekoli na jejím území a usazovat se tam s výjimkou míst, kde jsou tyto svobody za splnění stanovených podmínek omezeny.

Se svobodou pohybu a pobytu souvisejí i další práva, a to právo svobodně území ČR opustit a vrátit se na něj. Nucené opuštění ČR je pro její občany zakázáno. Tato práva jsou v Listině výslovně zakotvena s ohledem na praktiky komunistického režimu.

Listina rozlišuje mezi občanem ČR a cizincem, kdy pro cizince je svoboda pohybu a pobytu garantována v nižším rozsahu. Cizince lze vyhostit. V souvislosti se vstupem ČR do EU je třeba cizince rozlišovat do dvou kategorií, a to občany EU a jejich rodinné příslušníky a občany třetích zemí. S ohledem na svobodný pohyb osob jako jednu ze základních svobod EU je pohyb a pobyt jejich občanů daleko méně regulován.

Listina taxativně stanovuje možnosti omezení svobody pohybu a pobytu, a to z důvodu bezpečnosti státu, udržení veřejného pořádku, ochrany zdraví, ochrany práv a svobod druhých a ochrany přírody na vymezených územích.

Svobodu pohybu lze ve prospěch životního prostředí omezit, pokud je omezení předpokládáno Listinou (což naplňují články 35 a 14 odst. 3 Listiny), stanovuje jej zákon (naplňují jednotlivé složkové zákony), nesmí být diskriminační a musí šetřit podstatu a smysl omezovaného práva (posledně dvě uvedené podmínky jsou již na posouzení soudu při napadení příslušných úprav, resp. i správních orgánů při správní činnosti související s životním prostředím).

3 Veřejné užívání v právu životního prostředí

Veřejné užívání je institutem správního práva. Stojí na pomezí práva soukromého a veřejného, kdy jeho základní charakteristikou je užívání určité věci veřejností, nehledě na vlastnictví předmětné věci. Z hlediska tématu této diplomové práce je veřejné užívání klíčové, jelikož stanovuje základní hranice svobody pohybu člověka v přírodě. Na následujících řádcích je blíže pojednáno o pojmu veřejného užívání, jeho druzích, předmětu a konkrétních příkladech.

3.1 Pojem veřejného užívání

Ústavní základy veřejného užívání nalezneme v Ústavě v čl. 2 odst. 4 a v Listině v čl. 2 odst. 3, kdy tyto články zakotvují legální licenci – možnost každého činit vše, co zákon nezakazuje, a nemožnost být nucen k povinnostem, které zákon neukládá. Veřejné užívání životního prostředí je dále chráněno čl. 35 odst. 3 Listiny, dle kterého výkon práv jejich jednotlivými nositeli nesmí životní prostředí ohrožovat či poškozovat nad míru stanovenou zákonem.

Veřejné užívání lze definovat jako: „*užívání všeobecně přístupných materiálních statků, které odpovídá jejich účelovému určení, předem neomezeným okruhem uživatelů.*“⁵³ Z uvedené definice lze vyvodit charakteristické znaky veřejného užívání, a to že jeho předmětem jsou materiální statky, jež jsou všeobecně veřejně přístupné, jejich užívání musí být v souladu s jejich podstatou, aktuálním stavem a tyto statky mohou být tímto způsobem užívány nekonečným počtem uživatelů. Lze doplnit, že užívání předmětného statku nesmí vyloučit ostatní uživatele z možnosti statek užívat.

Základní rozdělení veřejného užívání je na obecné a zvláštní. Literatura⁵⁴⁵⁵ hovoří ještě o třetím typu, a to o užívání veřejných ústavů⁵⁶ – nárok na jejich užívání vyplývá ze zákona, kdy veřejný ústav má být přístupný všem nacházejícím se v obdobné situaci – destinatářům.

3.1.1 Veřejné užívání obecné

Obecně užívat materiální statky může každý. Tato možnost vzniká přímo z povahy předmětného statku (např. obecné užívání ovzduší) nebo ze zákona.

Obsah obecného užívání je v platné právní úpravě vyjádřen pozitivně, tedy ve formě dovolení určitého způsobu užívání, nebo negativně, tedy ve formě zákazů a jiných omezení. S jednotlivými omezeními se nejčastěji setkáváme z důvodu ochrany předmětného materiálního stat-

⁵³ STAŠA, J. Veřejné užívání. In: HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2016. 599 str. ISBN 978-80-7400-624-1. Str. 219.

⁵⁴ tamtéž; str. 219-220.

⁵⁵ KOPECKÝ, M. *Správní právo. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Str. 573. ISBN 978-80-7400-820-7. Str. 223-225.

⁵⁶ Veřejným ústavem je souhrn věcných a osobních prostředků, s nimiž nositel veřejné správy disponuje za účelem poskytnutí trvalé služby veřejného významu veřejnosti – např. nemocnice, knihovna aj.

ku, ochrany života a zdraví osob, ochrany jejich majetku, nutnosti údržby daného materiálního statku nebo pro zvláštní užívání jiného uživatele. Omezení mohou platit pro veškeré uživatele, pro jejich určitou skupinu nebo pro individuálního uživatele. Může se jednat o omezení trvalé či omezené na určité území nebo určitý časový úsek. Někdy není obsah obecného užívání vymezen vůbec – tehdy musí být užívání konvenční vzhledem k předmětu obecného užívání a přiměřené jeho stavu.

Obecné užívání materiálního statku může být bezplatné, nebo může být předmětem daňové či poplatkové povinnosti. Specifickou úhradou za obecné užívání je mýtné – úhrada konkrétního využití materiálního statku.

Pro obecné užívání platí veškeré výše zmíněné charakteristiky. Pokud užívání materiálního statku uživatelem bude překračovat tyto meze, bude se jednat o nedovolené užívání, za které nastupuje právní odpovědnost daného uživatele, popř. tento bude nucen zřídit si možnost zvláštního užívání.

3.1.2 Veřejné užívání zvláštní

K užívání jdoucím nad rámec obecného užívání je zapotřebí oprávnění. Zvláštní užívání tak vzniká na základě správního aktu – povolení či souhlasu. Jedná se o konkrétní správní akt opravňující konkrétního uživatele k výkonu konkrétního zvláštního užívání.

Obsah zvláštního užívání je stanoven jak zákonem, tak i předmětným správním aktem – většinou je určen specifický způsob zvláštního užívání a jeho doba. Za vydání správního aktu se hradí správní poplatek.

Výkon povoleného zvláštního užívání lze omezit obdobně jako výkon obecného užívání. Změnit jeho rozsah lze novým správním aktem, pokud jsou tyto vydávány s klauzulí *rebus sic stantibus*.

Zvláštní užívání nemusí odpovídat faktickému stavu materiálního statku, může spotřebovat materiální statek nad jeho schopnost obnovy a může vylučovat ostatní uživatele z obecného užívání daného materiálního statku. Tato ztráta je kompenzována poplatky za zvláštní užívání stanovené ve správním aktu.

Jako dobrý a snadný příklad pro rozlišení obecného a zvláštního užívání uvedu nakládání s povrchovými a podzemními vodami. V případě povrchových vod lze tyto obecně užívat v zákonem stanovených případech.⁵⁷ Pro jakékoli užívání podzemní vody je však již zapotřebí povolení či souhlasu.⁵⁸ Užívání podzemních vod tak může být pouze zvláštní.

⁵⁷ Část první, hlava II., díl 2 zákona o vodách, zejm. § 6 odst. 1.

⁵⁸ Část první, hlava II., díl 3 zákona o vodách, zejm. § 8.

3.2 Předmět veřejného užívání a jeho vlastnictví

V předešlých odstavcích označuji předmět veřejného užívání jako materiální statky. Lze je charakterizovat jako věci, jichž může užívat neomezený okruh osob, a to na základě veřejno-právní možnosti tohoto užívání, nikoli na základě vlastnictví k předmětné věci. Materiálními statky mohou být statky přírodní, nebo člověkem uměle vytvořené. Ust. § 490 občanského zákoníku označuje věci určené k veřejnému užívání za veřejné statky.

Materiálními, resp. veřejnými statky jsou zejm. ovzduší, voda, krajina, les, některé druhy energií (např. sluneční záření), veřejné prostranství, pozemní komunikace či rádiové spektrum.

Některé z uvedených složek jsou vlastnitelné. Je tomu tak u krajiny, kdy vlastnictví jejích jednotlivých částí fyzickými či právnickými osobami či státem je rozhodné pro možnost veřejného užívání ve formě průchodu krajinou. Dále jsou předmětem vlastnictví lesy, pro jejichž veřejné užívání naopak osoba vlastníka nehraje roli, veřejná prostranství a pozemní komunikace.

Jednotlivé složky přírody, tedy ovzduší, voda, sluneční či větrná energie aj. jsou nevlastnitelné. Užívání těchto materiálních statků není nijak souhrnně upraveno pro jejich relativní nevyčerpatelnost. Veřejný zájem se zde však může objevit např. u užívání těchto statků k vypouštění emisí (vypouštění zplodin do ovzduší, vypouštění znečištěných vod). K takovému znečišťování je pak třeba povolení, jedná se o případy zvláštního veřejného užívání.

Uvedené rádiové spektrum není vůbec věcí v právním slova smyslu. Jedná se však o omezený materiální statek, a proto je přístup k němu právně regulován.

3.3 Subjekty veřejného užívání

Jako jedna z charakteristik veřejného užívání byla výše uvedena možnost užívat materiální statek neomezeným okruhem uživatelů. Subjektem veřejného užívání tak může být nekonečný počet osob fyzických i právnických. V konkrétních případech však touto osobou bude pouze osoba splňující zákonem stanovené podmínky – např. užívat pozemní komunikace k jízdě motorovým vozidlem smí pouze osoba, jež je držitelem řidičského oprávnění.⁵⁹ Uživateli jsou rovněž pouze tzv. přímí uživatelé, a nikoli osoby mající prospěch z veřejného užívání.⁶⁰

Omezení okruhu uživatelů nastává rovněž při zvláštním užívání, kdy jiným způsobem mohou předmětný materiální statek užívat pouze osoby k tomu mající příslušné povolení.

Zajímavou otázkou ohledně subjektů veřejného užívání je jejich oprávnění materiální statek užívat. Vede se diskuse o tom, zdali existuje subjektivní právo na veřejné užívání, či nikoli.

⁵⁹ STAŠA, J. Cit. 53. Str. 225.

⁶⁰ tamtéž; str. 224.

Předválečná teorie došla k závěru, že takové právo neexistuje.⁶¹ Ke stejnému závěru dochází ve své disertační práci i JUDr. Aleš Mácha, a to následovně:⁶² Subjektivní právo se skládá ze tří složek, a to z (i) práva chovat se určitým způsobem, (ii) práva požadovat odpovídající chování od jiného a (iii) práva požadovat právní ochranu. Dle Máchy zvláštní a institucionální užívání již nesplňují bod (ii). Obecné užívání pak sice naplňuje body (i) a (ii), nelze se však již domáhat jeho právní ochrany, tedy nenaplní aspekt pod bodem (iii).

3.4 Veřejné užívání a svoboda pohybu v právu životního prostředí

Oprávnění svobodného pohybu a jeho meze jsou obecně stanoveny v čl. 14 Listiny ve spojení s čl. 35 Listiny. Pohyb po přírodě je pak primárně upraven v ust. § 63 ZOPK a ust. § 19 lesního zákona, která obě zakotvují obecné užívání krajiny a lesa a jeho limity.

3.4.1 Přístup do krajiny

Obecné užívání krajiny upravuje ust. § 63 ZOPK. Zákonná úprava jej nazývá přístupem do krajiny. Krajinou se dle ZOPK rozumí: „část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořenou souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky“.⁶³ Přístup do krajiny se vztahuje na pěší pohyb osob, pohyb osob pomocí různých prostředků nebo pohyb osob za využití zvířat. Úprava nerozlišuje mezi individuálním a hromadným pohybem.

Předmětné ustanovení ZOPK zakotvuje limity přístupu do krajiny. Meze jsou stanoveny jednak z pohledu majetkoprávního, jednak z pohledu druhů pozemku a specifických způsobů jejich využití. Dále předmětné ustanovení obsahuje speciální povinnost vlastníka pozemku při jeho oplocování a ohrazování a dále specifikuje a zdůrazňuje povinnosti osob využívajících institutu přístupu do krajiny.

Přístup do krajiny se vztahuje pouze k pozemkům ve vlastnictví nebo nájmu státu, obce či jiné právnické osoby.⁶⁴ V této souvislosti je nutné dovést, že se bude jednat i o pozemky v pachtu. Vstupovat bude možné i na pozemky ve vlastnictví kraje, i když tento není ve výčtu uveden. Opačný výklad by vedl k nedůvodnému omezení vlastnického práva obcí vůči krajům. V tomto ohledu vyvstává otázka, jak osoba putující krajinou pozná, zdali se pozemek, na který vstupuje, nachází ve vlastnictví výše uvedených subjektů, anebo ve vlastnictví fyzické osoby –

⁶¹ tamtéž, str. 225.

⁶² MÁCHA, A. Veřejné užívání a vlastnické právo. Olomouc. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce Veronika Tomoszková. Dostupné z: <https://theses.cz/id/tvow2u/>. Str. 128-136.

⁶³ Viz § 3 odst. 1 písm. m) ZOPK.

⁶⁴ Viz § 63 odst. 2 ZOPK.

lze dospět k závěru, že předmětné za současného technického stavu není s to schopna určit,⁶⁵ nebude-li pozemek označen za soukromý (a nenahlédne-li v tu chvíli do katastru nemovitostí).

Co se týče omezení průchodu krajinou z hlediska druhu pozemku, obecně je tento zakázán na zastavěných a stavebních pozemcích a pak na pozemcích pro specifické zemědělské činnosti. Trvale jsou dle negativního výčtu vyloučeny z přístupu do krajiny: zastavěné a stavební pozemky, dvory, zahrady, sady, vinice, chmelnice a pozemky určené k faremním chovům zvířat.⁶⁶ Dočasně po dobu vegetace nebo pastvy dobytka je průchod krajinou vyloučen na orné půdě, loukách a pastvinách.⁶⁷

Právní předpisy mohou obsahovat i speciální úpravu pohybu v krajině – tak je tomu např. u lesních pozemků viz následující část 3.4.2 této kapitoly.

Pokud zamýšlí vlastník pozemku tento oplotit či ohradit, ZOPK mu stanovuje speciální povinnost toto oplocení nebo ohrazení provést tak, aby byla zachována možnost volného průchodu.

Povinnosti osob pohybujících se v krajině jsou obecně regulovány občanským zákoníkem, tj. obecnou prevenční povinností a úpravou odpovědnosti za újmu. ZOPK obecné povinnosti zdůrazňuje ve vztahu k přístupu do krajiny. Dle něho může každý vstupovat do krajiny, pokud tím nebude působit škodu na majetku nebo zdraví jiných osob a pokud tím nebude zasahovat do práv na ochranu osobnosti nebo sousedských práv. Osoba má dále povinnost respektovat jiné oprávněné zájmy vlastníka / nájemce / pachtýře pozemku, na nějž vstupuje, a obecně závazné právní předpisy.⁶⁸ Tyto obecné povinnosti osob procházejících krajinou jsou dále specifikovány v odst. 5 § 63 ZOPK, dle kterého tyto osoby musejí dbát své osobní bezpečnosti i bezpečnosti osob jim svěřených, přizpůsobit jednání stavu přírodního prostředí předmětných pozemků a dále rizikům, jež se v přírodě obvykle nacházejí. Pro vyloučení pochybností, zdali se předmětné povinnosti vztahují pouze na pozemky v rámci přístupu do krajiny, staví uvedený odst. 5 najisto, že se povinnosti vztahují i na pohyb na pozemních komunikacích, stezkách, pěšinách, cyklostezkách, odpočinkových místech, tábořištích a v altáncích mimo zastavěná území obcí. Jedná se o demonstrativní výčet.⁶⁹

⁶⁵ STEJSKAL, V. Zákon o ochraně přírody a krajiny: Komentář. § 63 (Průchod krajinou) [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/menu/search>.

⁶⁶ Viz § 63 odst. 3 ZOPK.

⁶⁷ tamtéž.

⁶⁸ Viz § 63 odst. 2 ZOPK.

⁶⁹ PRŮCHOVÁ, I. § 63 [Průchod krajinou]. In: VOMÁČKA, V., KNOTEK, J., KONEČNÁ, M., HANÁK, J., DIENSTBIER, F., PRŮCHOVÁ, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář [online]. Praha: C. H. Beck, 2018. 676 str. ISBN 978-80-7400-675-3. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. Odst. 14

Odst. 5 § 63 ZOPK dále výslovně stanovuje neodpovědnost vlastníků pozemků za škody vzniklé na majetku, zdraví nebo životě osob v důsledku působení přírodních sil nebo vlastního zavinění osob.

Na závěr si dovoluji připomenout, že popsaná úprava se vztahuje pouze k pozemkům ve vlastnictví státu, obcí, krajů a právnických osob, pokud tyto pozemky nejsou vyloučeny (trvale či dočasně) z obecného užívání. Naopak se přístup do krajiny nevztahuje na činnosti konané v přímé souvislosti se zajištěním obrany či bezpečnosti státu.⁷⁰

3.4.2 Užívání lesa

Speciální úpravou k obecnému užívání ve formě přístupu do krajiny je obecné užívání lesa. Lesem se rozumí: „*lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa*“.⁷¹ Úpravu obecného užívání lesa obsahuje lesní zákon zejm. v ust. § 19. Toto ustanovení stanovuje podmínky vstupu do lesa, povinnosti vstupujících osob, podmínky pro chov včel v lesích a možnosti dočasného omezení či vyloučení vstupu do lesa.

Dle ust. § 19 odst. 1 lesního zákona je každý oprávněn vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí a sbírat v lese pro vlastní potřebu lesní plody a klest. Toto oprávnění se vztahuje ke všem lesům neohledně na jejich vlastnictví – jedná se o podstatný rozdíl oproti přístupu do krajiny. Obecné užívání lesů se tak vztahuje jak na lesy ve vlastnictví státu, obcí, krajů a právnických osob, tak i fyzických osob. Oprávnění se dále vztahuje pouze na vstup do lesa, a nikoli na vjezd (ať už motorovými vozidly či prostředky poháněnými lidskou či zvířecí silou).

Zakotvení vstupu do lesa na vlastní nebezpečí obdobně jako u přístupu do krajiny vylučuje odpovědnost vlastníka lesa za újmy na zdraví a majetku vzniknuvší vstupující osobě. Pro jistotu výkladu je předmětné stanoveno ještě v odst. 2 § 19 lesního zákona. Vlastník nicméně za škodu odpovídat bude, pokud tuto způsobí úmyslně; o jeho odpovědnosti lze uvažovat i v případě porušení jemu zákonem stanovených povinností.⁷²

Sbírat lesní plody lze pouze pro vlastní potřebu. Co se rozumí vlastní potřebou, není zákonem specifikováno. Následný prodej nasbíraných lesních plodů ale předmětné oprávnění překračuje a šlo by o užívání zvláštní. Ani lesní plody nejsou blíže určeny, může tak vzniknout otázka, zdali se jedná i o houby.⁷³

Oprávnění sbírat klest je spíše historickým pozůstatkem, který v dnešní době ustupuje do pozadí. Se sběrem klestě jsem se osobně setkala pouze na letních táborech. Předmětné oprávnění

⁷⁰ Viz § 90 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁷¹ Viz § 2 písm. a) lesního zákona.

⁷² DROBNÍK, J., DVOŘÁK, P. Zákon o lesích a doplnění některých zákonů: Komentář. § 19 (Obecné užívání lesa) [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>.

⁷³ tamtéž.

je nicméně upraveno podrobněji než sběr lesních plodů. Opět se musí jednat o sběr pro vlastní potřebu, která není blíže specifikována. Je tak otázkou, zdali pro sbírání klestí na letních táborech bylo nutné vyřídit povolení. Dále se musí jednat o klest suchou a ležící na zemi. Nelze ji tedy trhat živou ani suchou ze stromů. Nelze ani porazit soušku – suchý, ale ještě stojící strom.

Při výkonu zmíněných oprávnění musí osoba les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, resp. nájemce lesa a jejich zaměstnanců.⁷⁴ Dále se musejí osoby přizpůsobit stavu lesa a nebezpečím souvisejícím se vstupem do lesa. Osoby musejí dbát bezpečnosti osob jim svěřených. Aby nedocházelo k výkladovým komplikacím, kde všude uvedené povinnosti platí, je obdobně jako u přístupu do krajiny stanoveno, že se vztahují i na pohyb po účelových komunikacích v lese, vyznačených stezkách, pěšinách a trasách, odpočinkových místech a tábořištích. Povinnosti vstupujících osob do lesa jsou ještě obecně upraveny v ust. § 11 lesního zákona a pak samozřejmě v občanském zákoníku.

Lesní zákon dále upravuje možnost chovatelů včel umisťovat včelstva, resp. včelí úly na lesní pozemky. K tomu je zapotřebí souhlasu vlastníka lesa. Toto oprávnění vyplývá z všeobecného konsensu ohledně prospěšnosti činnosti včel. Chovatelé včel musejí dodržovat výše uvedené povinnosti.

Zbylé dva odstavce ust. § 19 lesního zákona zakotvují možnosti omezení obecného užívání lesa. Další omezení ve formě zákazů vyplývají i z následujícího ust. § 20 lesního zákona. O těchto omezeních je blíže pojednáno v části 4.2 následující kapitoly.

3.5 Shrnutí kapitoly o veřejném užívání

Z hlediska pohybu v přírodě je základním institutem veřejné užívání, které stanovuje podmínky pohybu v krajině a povinnosti s tím související. Rozumíme jím možnost užívat všeobecně přístupné materiální statky neomezeným okruhem osob, a to způsobem odpovídajícím jejich účelovému určení. Veřejné užívání se dělí na obecné, které nepřekračuje uvedenou definici a k jehož vzniku není zapotřebí žádné správní činnosti, a zvláštní, které uvedenou definici překračuje a vzniká na základě správního aktu. Materiálními statky jsou statky přírodní (voda, ovzduší, krajina aj.) i lidskou činností vytvořené (pozemní komunikace, veřejné prostranství aj.).

Pro pohyb v přírodě je základním institutem přístup do krajiny. Jedná se o možnost volného průchodu (pěšky i dopravním prostředkem) přes pozemky ve vlastnictví či nájmu, resp. pachtu státu, obcí, krajů a právnických osob. Institut se nevztahuje na pozemky ve vlastnictví fyzických osob. Z těchto pozemků jsou dále trvale vyloučeny zastavěné a stavební pozemky

⁷⁴ viz § 19 odst. 1 věta druhá lesního zákona.

a pozemky sloužící specifickým zemědělským činnostem (sady, vinice ad.). Dočasně jsou vyloučeny orná půda, louky a pastviny v době vegetace nebo pastvy dobytka.

Zákonná úprava stanovuje speciální povinnost vlastníka při oplocení nebo ohrazení pozemku zachovat možnost průchodu přes něj. Pro osoby procházející krajinou pak ze zákonné úpravy vyplývají povinnosti přizpůsobit své chování aktuálnímu stavu pozemků, nebezpečím v přírodě se obvykle nacházejícím, nepůsobit škodu na zdraví a majetku jiných osob, nezasahovat do práv na ochranu osobnosti a sousedských práv a respektovat oprávněné zájmy vlastníka pozemku. Výslovně je stanovena neodpovědnost vlastníka pozemku za škody vzniklé působením přírodních sil či vlastním zaviněním procházejících osob.

Speciální k úpravě průchodu krajinou je úprava obecného užívání lesa. Každý je oprávněn vstupovat (nikoli jakkoli vjet) do lesa na vlastní nebezpečí a sbírat v něm pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Pro obecné užívání lesů se nerozlišuje, kdo je vlastníkem předmětného lesa.

Vstupující osoba musí opět přizpůsobit své chování stavu lesa a musí počítat s nebezpečími obecně se vyskytujícími v lese. Je stanovena povinnost nepoškozovat les, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka lesa. Opět je výslovně stanovena neodpovědnost vlastníka lesa za škody na zdraví a majetku osoby vstupující do lesa, leda by tuto vlastníka lesa způsobil úmyslně nebo porušením svých povinností.

Se souhlasem vlastníka lesa lze v lese umisťovat včelstva. Chovatelé včel musejí dodržovat výše uvedené povinnosti.

4 Právní úprava svobody pohybu v právu životního prostředí

Právní úpravu pohybu v přírodě nalezneme v jednotlivých složkových zákonech.⁷⁵ Svobodný pohyb člověka v přírodě je nutné regulovat zejména z důvodu ochrany přírody samotné. Bez této regulace by totiž pravděpodobně (a mnohem dříve) došlo k významným poškozením až úplnému zničení jedinečných i obvyklých přírodních útvarů. Obdobně by docházelo ke značným ovlivněním přirozeného habitatu živočichů i stanovišť rostlin. Neupravený pohyb dopravními prostředky by přinesl ještě vyšší znečištění, než které se do přírody dostává nyní.

Ochranou přírody se zabývá zejména, jak ostatně vyplývá i z názvu, zákon o ochraně přírody a krajiny. Tento zákon pojímá ochranu přírody komplexně, kdy se zaměřuje na ochranu veškeré přírody a krajiny, a dále obsahuje ustanovení týkající se vybraných částí přírody. Vztah ZOPK a jiných zákonů není nijak výslovně řešen. Při kolizi právních úprav tak budou platit aplikační zásady, tedy zásada *lex superior derogat inferiori* – ZOPK bude mít přednost před podzákonnou právní úpravou, zásada *lex specialis derogat generali* – dříve byla specialita ZOPK výslovně zakotvena v ust. § 90 odst. 4, které však bylo zrušeno v roce 2009; nyní tak bude třeba zkoumat jednotlivá ustanovení ZOPK (nikoliv zákon jako celek, neboť slovem *lex* se myslí určitá právní norma) ve vztahu s jinými právními normami a určit přednost toho kterého ustanovení.⁷⁶ Jako poslední se uplatní zásada *lex posteriori derogat priori*.

Cílem ZOPK je udržení a obnova přírodní rovnováhy v krajině, ochrana biodiverzity (zachování biodiverzity je i jedním ze základních důvodů ochrany přírody), přírodních hodnot a krás a šetrné hospodaření s přírodními zdroji. Předmětné zakotvuje ust. § 1 ZOPK. Z tohoto ustanovení mj. Ústavní soud dovozuje možnost omezení dalších práv ve prospěch životního prostředí, jež je dle Ústavního soudu veřejným statkem.⁷⁷

Ochranou přírody a krajiny pak ZOPK rozumí péči státu a fyzických a právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny, nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, ekologické systémy a krajinné celky a vzhled a přístupnost krajiny.⁷⁸ Tato ochrana je veřejným zájmem, jak vyplývá z ust. § 58 odst. 1 ve spojení s ust. § 1 ZOPK.

Chránit přírodu lze *in situ*, tedy v přírodě samotné, a *ex situ*, tedy mimo přírodu – typicky v zoologických či botanických zahradách. ZOPK se zabývá ochranou přírody *in situ*. Zákon dále rozlišuje ochranu obecnou, zvláštní a „evropskou“ – soustava Natura 2000.

V rámci obecné ochrany jsou příroda a krajina chráněny prostřednictvím institutů územních systémů ekologické stability a významných krajinných prvků, dále jsou chráněny dřeviny

⁷⁵ zejm. ZOPK, vodní zákon či lesní zákon.

⁷⁶ VOMÁČKA, V. § 1 [Účel zákona]. Cit. 69. Odst. 1.

⁷⁷ tamtéž.

⁷⁸ viz § 2 odst. 2 ZOPK.

rostoucí mimo les, krajinný ráz, neživá příroda, tedy jeskyně a paleontologické nálezy, rostliny a živočichové (ZOPK obsahuje speciální ustanovení o ochraně ptáků) a dočasně lze stanovit přechodně chráněné plochy.⁷⁹ Obecně jsou tyto vymezené části přírody a živočichové a rostliny chráněny před rušením, poškozováním a ničením, na což je třeba při pohybu přírodou pamatovat.

Kromě obecné ochrany obsahuje ZOPK i ochranu zvláštní. Tu lze dále dělit na ochranu územní, druhovou a individuální (např. ochrana konkrétního stromu jako památného). V rámci tématu diplomové práce je zásadní zvláštní územní ochrana přírody a krajiny jakožto ochrana území, kterým je z důvodů vyjmenovaných v ZOPK potřeba poskytnout zvýšenou ochranu – k tomu viz následující části této kapitoly.

Zde je třeba uvést, že povinnosti týkající se pohybu v přírodě obsahují i jiné zákony, kdy dle ust. § 9 a § 10 zákona o myslivosti je zakázáno plašit zvěř, rušit ji při hnízdění a kladení mláďat a provádět další činnosti záporně působící na život volně žijící zvěře či poškozovat nebo ničit slaniska, napajedla, zařízení pro příkrmování, pozorování a lov zvěře a další myslivecká zařízení. Dle ust. § 17 odst. 3 písm. f) zákona o požární ochraně je zakázáno vypalovat porosty.

Následující text je uspořádán dle pohybu v jednotlivých složkách přírody, kdy je nejprve pojednáno o úpravě pohybu v krajině, následně v lesích, u vody a v zasněžené krajině. Pojednáno je i o pohybu přes hranice ČR. V jednotlivých částech jsou zpracovány různé možnosti pohybu, resp. i pobytu člověka v přírodě.

4.1 Pohyb v krajině

Základním institutem umožňujícím pohyb v krajině je její **obecné užívání** ve formě přístupu do krajiny – srov. část 3.4.1 předchozí kapitoly. Zde je nutné připomenout, že se obecné užívání nevztahuje na pozemky ve vlastnictví fyzických osob. Přístup do krajiny pokrývá jak pěší pohyb, tak pohyb dopravními prostředky a na zvířatech a tyto nijak neomezuje.

Zákonná úprava obecné ochrany přírody obsažená v druhé části ZOPK výslovně nestanovuje žádná omezení pohybu člověka v přírodě; činí tak pouze v rámci tzv. **přechodně chráněných ploch**.⁸⁰ Ty může orgán ochrany přírody vyhlásit rozhodnutím pro území, na nichž se dočasně nebo nepředvídatelně vyskytují významné rostlinné či živočišné druhy, nerosty nebo paleontologické nálezy, nebo i pro vědecké, studijní nebo informační účely aj. V rozhodnutí orgán ochrany přírody vymezí, které činnosti by pro takové území znamenaly zničení, poškození nebo rušení vývoje, a tyto omezí – lze takto omezit pohyb po územích či vstup na ně.

⁷⁹ Ohledně definic jednotlivých pojmů si zde dovoluji odkázat na § 3 odst. 1 ZOPK.

⁸⁰ viz § 13 ZOPK.

Dále jsou v rámci obecné ochrany přírody zakotveny **obecné zákazy** poškozování a ničení jednotlivých částí krajiny (viz právní úprava systémů ekologické stability, významných krajinných prvků, krajinného rázu a přírodního parku), rušení v krajině žijících živočichů a rostlin (viz právní úprava obecné ochrany živočichů a rostlin) a jiných nepříznivých působení na krajinu.

Obecná ochrana se dotýká i **jeskyní**, do kterých lze v rámci pohybu po krajině vstoupit. Jeskyní se rozumějí podzemní prostory vzniklé působením přírodních sil, včetně jejich výplní a přírodních jevů v nich.⁸¹ Jeskyně jsou chráněné před ničením, poškozováním, úpravou či jinou změnou jejich dochovaného stavu. Tato ochrana se vztahuje i na přírodní jevy na povrchu, které s jeskyní souvisejí. Jeskyně lze dělit na veřejnosti zpřístupněné a nezpřístupněné. Seznam zpřístupněných jeskyní tvoří přílohu zřizovací listiny Správy jeskyní České republiky.⁸² V současné době se jedná o 14 jeskynních prostorů.

Zvláštní územní ochrana pak již obsahuje ustanovení dotýkající se přímo pohybu člověka v přírodě. Tato ochrana se vztahuje na území krajiny, které lze pro jejich přírodovědeckou či estetickou významnost nebo jedinečnost učinit zvláště chráněnými územími.⁸³ Mezi tato území patří národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky.⁸⁴

Úprava **zvláště chráněných území** je obecně obsažena přímo v ZOPK v rámci základních ochranných podmínek, dále pak v bližších ochranných podmínkách, které jsou součástí předpisu, jímž je předmětné území zřízeno, a které odpovídají konkrétním potřebám toho kterého území – dle ust. § 44 odst. 3 ZOPK lze v bližších ochranných podmínkách podmínit určité činnosti a zásahy souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody, v případě neurčitého okruhu adresátů lze souhlas vydat formou opatření obecné povahy viz ust. § 44b ZOPK – a rovněž v plánech péče o daná zvláště chráněná území, v nichž se vyjadřují zásady jejich využívání.

Ze stanovených zákazů lze udělit individuální výjimku dle ust. § 43 ZOPK. V případě dopadu výjimky na neurčitý okruh osob ji lze opět povolit opatřením obecné povahy. Výjimku lze udělit ve třech situacích, a to pokud jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody, v zájmu ochrany přírody či pokud předmětná činnost nijak zvlášť neovlivní předmět ochrany zvláště chráněného území. Samotný institut výjimky je subsidiární a uplatní se na základě konkrétních podmínek těch kterých případů. Na udělení výjimky není právní nárok – k tomu srov.

⁸¹ viz § 10 odst. 1 ZOPK.

⁸² SPRÁVA JESKYNÍ ČR [online]. Průhonice: Správa jeskyní České republiky [cit. 17. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.caves.cz/>.

⁸³ viz § 14 odst. 1 ZOPK.

⁸⁴ viz § 14 odst. 2 ZOPK.

např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 140/2020-32, dle něhož: „Z formulace § 43 odst. 1 ZOPK ... je zřejmé, že na povolení výjimky ze zákazů uvedených v tomto ustanovení není právní nárok.“⁸⁵ Dle soudu se výjimka uděluje jen ve výjimečných případech.⁸⁶ V případě vydávání opatření obecné povahy lze toto vydat pouze z úřední iniciativy – ZOPK nezakládá povinnost vydat předmětné opatření na žádost.⁸⁷

Mimo CHKO lze pro zvláště chráněná území vyhlásit **ochranné pásmo** dle ust. § 37 ZOPK, je-li je třeba zabezpečit.

V této souvislosti je více než vhodné se zamyslet nad **vzájemným vztahem zvláštní územní ochrany obsažené v ZOPK a ochrany lesů dle lesního zákona**, jelikož významná část zvláště chráněných území je tvořena lesy. Jak již bylo výše uvedeno, do roku 2009 byla specialita ZOPK vůči ostatním zákonům zakotvena ust. § 90 odst. 4 ZOPK. Poté byla specialita právních předpisů o zvláštním užívání lesa (tedy ustanovení ZOPK) dána ust. § 19 odst. 3 lesního zákona. I toto ustanovení bylo ale zrušeno. V současné době tak není vztah ZOPK a lesního zákona nijak řešen.

Les bude podléhat obecné ochraně dle ZOPK, kdy je tento dle ZOPK významným krajinným prvkem *ex lege*, tedy se na něj uplatní obecná ochrana před poškozováním a ničením. Dále je upraven vlastním zákonem, který je navíc pozdějšího data než ZOPK, samozřejmě tak bude jeho ochrana primárně probíhat dle lesního zákona jakožto zákona speciálního a pozdějšího a obecná ochrana dle ZOPK se uplatní pouze subsidiárně. Zvláštní územní ochrana dle ZOPK je však, jak ostatně vyplývá z názvu, zvláštní, a proto ji dle mého názoru bude třeba aplikovat přednostně před úpravou lesního zákona na lesy nacházející se ve zvláště chráněných územích. Bude však nutné vždy zkoumat jednotlivé proti sobě stojící instituty, kdy institut klidových území (k pojmu viz část 4.1.1.3) bude mít jistě přednost před obecným užíváním lesa, avšak možnost volné jízdy na koni či na kole v CHKO, jejíž základní úprava se k těmto činnostem nijak nevyjadřuje, bude muset ustoupit omezením těchto činností vyplývajícím z lesního zákona, budou-li prováděny v lese na území CHKO.

V neposlední řadě lze pohyb po krajině omezit na základě ust. § 64 ZOPK, dle něhož tak lze učinit z důvodu ochrany přírody na taxativně vymezených územích, jimiž jsou národní parky, NPR, NPP a první zóny CHKO a jeskyně, a to tehdy, pokud hrozí jejich poškozování zejména z důvodu vysoké návštěvnosti. V této souvislosti nemusí dojít k faktickému poškození, postačuje

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 7. 2021, č. j. 140/2020-32. Odst. 24.

⁸⁶ tamtéž, odst. 28.

⁸⁷ DIENSTBIER, F. § 43 [Výjimky ze zákazů ve zvláště chráněných územích]. Cit. 69. Odst. 10.

pouze jeho hrozba.⁸⁸ Jedná se však o demonstrativní výčet poškozujících činností, důvody omezení mohou být i jiné. Činí tak příslušný orgán ochrany přírody opatřením obecné povahy. Přístup na dotčená místa lze omezit či úplně zakázat. Uzavřené jsou např. Drábské světničky v CHKO Český ráj či Pravčická brána v NP České Švýcarsko.

4.1.1 Pohyb v národních parcích

Právní úprava národních parků doznala zásadních změn na základě novely č. 123/2017 Sb. Hlavní změnou, kterou novela přinesla, je vyhlášení národních parků přímo zákonem (ZOPK) a úprava jejich základních podmínek na zákonné úrovni.

Dle ust. § 15 ZOPK lze za národní park vyhlásit rozsáhlá území s: „*typickým reliéfem a geologickou stavbou a převažujícím výskytem přirozených nebo člověkem málo pozměněných ekosystémů, jedinečná a významná v národním či mezinárodním měřítku.*“ Ohledně využití národních parků zákon stanovuje nutnost jeho podřízení zachování ekosystémů národních parků a dosažení biodiverzity. Dlouhodobými cíli ochrany národních parků jsou pak zachování těchto ekosystémů a jejich postupné zlepšování – jedná se o poslání národních parků. V ZOPK jsou vyhlášeny čtyři národní parky, a to NP České Švýcarsko, KRNP, NP Podyjí a NP Šumava.

ZOPK omezuje pohyb v národních parcích zejm. základními ochrannými podmínkami, bližšími ochrannými podmínkami, klidovými územími či ochrannými pásmy.

4.1.1.1 Základní ochranné podmínky národních parků

Základní ochranné podmínky národních parků nalezneme v ust. § 16 ZOPK. Lze je dělit na ty týkající se celého území národních parků a ty vztahující se na území národních parků mimo zastavěná území obcí a zastavitelné plochy obcí.

Co se týče **pěšího pohybu** po národních parcích, tento není základními ochrannými podmínkami blíže upravován. Bude však třeba dodržovat ust. § 16 odst. 2 písm. a) ZOPK, jež obsahuje obecný zákaz: „*používat prostředky nebo vykonávat činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů v rozporu s cíli ochrany zón národního parku nebo s režimem zón národního parku.*“ Pěší pohyb je omezován až v rámci klidových území na základě ust. § 17 ZOPK viz část 4.1.1.3. Při vstupu do lesa, kdy není jiná úprava, je třeba respektovat právní úpravu lesního zákona. Pěší pohyb může být omezen i v důsledku výskytu NPR (viz část 4.1.3.1).

S **motorovými vozidly a obytnými přívěsy** lze do národního parku mimo zastavěná území obcí a jejich zastavitelné plochy vjet a setrvat, musí však k tomu být užity pouze silnice, místní komunikace a místa vyhrazená orgánem ochrany přírody (tedy správou národního parku

⁸⁸ KONEČNÁ, M. § 64 [Omezení vstupu z důvodu ochrany přírody]. Cit. 69. Odst. 2.

viz ust. § 75 odst. 1 písm. f) ZOPK). To neplatí pro vymezená vozidla viz ust. § 16 odst. 2 písm. l) ZOPK. Pro účely definice silnice a pozemní komunikace se dle Stanoviska Ministerstva životního prostředí č. j.: 410/2546/99 použijí definice dle zákona o pozemních komunikacích.⁸⁹ Motorové vozidlo je pak třeba definovat dle zákona o provozu na pozemních komunikacích⁹⁰ jako: „*nekolejové vozidlo poháněné vlastní pohonnou jednotkou...*“⁹¹ S rozmachem novodobých způsobů dopravy tak sem bude třeba podřadit veškeré dopravní prostředky, které uvedenou definici splňují – dle teorie je za motorové vozidlo třeba považovat segway,⁹² tím pádem lze ustanovení o vjezdu do národního parku a setrvání v něm vztáhnout za použití argumentu *per analogiam* či *a maiori ad minus*, resp. *a minori ad maius* i na např. elektrické koloběžky či elektrické vozíky a samozřejmě elektrická kola – taková, která nesplňují podmínky vyhlášky č. 341/2014 Sb., konkrétně přílohy č. 12 písm. C), zejm. bodu 8.

Stejně podmínky platí pro **jízdu na kole a jízdu na koni** vyjma stanovených případů viz § 16 odst. 2 písm. m) ZOPK.

Dále se základní ochranné podmínky národních parků věnují **horolezeckým sportům, splouvání vodních toků či jiným vodním sportům**, jejichž provozování zakazují mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody. Zákazy uvedených sportů a ponechání vyhrazení míst k jejich provádění správě národního parku jsou celkem logické, kdy jejich výkon vyšším počtem lidí představuje značnou zátěž pro přírodu. Např. uvažíme-li, že se NP České Švýcarsko skládá z převážné části z pískovce, který je velmi náchylný k zvětvávání, tak početnější zdolávání pískovcové skály horolezci ji za určitý čas víceméně zničí. Proto je podmínkám horolezectví věnována speciální část návštěvního řádu NP České Švýcarsko viz dále. Formulace zákazu provozovat horolezecké sporty mimo vyhrazená místa doznala změny v již zmiňované novele z roku 2017, kdy původně bylo zakázáno pouze horolezectví, avšak s rozvojem nových obdobných disciplín bylo vhodnější užít obecného výrazu horolezecké sporty.⁹³ Obdobné platí pro formulaci „vodní sporty“

Základní ochranné podmínky pamatují i na pobyt v přírodě, kdy zakazují **tábořit** mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody. Pojem táboření není nijak v ZOPK ani jiném právním předpise definován. Jedná se tak o neurčitý právní pojem. Jeho vysvětlení však učinilo Minister-

⁸⁹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. Soubor stanovisek k ochraně přírody a krajiny v letech 1992-2005. Ministerstvo životního prostředí. Edice Planeta 2005, odborný časopis pro životní prostředí ročník XII, číslo 7/2005; 2005. Str. 52; § 19. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk>.

⁹⁰ KONEČNÁ, M., HANÁK, J. § 16 [Základní ochranné podmínky národních parků]. Cit 69. Odst. 79.

⁹¹ Viz § 2 písm. g) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů.

⁹² KOVALČÍKOVÁ, D., ŠTANDERA, J. § 2 [Vymezení základních pojmů]. *Zákon o provozu na pozemních komunikacích. Komentář* [online]. Praha: C. H. Beck, 2011. 438 str. ISBN 978-80-7400-418-6. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

⁹³ KONEČNÁ, M., HANÁK, J. § 16 [Základní ochranné podmínky národních parků]. Cit 69. Odst. 86.

stvo pro životní prostředí ve svém stanovisku č. j. 410/1114/96, podle kterého se tábořením rozumí: „*souhrn různých činností umožňujících vícedenní pobyt v přírodě spojený s přenocováním, a to obvykle ve stanech (stavění stanů, příprava stravy, hygiena, likvidace odpadků atd.)*.“⁹⁴ Z uvedeného výkladu vyplývají tři charakteristické znaky pro táboření, a to že se jedná o (i) souhrn určitých činností, které vedou k (ii) vícedennímu pobytu v přírodě, který je spojen s (iii) přenocováním v přírodě, obvykle ve stanech. Představit si tak můžeme dětský letní tábor v podsadových stanech nebo víkendový výlet s přespáním ve stanu.

Přespání v přírodě však může obnášet i přespání bez stanu, resp. bivakování či tzv. „pod širákem.“ Tento pojem rovněž český právní řád nezná. Bivakování může naplňovat výše uvedenou definici táboření, dle které přenocování explicitně nezávisí na použití stanu, ale obvykle tomu tak bývá. Bivakování ovšem přeci jen nepředstavuje takový dopad na přírodu jako táboření ve stanech, kdy předně není stavěn stan ani jiný obdobný přístřešek, tedy neporušuje se přírodní povrch ani se jinak nepoškozuje okolní prostředí, pouze ležící člověk zabere méně místa, čímž nedochází k takovému slehnutí či polámání rostlin, a dále se bivakování většinou provádí v menších skupinách osob. K výkladu pojmu bivakování si lze vzít na pomoc jeho chápání správami CHKO, dle kterých lze bivakování charakterizovat jako: „*přenocování, při kterém se nebuduje žádný přístřešek (ani celtou přehozenou přes šňůru), žádným způsobem se neupravuje místo přespání ani zde nedojde k viditelným změnám (např. polámání rostlin – pouhé slehnutí trávy nevdí) a jde o aktivitu osamocené jedince (nikoli tedy skupiny osob, byť by se na místě sešla náhodně)*.“⁹⁵ Jako jiný výklad bivakování lze uvést, že se jedná o: „*přenocování pod širákem za sníženého komfortu bez použití přístřešku, bez rozdělání ohně a bez zanechání jakýchkoli odpadků v místě přenocování*.“⁹⁶ Rozdílný pohled na bivakování a táboření vyplývá ze sporu, který probíhal v letech 2007 až 2010.⁹⁷

Posledním pojmem, který s přespáváním v přírodě souvisí, je nocování. Tento pojem se v českém právním řádu vyskytuje pouze v bližších ochranných podmínkách NP České Švýcarsko, které jej zakazují mimo místa vyhrazená správou národního parku. Definice nocování však není poskytnuta, jedná se tak opět o neurčitý právní pojem. Jasně však obsahuje jakýkoli způsob strávení noci v přírodě, tedy v sobě zahrnuje jak táboření, tak bivakování.

⁹⁴ AUTORSKÝ KOLEKTIV. Soubor stanovisek k ochraně přírody a krajiny v letech 1992-2005. Cit. 87. str. 51.

⁹⁵ AOPK ČR. Bivakovat v chráněné krajinné oblasti? Ano, ale jen někde. In: AOPK ČR [online]. 13. 4. 2011 [cit. 31. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/>.

⁹⁶ PEJCHA, J. Táboření v lese zakázáno, bivakování dovoleno. In: Lesnická práce [online]. 2011 [cit. 31. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.lesprace.cz/>.

⁹⁷ DĚTI ZEMĚ – PLZEŇ. Bivakování v CHKO? Povoleno! In: Děti Země [online]. 14. 3. 2011 [cit. 31. 7. 2021]. Dostupné z: <http://detizeme.cz/index.shtml>.

Výše uvedené lze shrnout tak, že táboření (se stanem) lze na území národních parků podnikat pouze na zastavěných územích obcí a zastavitelných plochách obcí a místech vyhrazených orgánem ochrany přírody. Bivakování lze provozovat i v jiných částech národního parku. Obě činnosti mohou být dále omezeny bližšími ochrannými podmínkami národních parků, klimatickými územími nebo NPR.

S tábořením, resp. bivakováním v přírodě obvykle souvisí **rozdělávání ohně**, které je mimo zastavěná území a zastavitelné plochy obcí a místa vyhrazená orgánem ochrany přírody zakázáno.

Dále se základní ochranné podmínky věnují **létání**, kdy výkon této činnosti v rozporu s podmínkami stanovenými opatřením obecné povahy vydaným ÚCL je na celém území národních parků zakázán.⁹⁸ ÚCL vydává takové opatření na základě ust. § 44 odst. 3 zákona o civilním letectví, kterým může z důvodů ochrany životního prostředí na nezbytně nutnou dobu nebo trvale omezit či úplně zakázat užívání vzdušného prostoru ČR k létání nad určitými oblastmi. Tímto způsobem je od 28. 2. 2019 omezeno létání nad územími všech národních parků v ČR,⁹⁹ a to v rámci omezených prostorů LKR1 ŠUMAVA, LKR 2 ČESKÉ ŠVÝCARSKO, LKR3 KRNPAP a LKR4 PODYJÍ. Pro všechny uvedené omezené prostory platí, že minimální výška letu je 300 m nad nejvyšší překážkou v okruhu 600 m od letadla, vstup do omezených prostorů je však bez omezení povolen pro lety záchranných složek, lety bezmotorových letadel, vzlety a přistání bezmotorových letadel (po povolení uživatele prostoru – tedy příslušné správy národního parku), lety bezpilotních letadel (po povolení příslušné správy národního parku); další výjimky může povolit ÚCL. Uvedená omezení platí po dobu 24 hodin denně.¹⁰⁰

Z uvedeného výčtu je důležité, že jsou povoleny lety bezmotorových letadel, jejich vzlety a přistání a dále lety bezpilotních letadel. Pod těmito typy letadel si lze typicky představit drony, padákové či závěsné kluzáky aj. Správy národních parků pak předmětné upravují v příslušných povoleních.

V souvislosti s létáním obsahují základní ochranné podmínky další zákaz, kdy dle ust. § 16 odst. 2 písm. s) ZOPK je mimo zastavěná území a zastavitelné plochy obcí zakázáno provozovat letadla způsobilá létat bez pilota nebo modely letadel. Dle ust. § 52 zákona o civilním letectví může letadlo bez pilota využívat vzdušného prostoru ČR jen na základě povolení ÚCL.

⁹⁸ Viz § 16 odst. 1 písm. l) ZOPK.

⁹⁹ ŠAMAN, V. Zákaz motorového létání nad národními parky! In: *LAA – letecká amatérská asociace ČR* [online]. 4. 3. 2019 [cit. 1. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.laacr.cz/Stranky/Default.aspx>.

¹⁰⁰ Viz Letecká informační příručka, část ENR 5 – Navigační výstrahy, oddíl 5.1.2. Omezené prostory. Platné znění z 8. 10. 2020 [cit. 1. 8. 2021]. Dostupné z: https://aim.rlp.cz/ais_data/www_main_control/frm_cz_aip.htm.

Modelem je pak dle ust. § 2 odst. 2 zákona o civilním letectví letadlo, jehož maximální vzletová hmotnost nepřesahuje 25 kg.

V souvislosti s letectvím tak lze shrnout, že létat nad národními parky lze v minimální výšce 300 m nad nejvyšší překážkou v okruhu 600 m. Vstup do omezených prostorů je pak povolen bez omezení např. pro lety bezmotorových letadel, jejich vzlety nebo přistání a lety bezpilotních letadel. Ohledně vzletů a přistávání bezmotorových letadel a letů bezpilotních letadel je třeba povolení příslušné správy národního parku. Mimo zastavěná území a zastavitelné plochy obcí je dále zakázáno létat s bezpilotními letadly a modely letadel.

Příklad aplikace dané právní úpravy uvedu na dronech, kdy s těmito je dovoleno létat nad zastavěnými územími a zastavitelnými plochami obcí, k tomuto je však dle opatření obecné povahy ÚCL zapotřebí povolení příslušné správy národního parku (a samozřejmě obecné povolení ÚCL pro provoz dronu).

4.1.1.2 Bližší ochranné podmínky národních parků

Na základní ochranné podmínky národních parků navazují jejich bližší ochranné podmínky, jež jsou upraveny v ust. § 16a až § 16d ZOPK vždy pro ten který národní park. Obsah bližších ochranných podmínek se pro jednotlivé národní parky odlišuje v souvislosti se specifickostí každého z nich a jinými potřebami pro regulaci předmětů ochrany.

Speciální úpravu pohybu obsahují pouze **bližší ochranné podmínky NP České Švýcarsko**. Dle těchto je na jeho celém území zakázáno zasahovat do přirozeného vývoje skalních útvarů; tak se může stát pouze z důvodů bezprostředního ohrožení lidského života či zdraví nebo bezprostředně hrozící škody na majetku značného rozsahu.¹⁰¹ Uvedený zákaz je takto stanoven s ohledem na specifický předmět ochrany NP České Švýcarsko, jímž jsou jedinečná geomorfologická pískovcová skalní města s typickými skalními hřbety, kaňony, pískovcovými věžemi a stolovými horami.¹⁰² Očividně je tak zakázáno např. vyrývat do skalních útvarů jakékoli nápisy či obrazce či pískovec jakkoli obrušovat či lámat. Je otázkou, zdali s tímto zákazem není v rozporu i tradiční turistika po pískovcích prováděná za mokra, kdy mokrá pískovec je daleko náchylnější k abrazi než suchý – proto je např. v Pravidlech lezení vydaných Českým horolezeckým svazem zakázáno lézt na mokré pískovcové skály.¹⁰³

Druhým specifickým zákazem pro celé území NP České Švýcarsko je zákaz využívání hospodářských zvířat k tahu a ježdění na nich mimo silnice, místní komunikace a místa vyhraze-

¹⁰¹ Viz § 16a odst. 1 písm. a) ZOPK.

¹⁰² KONEČNÁ, M. § 16a [Bližší ochranné podmínky Národního parku České Švýcarsko]. Cit. 69.

¹⁰³ Český horolezecký svaz. Pravidla lezení. In: *Horolezectví, lezení, hory, skály, závody lezení, skialpinismus, horosvaz - Český horolezecký svaz – ČHS*. Platné znění z 12. 6. 2020 [cit. 3. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.horosvaz.cz/>.

ná orgánem ochrany přírody; takto obhospodařovat pozemky však lze se souhlasem jejich vlastníka nebo nájemce.¹⁰⁴ Klíčovým pro tento zákaz je výklad pojmu hospodářské zvíře, který ZOPK nijak nepodává. Na pomoc si lze vzít definici obsaženou v ust. § 3 odst. 1 písm. c) veterinárního zákona nebo v ust. § 3 písm. d) zákona na ochranu zvířat proti týrání. Typicky se bude předmětné řešit v souvislosti s chovem koní a jízdou na nich, kdy pokud tito budou chováni v zájmovém chovu, jehož hlavním účelem je zájmová činnost člověka, nebude se jednat o hospodářská zvířata a zákaz se na ně nepoužije. Budou však stále spadat pod úpravu základních ochranných podmínek národních parků, které jízdu na koni mimo zastavěná území a zastavitelné plochy obcí obdobně limitují na silnice, místní komunikace a místa vyhrazená orgánem ochrany přírody.

Posledním zákazem specifickým pro celé území NP České Švýcarsko je zákaz nocování v přírodě mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody. Pojem nocování byl výše vyložen jako jakékoli strávení noci v přírodě, jedná se tedy o zastřešující pojem jak pro táboření, tak pro bivakování. Ty a jakékoli další způsoby nocování v přírodě jsou proto v NP České Švýcarsko zapovězeny mimo místa vyhrazená správou národního parku, kterým je v současné době pouze Kemp Mezní Louka.¹⁰⁵

4.1.1.3 Klidová území a zonace národních parků

Dalším a velmi důležitým institutem, kterým lze významně regulovat pohyb po národních parcích, jsou tzv. klidová území. Dle ust. § 17 odst. 1 ZOPK se jedná o: „*území s omezeným pohybem osob z důvodu umožnění nerušeného vývoje ekosystémů nebo jejich složek, které jsou citlivé na nadměrný pohyb osob a zranitelné vlivem rušivých elementů s ním spojených.*“ Po těchto územích je dle následujícího odstavce zakázán pohyb mimo cesty či trasy vyhrazené orgánem ochrany přírody.¹⁰⁶

Zákonodárce tímto institutem výrazně nenavázal na předchozí právní úpravu, dle které platil obecný zákaz pohybu mimo cesty v 1. zónách národních parků. Zákonodárce vysvětlil přijetí odlišného pojetí tak, že omezení pohybu pouze v 1. zónách bez jakékoli souvislosti

¹⁰⁴ Viz § 16a odst. 1 písm. b) ZOPK.

¹⁰⁵ Správa Národního parku České Švýcarsko. Pravidla pro návštěvu. In: *Oficiální webové stránky NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce* [online]. [cit. 3. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.npcs.cz/>.

¹⁰⁶ Výjimku mají vlastníci a nájemci pozemků při vstupu na jejich pozemky, členové základních složek integrovaného záchranného systému, obecní policie, ozbrojené síly ČR, Celní správa ČR, Vězeňská služba ČR, pracovníci dalších orgánů veřejné moci, pracovníci odborné organizace státní památkové péče, pracovníci veterinární služby, pracovníci správců vodních toků a provozovatelů vodovodů a kanalizací, energetických soustav, ropovodů, produktovodů a veřejných komunikačních sítí při plnění jejich úkolů viz § 17 odst. 2 ZOPK.

s potřebou regulace pohybu osob na těchto územích je v rámci ochrany přírody nadbytečné. Naopak se vyskytuje potřeba omezit pohyb i v jiných zónách.¹⁰⁷

Proto byl zrušen systém rozdělení národních parků do tří zón a zavedeny byly nové zóny, a to (i) zóna přírodní, jež se vymeze na plochách s převažujícím výskytem přirozených ekosystémů, a to s cílem je zachovat a umožnit jim nerušený průběh, (ii) zóna přírodě blízká, tedy s převahou člověkem částečně pozměněných ekosystémů a cílem tyto dostat do stavu přirozeného, (iii) zóna soustředěné péče o přírodu, jež záleží v plochách s převážně člověkem významně pozměněnými ekosystémy, jejímž cílem je tento stav zlepšit, a (iv) zóna kulturní krajiny, která je určena pro zastavěné plochy a zastavitelná území obcí. Uvedená zonace je však „managementového“ charakteru a má význam pro správu jednotlivých území.¹⁰⁸ Pro pohyb návštěvníka národního parku jsou tedy klíčová klidová území, která mohou být vymezena v kterékoli zóně národního parku s ohledem na konkrétní potřeby tamější přírody a návštěvnost. Jejich cílem je selektivně omezit vstup dle: „skutečných potřeb (výskytu) citlivých ekosystémů a druhů, tj. neomezovat tam, kde se ekosystémy nebo druhy citlivé na rušení nevyskytují.“¹⁰⁹ S ohledem na definice jednotlivých zón lze však očekávat, že tato budou nejčastěji vymežována v zónách přírodních a přírodě blízkých, eventuálně v zóně soustředěné péče o přírodu.¹¹⁰

Dle ust. § 17 odst. 3 ZOPK vyhláší klidová území opatřením obecné povahy Ministerstvo životního prostředí. Zde se vyskytuje legislativní nedůslednost ve formě vyhlášovacímho aktu, když dle ust. § 79 odst. 3 písm. g) vydává uvedené ministerstvo vyhlášky, kterými stanoví klidová území. V důvodové zprávě k novele je ovšem pracováno opět s opatřením obecné povahy, „tj. transparentním způsobem, s vypořádáním připomínek všech dotčených subjektů (zejm. obcí a vlastníků) a s možností soudního přezkumu.“¹¹¹ V nastalém případě je tak vhodné přihlídnout k úmyslu zákonodárce, který jasně vyplývá z důvodové zprávy, a vysvětlit rozpor tak, že klidová území stanovuje Ministerstvo životního prostředí opatřením obecné povahy.¹¹² V současné době stanovilo ministerstvo již několik klidových území, např. soutěsky Kamenice či

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů [online]. [Cit. 4. 8. 2021]. Bod 3. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/#>.

¹⁰⁸ Správa KRNP. Nová zonace KRNP v otázkách a odpovědích. In: *KRNAP - Krkonošský národní park* [online]. Vrchlabí [cit. 4. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.krnep.cz/>.

¹⁰⁹ STEJSKAL, V. K nové právní úpravě § 17 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o vyhlášení klidových území národních parků. In: *Česká společnost pro právo životního prostředí* [online]. Praha: Občanské sdružení Česká společnost pro právo životního prostředí, 2017. 44/2017, 11-18 [cit. 4. 8. 2021]. ISSN 1213-5542. Dostupné z: <https://www.cspzp.com/>. Str. 13.

¹¹⁰ tamtéž; str. 14.

¹¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2017 Sb. Cit 105 [Cit. 4. 8. 2021]. Bod 3.

¹¹² Obdobný závěr viz KONEČNÁ, M. § 17 [Klidová území národního parku]. Cit. 69.

oblast od Zadní Doubice po Hřensko v NP České Švýcarsko, oblasti Tetřeví Boudy a Lesní bouda, Pomezní hřeben či Slatinná stráž v KRNAPu či Údolí Dyje v NP Podyjí.¹¹³

Po vymezení klidových území ministerstvem vyhradí cesty a trasy, po nichž se lze v předmětných územích pohybovat, orgán ochrany přírody.¹¹⁴ Činí tak opět opatřením obecné povahy. Orgán ochrany přírody, tedy příslušná správa národního parku, také může v opatření stanovit různé podmínky ohledně rozsahu, způsobu a času pohybu po těchto cestách a trasách.¹¹⁵ Lze tedy např. připustit pěší pohyb, avšak zakázat pohyb na kole, nebo lze možnost pohybu omezit jen na určité období. Uvedené oprávnění umožňuje další přizpůsobení se individuálním zájmům ochrany na konkrétním území. Jako příklad lze uvést Opatření obecné povahy č. 12/2020 pro klidové území Slatinná stráž v KRNAPu, kterým se každoročně v termínu od 15. 3. do 31. 5. uzavírá žlutá turistická trasa Kolínská bouda – Slatinná stráž.¹¹⁶

Na závěr lze uvést, že představená úprava klidových území byla po svém zavedení novelou podrobena ústavnímu přezkumu,¹¹⁷ kdy skupina 25 senátorů napadla mj. ust. § 17 ZOPK, kdy dle nich toto ustanovení údajně opravňovalo orgány ochrany přírody libovolně zasahovat do svobody pohybu. Dle senátorů mělo být umožněno vyhlásit klidová území jen pro určité lokality dle jejich kvality nebo jen pro vyhrazené důvody. Ústavní soud podrobil předmětnou úpravu testu proporcionality a ta prošla jeho všemi třemi kroky, kdy jí lze dosáhnout sledovaných cílů, jedná se o nezbytnou úpravu, jež zajistí adekvátní reakci na potřebu omezení pohybu, a jde pouze o mírné omezení svobody pohybu k naplnění zájmu na ochraně životního prostředí. Dle Ústavního soudu: „*k zachování a rozvoji zděděného přírodního bohatství je určitá míra omezení základních práv a svobod nezbytná.*“¹¹⁸

4.1.1.4 Návštěvní řády národních parků

Pro přehlednost veškeré aktuální právní úpravy, která se dotýká regulace činností v národních parcích, slouží návštěvní řády národních parků. Tyto dle ust. § 19 odst. 1 ZOPK obsahují veškeré podmínky omezení a přehled turistických a rekreačních činností, jež jsou na území příslušného národního parku omezeny či zakázány právními předpisy, opatřeními obecné povahy resp. dalšími rozhodnutími vydanými dle ZOPK (viz např. rozhodnutí o vyhlášení přechodně

¹¹³ Veškerá opatření obecné povahy jsou dostupná na webových stránkách Ministerstva pro životní prostředí na <https://www.mzp.cz/>.

¹¹⁴ viz § 43 odst. 3 ZOPK.

¹¹⁵ viz § 17 odst. 2, poslední věta ZOPK.

¹¹⁶ Opatření obecné povahy č. 12/2020, kterým se v klidovém území KU07_KRNAP – Slatinná stráž vyhrazuje trasy k pohybu osob. Dostupné z: <https://www.krnep.cz/>.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 25. září 2018, sp. zn. Pl. ÚS 18/17.

¹¹⁸ tamtéž; odst. 79.

chráněné plochy dle ust. § 13 ZOPK). Odst. 2 pak zakotvuje, že návštěvní řád zveřejňuje ve formě elektronického dokumentu správa národního parku na svých internetových stránkách.

Jedná se tak o informativní dokument, který má usnadnit orientaci v právních předpisech dotýkajících se národních parků, kdy návštěvník národního parku nalezne veškeré potřebné informace na jednom místě a nemusí se seznamovat s četnou regulatorikou.¹¹⁹

Jako příklad další úpravy pohybu po národních parcích vyplývající z návštěvního řádu blíže popíšu tu platnou pro NP České Švýcarsko (tento národní park jsem si zvolila z důvodu, že z tamějšího kraje pocházím). S ohledem na rozsah diplomové práce a vysokému počtu podmínek omezení si u zbývajících národních parků dovolím odkázat na jejich návštěvní řády, jež jsou dostupné na webových stránkách příslušné správy národního parku.

Dle návštěvního řádu **NP České Švýcarsko**¹²⁰ platí na jeho území následující pravidla. Po celém území národního parku je povolen **pěší pohyb** bez omezení. Výjimkou jsou vyhlášená klidová území Soutěsky Kamenice a Pravčická brána – Soutěska Křinice, kde je pohyb možný pouze po vyznačených cestách. Z důvodu rekonstrukce přístupové cesty je uzavřen skalní hrad Šaunštejn. V období od 1. 3. do 30. 6. platí zákaz vstupu do vymezených lokalit z důvodu hnízdění výra velkého a sokola stěhovavého; u čápa černého platí omezení až do 31. 7.¹²¹ Další omezení vyplývají z dočasných uzavření některých turistických tras z důvodu velkoplošného rozpadu smrkových kultur vlivem dlouhotrvajícího sucha a následným napadením lýkožroutem smrkovým.¹²²

Pro **cyklisty** jsou na území národního parku vyznačeny cyklotrasy o délce 55 km a tyto jsou propojeny s cyklotrasami v okolí národního parku. Pro **jízdu na koni** jsou vyznačeny hipostezky v celkové délce 37 km. V obou případech lze dále využívat silnice a místní komunikace.

Tábořit a jinak **nocovat** je v národním parku možné pouze v Kempu Mezní Louka. S tím související rozdělávání ohně je zakázáno bez dalšího. Nocování v karavanech a obytných vozech lze v oficiálních autokempech.

Horolezecké sporty jsou na území NP České Švýcarsko upraveny opatřením obecné povahy, kterým se vyhrazují místa k provozování horolezeckých sportů a přístupové horolezecké trasy v klidovém území.¹²³ Vyhrazená místa pro horolezectví obsahuje příloha č. 1 k opatření, na

¹¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2017 Sb. Cit 105 [Cit. 7. 8. 2021]. Bod 4.

¹²⁰ SPRÁVA NÁRODNÍHO PARKU ČESKÉ ŠVÝCARSKO. Pravidla pro návštěvu. In: *Oficiální webové stránky NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce* [online]. [cit. 7. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.npcs.cz/>.

¹²¹ SPRÁVA NÁRODNÍHO PARKU ČESKÉ ŠVÝCARSKO. Prosíme nerušit! Hnízdíme!. In: *Oficiální webové stránky NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce* [online]. [cit. 7. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.npcs.cz/>.

¹²² Přehled aktuálních uzavírek viz oficiální stránky NP České Švýcarsko na <https://www.npcs.cz/>.

¹²³ Opatření obecné povahy Správy Národního parku České Švýcarsko, kterým vyhrazuje místa k provozování horolezeckých sportů na území Národního parku České Švýcarsko (dále jen „NP ČŠ“) a zároveň vyhrazuje přístupové horolezecké trasy v klidových územích NP ČŠ, č. j. SNPCS 03999/2020. Dostupné z: <https://www.npcs.cz/>.

kteřou si zde dovolím odkázat.¹²⁴ Vlivem kůřovcové kalamity jsou v současné době uzavřeny některé přístupové cesty k horolezeckým objektům, zejm. v oblasti Stříbrných stěn, okolí Pravčické brány, Zadních Jetřichovic a Dravčích skal.¹²⁵

Motorová vozidla je možné používat pouze na silnicích a místních komunikacích. Parkovat lze na parkovištích v obcích nebo odstavných plochách na hranicích národního parku.

4.1.1.5 Ochranná pásma národních parků

Ochranné pásmo národního parku může být vyhlášeno, pokud je třeba národní park chránit před okolními rušivými vlivy. Uvedené je funkcí ochranných pásem. Ochranná pásma se vyhlášují stejným způsobem, jako předmětné zvláště chráněné území. V ZOPK jsou tak vedle národních parků vyhlášena i jejich ochranná pásma, a to pro NP Podyjí a KRNP.¹²⁶ Ochrana území NP Česká Švýcarsko a NP Šumava je zajištěna přilehlými CHKO.

Z hlediska omezení svobody pohybu, resp. pobytu je v ochranných pásmech národních parků zakázáno tábořit mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody bez povolení tohoto orgánu.

4.1.2 Pohyb v chráněných krajinných oblastech

Chráněné krajinné oblasti jsou vedle národních parků druhými chráněnými velkoplošnými územími. Dle zákonné definice lze za CHKO vyhlásit: „*rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení.*“¹²⁷ Činí tak vláda nařízením, v nynější době je vyhlášeno celkem 26 CHKO.¹²⁸

CHKO se rozdělují do určité tří, někdy i čtyř zón, které vyjadřují míru potřeby tu kterou část CHKO chránit. Do prvních zón tak budou patřit objekty s vyšší potřebou ochrany, do třetích resp. čtvrtých zón pak nejčastěji zastavěná území a zastavitelné plochy obcí.

Stejně jako u národních parků nalezneme úpravu činností zakázaných či dovolených v CHKO v základních ochranných podmínkách obsažených přímo v ZOPK a pak v bližších ochranných podmínkách v nařízeních, kterými se vyhlášují jednotlivá CHKO. V neposlední řadě

¹²⁴ Správa Národního parku České Švýcarsko. HOROLEZECTVÍ V NP ČESKÉ ŠVÝCARSKO A CHKO LABSKÉ PÍSKOVCE. In: *Oficiální webové stránky NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce* [online]. [cit. 7. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.npcs.cz/>.

¹²⁵ Opatření obecné povahy Magistrátu města Děčín č. 8/2021 ve věci o dočasném vyloučení vstupu do lesa. Dostupné z: <https://www.npcs.cz/>.

¹²⁶ viz § 15 odst. 5 ZOPK.

¹²⁷ viz § 25 odst. 1 ZOPK.

¹²⁸ Chráněné krajinné oblasti. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, c2008-2020 [cit. 17. 9. 2021]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/chrane_krajinne_oblasti.

je důležité upozornit na NPR, jež se na územích CHKO vyskytují, na kterých platí přísnější úprava pohybu a pobytu (k NPR viz část 4.1.3).

ZOPK v úvodních ustanoveních k CHKO stanoví zákonné limity rekreačního užívání CHKO, kdy toto nesmí poškozovat přírodní hodnoty CHKO. K prevenci nepřiměřeného rekreačního užívání slouží mj. bližší ochranné podmínky.

Dle ust. § 37 ZOPK nelze pro CHKO vyhlásit ochranné pásmo.

4.1.2.1 Základní ochranné podmínky CHKO

Úpravu základních ochranných podmínek nalezneme v ust. § 26 ZOPK. Co se týče **pěšího pohybu**, ten není nijak blíže upraven, půjde tak využít institutu obecného užívání krajiny, resp. obecného užívání lesa. Pěší pohyb však může být omezen v bližších ochranných podmínkách té které CHKO nebo v důsledku vyhlášení NPR.

Táboření je omezeno pouze na místa vyhrazená se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody. Jiné nocování v přírodě – např. bivakování – není nijak upraveno, lze tedy vyvodit, že je možné kdekoli na území CHKO (samozřejmě opět mohou jinak stanovit bližší ochranné podmínky, výskyt NPR či předmětné bude omezené v důsledku přechodně chráněných ploch aj. a je třeba vždy respektovat obecnou ochranu přírody a krajiny a lesa). S tábořením souvisí rozdělávání ohňů, které je rovněž omezeno pouze na místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody. Uvedené úpravy činností nelze brát doslova, jelikož by vedly k nemožnosti táboření či rozdělávání ohně na vlastní zahradě v CHKO, což samozřejmě možné je. Předmětné lze porovnat s úpravou národních parků, kde se obdobná právní úprava vztahuje pouze na území mimo zastavěná území obcí a zastavitelné plochy obcí.¹²⁹

S **motorovými vozidly a obytnými přívěsy** lze po územích CHKO jezdit a setrávat na nich pouze na silnicích, místních komunikacích a místech vyhrazených se souhlasem orgánu ochrany přírody. Zákaz neplatí pro vozidla záchranných složek, orgánů státní správy, lesní a zemědělská a pro obranu státu a ochranu jeho hranic. S motorovými vozidly souvisí i úplný zákaz pořádání automobilových a motocyklových soutěží.

Jízda na kole a na koni není nijak upravena základními ochrannými podmínkami CHKO, na tyto aktivity tak lze vztáhnout obecné užívání krajiny. Tyto činnosti však mohou být dále upraveny bližšími ochrannými podmínkami CHKO, které je např. omezí na pozemní komunikace a vyznačené cyklostezky. V případě jízdy po lese je třeba respektovat úpravu lesního zákona. V souvislosti s jízdou na kole platí pro první a druhou zónu CHKO zákaz pořádání cyklist-

¹²⁹ KNOTEK, J. § 26 [Základní ochranné podmínky chráněných krajinných oblastí]. Cit. 69. Odst. 1.

tických soutěží mimo silnice, místní komunikace a místa k tomu vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody.

Co se týče úpravy ostatních volnočasových aktivit, jako jsou např. horolezectví, paragliding atd., tu základní ochranné podmínky CHKO neobsahují a bude ji třeba hledat v bližších ochranných podmínkách konkrétní CHKO.

V souvislosti se základními ochrannými podmínkami je zajímavé uvést, že v nich obsažená základní ochrana prvních zón CHKO nedosahuje přísnosti ochrany NPR, a už vůbec ne ochrany dostávající se územím národních parků mimo zastavěná území a zastavitelné plochy obcí. V prvních zónách CHKO je tak primárně dovoleno kdekoli chodit, jezdit na kole a na koni a vykonávat další volnočasové aktivity.

Závěrem je třeba zmínit, že z popsanych zákazů může orgán ochrany přírody udělit výjimku dle ust. § 43 ZOPK.

4.1.2.2 Bližší ochranné podmínky CHKO

Bližší ochranné podmínky jsou obsaženy v aktu, jímž se předmětná CHKO vyhláší. V nynější době jsou CHKO vyhlášována nařízením vlády, některá území jsou však zřízena dle starší právní úpravy výnosem ministerstva kultury nebo vyhláškou ministerstva životního prostředí. Bližší ochranné podmínky zahrnují úpravu specifickou pro konkrétní potřeby předmětné CHKO. Vzhledem k nemalému počtu CHKO jsem se rozhodla blíže rozebrat bližší ochranné podmínky tří CHKO, a to Českého ráje a Moravského krasu jakožto nejstarších CHKO na našem území¹³⁰ a pak Českého středohoří, jelikož se jedná o mou rodnou domovinu.¹³¹

CHKO Český ráj je vyhlášena nařízením vlády č. 508/2002 Sb. Dle ust. § 2 zmíněného nařízení je posláním předmětné CHKO: *„uchování a obnova jejího přírodního prostředí, zejména ekosystémů, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a zachování typického charakteru krajiny za současného rozvíjení ekologicky optimálního systému využívání krajiny a jejích přírodních zdrojů.“* CHKO Český ráj je rozdělena do čtyř zón odstupňované ochrany přírody.

Bližší ochranné podmínky obsahuje ust. § 5 předmětného nařízení. Dle těchto je omezeno získáním souhlasu Správy CHKO Český ráj provozování horolezectví a létání na padácích a závěsných kluzácích a dále jezdectví a cyklistika mimo pozemní komunikace a místa k těmto činnostem vyhrazená. Svobodný pohyb bude dále ovlivněn možnostmi vyznačovat turistické, cyklistické, jezdecké i běžecké trasy, jakož i místa pro parkování motorových vozidel mimo zastavěná

¹³⁰ KNOTEK, J. § 25 [Chráněné krajinné oblasti]. Cit. 69. Odst. 2.

¹³¹ Přehled všech CHKO a jejich zřizovacích listin viz zde: <https://www.ochranaprirody.cz/>.

území obcí pouze se souhlasem Správy CHKO Český ráj. Předmětný souhlas bude potřeba i k pořádání sportovních, rekreačních a jiných hromadných akcí mimo k tomu určená místa.

Nad rámec základních ochranných podmínek tak bližší ochranné podmínky CHKO Český ráj omezují horolezectví (nikoli další horolezecké disciplíny; zůstává tedy otázkou, zdali omezení vztáhnout pouze na horolezectví či zdali mělo být smyslem omezit veškeré zdolávání skal), létání na padácích a závěsných kluzácích a jízdu na kole a na koni mimo pozemní komunikace a místa k tomu určená. Souhlasu je třeba i k vyznačování turistických cest, pěší pohyb však není omezen pouze na takto vyznačené trasy, stále je tedy dle mého názoru možné pohybovat se všude po území předmětné CHKO.

CHKO Moravský kras je vyhlášena nařízením vlády č. 83/2019 Sb. Jejím posláním je dle ust. § 2 odst. 1 předmětného nařízení: „*zachování a obnova přírodních hodnot... zachování rozmanitosti neživé přírody ... obnova přirozeného a přírodě blízkého vodního režimu povrchových vod a zachování a obnova typického krajinného rázu...*“ I CHKO Moravský kras je rozdělena do čtyř zón ochrany přírody.

Na celém území CHKO Moravský kras je zapotřebí souhlasu příslušného orgánu ochrany přírody k provádění horolezecké činnosti (nikoli pouze horolezectví) mimo k tomu vyznačené terény – ty lze vyznačit opět pouze s příslušným souhlasem – a vzletům a přistáním sportovních létajících zařízení mimo letiště. Na území I. a II. zóny je pak třeba získat souhlas k provozování bezpilotních letadel nebo modelů letadel mimo zastavěná území obcí.¹³² Souhlas vyžaduje i pořádání různých akcí mimo zastavěná území obcí, kterých se účastní více než 100 účastníků.

Souhlas dále vyžaduje zpřístupňování jeskyň, jejich využívání k léčebné nebo rekreační činnosti pro veřejnost či jiné jejich využívání a značení pěších, cyklistických, jezdeckých a běžeckých cest mimo pozemní komunikace.

V porovnání s úpravou CHKO Český ráj neobsahují bližší ochranné podmínky CHKO Moravský kras přímé omezení pohybu na kole a na koni na pozemní komunikace a místa k tomu určená. V návaznosti na legální licenci¹³³ tak bude možné cyklistiku a jezdeckví provozovat kdekoli na území CHKO Moravský kras. Tomu odpovídá i popis rekreace v této CHKO na webových stránkách AOPK ČR,¹³⁴ kde je návštěvníkům Moravského krasu pouze doporučeno využívat cyklistické trasy (a turistické pro pěší). Na oficiálních webových stránkách Moravského krasu je však již uvedeno, že cyklistika mimo silnice, pozemní komunikace a vyhrazená místa je

¹³² Omezení se nevztahuje na lety zajišťující bezpečnost státu, ochranu osob nebo majetku nebo veřejného pořádku a lety orgánů ochrany přírody – viz § 5 odst. 2 písm. b) nařízení vlády č. 83/2019 Sb.

¹³³ Tedy že každý může činit, co zákon nezakazuje, a nikdo nesmí být nucen k tomu, co zákon neukládá viz čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR a čl. 2 odst. 3 Listiny.

¹³⁴ AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY. Sport, turistika, rekreace. In: AOPK ČR [online]. c2021 [cit. 23. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/>.

v CHKO Moravský kras zakázána a v případě ježdění po nepovolených trasách dochází k porušování ZOPK.¹³⁵ To je bohužel nepravdivá informace, kdy základní ochranné podmínky CHKO neobsahují žádný takový zákaz a bližší rovněž ne.

Nelze však zapomenout na NPR, které umožňují pohyb pouze po vyznačených trasách, a dále na lesní zákon, který v lesích zakazuje jízdu na kole a na koni mimo lesní cesty a vyznačené trasy. Obdobně je třeba si uvědomit posláni CHKO Moravský kras, limity rekreačního využití CHKO a obecnou ochranu přírody a krajiny dle ZOPK. Nelze tedy více než doporučit využívat k cykloturistice a jezdectví a i pěší turistice dovolené trasy.

Jako poslední uvedu úpravu bližších ochranných podmínek **CHKO České středohoří**, jež je vyhlášena Výnosem ministerstva kultury České socialistické republiky č. 6883/76. Posláním této CHKO je dle ust. § 1 odst. 2 uvedeného výnosu: „ochrana všech hodnot krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků i přírodních zdrojů a vytváření vyváženého životního prostředí;...“ Tohoto posláni má povinnost dbát každý občan, který se v předmětné CHKO zdržuje. Výnos neobsahuje žádná omezení pohybu v CHKO České středohoří. Souhlas příslušného orgánu se vyžaduje pouze k umístování tábořišť, zřizování stanových rekreačních táborů, autocampingů a dalších rekreačních a sportovních zařízení.

4.1.3 Pohyb v národních přírodních rezervacích a přírodních rezervacích

Dosud popisované národní parky a CHKO byly velkoplošnými chráněnými území. NPR a PR představují ochranu maloplošných území – v obou případech se jedná o malá území s charakteristickými přírodními hodnotami se zastoupením celých ekosystémů. Základní rozdíl mezi NPR a PR spočívá v dosahu jejich jedinečnosti a významu, kdy NPR musí mít celostátní až mezinárodní význam, u PR postačí regionální význam.

Pro NPR a PR může vyhlásit jejich zřizující orgán ochrany přírody ochranné pásmo, v němž může dále stanovit činnosti nebo jiné zásahy, jež vyžadují předchozí souhlas tohoto orgánu. Pokud není ochranné pásmo takto vyhlášeno, bude se *ex lege* jednat o území do 50 m od hranice příslušné NPR a PR.¹³⁶

Z omezení platících pro NPR a PR lze udělit výjimky dle ust. § 43 ZOPK.

4.1.3.1 Pohyb v národní přírodní rezervaci

NPR charakterizuje ust. § 28 odst. 1 ZOPK jako menší území s mimořádnými přírodními hodnotami a provázaností celých ekosystémů s přirozeným reliéfem a typickou geologickou stavbou, jež ve svém souhrnu dosahují národního až mezinárodního významu. Jedná se o velmi

¹³⁵ MORAVSKÝ KRAS. Turistické informace. In: *Moravský kras - Macocha, Punkevní jeskyně - turistické informace* [online]. c 2005-2021 [cit. 23. 9. 2021]. Dostupné z: <http://www.moravskykras.net/informace.html>.

¹³⁶ viz § 37 odst. 1 ZOPK.

zachovalá území, na nichž je podstatně omezeno hospodářské využití; snahou je omezit lidské zásahy v těchto lokalitách a ponechat je přirozenému vývoji. Zřizovány jsou vyhláškou Ministerstva životního prostředí¹³⁷ a v současné době se jich na území ČR nachází 108.¹³⁸ Upraveny jsou základními ochrannými podmínkami v ZOPK, bližšími ochrannými podmínkami vždy v té které vyhlášce, již se vyhláší, a dále nalezneme úpravu zásad jejich rekreačního, sportovního a jiného využití v plánech péče o NPR.

Základní ochranné podmínky NPR omezují svobodný pohyb tak, že zakazují vstup a vjezd mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody a celkově vjezd motorovými vozidly. Z volnočasových aktivit dále zakazují horolezectví (nikoli další horolezecké sporty), létání na padácích a závěsných kluzácích a jízdu na kole mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená orgánem ochrany přírody. Jízda na koni není explicitně zmíněna, avšak s ohledem na omezení pěšího pohybu pouze na vyznačené cesty a obdobné omezení cyklistiky nelze než dovést, že je třeba se i s koněm pohybovat po vyznačených cestách, a samozřejmě prostudovat bližší ochranné podmínky, zdali jezdeckví blíže neupravují. Táboření a rozdělávání ohně je povoleno pouze na místech vyhrazených orgánem ochrany přírody.

Lze si povšimnout, že uvedená úprava je daleko přísnější než úprava pohybu po CHKO. Může tak tomu být z důvodu koncentrace cenných a zachovalých částí přírody, na které jsou navázány ekosystémy a do kterých člověk významně nezasahoval, dále z malého rozsahu takových území a celostátního až mezinárodního významu. Na území CHKO mohou NPR sloužit obdobnému účelu jako vymezení klidových území v národním parku. Jedná se ovšem o jiné instituty, které nelze zaměňovat. NPR lze vyhlásit kdekoli, kde tomu odpovídá stav přírody, i v národním parku.

Bližší ochranné podmínky NPR jsou obsaženy v jednotlivých zřizovacích aktech předmětných NPR. Příklad dalšího omezení pohybu, které mohou zakotvovat, nalezneme ve Vyhlášce č. 95/2007 Sb., o vyhlášení NPR Adršpašsko-teplické skály, dle níž je možné provádět plavbu na lodích a jiných plavidlech pouze se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody. Jiným příkladem může být NPR Praděd (viz čl. 2 přílohy č. 14 k vyhlášce č. 6/1991 Sb.), na jejímž území je omezen pohyb veřejnosti na silniční komunikace a dále na letní i zimní turisticky značené cesty a v zimě dále na vyznačené lyžařské tratě a plochy. Na vrchol Pradědu je povolen vjezd pouze vozidlům s příslušným povolením k vjezdu vydaným v součinnosti s příslušným orgánem ochrany přírody.

¹³⁷ viz § 79 odst. 4 písm. g) ZOPK.

¹³⁸ KNOTEK, J. § 28 [Národní přírodní rezervace]. Cit. 69. Odst. 7.

4.1.3.2 Pohyb v přírodní rezervaci

Dle ust. § 33 odst. 1 ZOPK je PR menším územím se soustředěnými přírodními hodnotami, kde jsou zastoupeny ekosystémy typické a významné pro danou oblast – smyslem PR je tak poskytnout ochranu jednoduše součástí přírody a krajiny s regionálním významem. Opět se jedná o velmi zachovalá území, jejichž využití však není tak podstatně omezeno, jako je tomu u NPR. Zřizovány jsou příslušným orgánem ochrany přírody, tedy nařízením kraje dle ust. § 77a odst. 2 ZOPK, nachází-li se PR ve správním obvodu tohoto kraje, vyhláškou Ministerstva životního prostředí dle ust. § 79 odst. 5 písm. g) ZOPK pro PR ležící v národních parcích a jejich ochranných pásmech a v CHKO Šumava a CHKO Labské pískovce a nařízením AOPK ČR pro PR nacházející se v CHKO. V nynější době je zřízeno celkem 808 PR.¹³⁹

Úprava PR je opět obsažena v **základních ochranných podmínkách**, jež neobsahují žádná ustanovení omezující svobodný pohyb, tedy lze využít veřejného užívání krajiny a lesa, **blíže ochranných podmínkách**, u kterých lze jako příklad omezení souvisejícího s pohybem uvést Nařízení č. 5/2020 Sb. hl. m. Prahy ohledně zřízení PR Prokopské údolí, dle něhož je zapotřebí k pořádání a organizování hromadných sportovních, turistických a jiných veřejných akcí souhlasu orgánu ochrany přírody, a samozřejmě v plánech péče jednotlivých PR.

4.1.4 Národní přírodní památky a přírodní památky

Posledními zvláště chráněnými územími jsou NPP a PP. Jedná se opět o maloplošná území, od NPR a PR se ovšem odlišují orientací ochrany na jednotlivé přírodní útvary, jež nepředstavují ucelený ekosystém a mohou být významně ovlivněny činností člověka.

Obdobně jako u NPR a PR lze vyhlásit pro NPP a NP ochranné pásmo, ve kterém lze podmínit určité činnosti a jiné zásahy souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody. Pokud ochranné pásmo není zřízeno, je jím *ex lege* území do 50 m od hranic NPP a PP.

4.1.4.1 Pohyb po národních přírodních památkách

NPP je určitý přírodní útvar s fragmentárním zastoupením ekosystémů, který je významný z hlediska celostátního nebo i mezinárodního. Tento útvar může být formován činností člověka, avšak nesmí se jednat o objekt jím čistě vytvořený; působení člověka na formu objektu musí být ukončené, ochrana se poskytuje pouze konečnému výsledku.¹⁴⁰ NPP zřizuje Ministerstvo životního prostředí vyhláškou dle ust. § 79 odst. 4 písm. g) ZOPK. Aktuálně je na území ČR vyhlášeno 123 NPP.¹⁴¹

¹³⁹ KNOTEK, J. § 33 [Přírodní rezervace]. Cit. 69. Odst. 7.

¹⁴⁰ KNOTEK, J. § 35 [Národní přírodní památka]. Cit. 69. Odst. 6.

¹⁴¹ tamtéž; odst. 10.

Základní ochranné podmínky obsahují v podstatě jen jednu podmínku, a to zákaz změn a poškozování NPP a jejich hospodářské využívání, pokud by těmito činnostmi hrozilo poškození dané NPP. Uvedená formulace je preventivní, kdy jsou NPP chráněny již před pouhou hrozbou poškození. Zároveň se jedná o zákonný rámec využívání NPP – pokud činnosti či hospodaření nedosahují určené intenzity, jsou dovolené.

Vyhlášky o NPP pak obsahují **blíže ochranné podmínky**. Jednou z novějších NPP je Lochkovský profil nacházející se na jihu Prahy, jenž byl jako NPP vyhlášen Vyhláškou č. 210/2021 Sb. hl. m. Prahy. Dle bližších ochranných podmínek v této vyhlášce obsažených lze pouze se souhlasem orgánu ochrany přírody vjíždět na dané území s motorovými vozidly a vyznačovat na něm turistické a cyklistické trasy.

Zásady dalšího využívání území NPP jsou obsaženy v plánech péče o NPP.

4.1.4.2 Pohyb po přírodních památkách

PP představují nejmírnější ochranu zvláště chráněných území. Opět se jedná o maloplošné území, v jehož rámci je chráněn přírodní útvar s fragmentovaným zastoupením ekosystémů a potenciálně ovlivněný činnostmi člověka. Svou jedinečností však dosahuje pouze regionálního významu. Jedná se o nejhodněji využívané zvláště chráněné území a v ČR jich je nyní vyhlášeno celkem 1555.¹⁴²

Dle ust. § 77a odst. 2 ZOPK jsou zřizovány nařízením kraje pro správní obvod tohoto kraje, pro území národních parků a jejich ochranných pásem a pro CHKO Šumava a CHKO Labské pískovce je vyhláškou dle ust. § 79 odst. 5 písm. g) ZOPK vyhláškou Ministerstvo životního prostředí a na územích CHKO je dle ust. § 76 odst. 6 ZOPK zřizuje nařízením AOPK ČR.

Obdobně jako u NPP obsahují **základní ochranné podmínky** pouze jednu podmínku, a to zákaz změn a poškozování nebo hospodářského využívání PP, jež vedou k poškození PP. Zákaz je o něco slabší než ten, který chrání NPP, neboť jsou zakázány zásahy přímo směřující k poškození PP, nikoli ty jejím poškozením hrozící. Hospodářské využití shodně s úpravou NPP není předem vyloučeno.

Individuální potřeby PP jsou pak upraveny v **blíže ochranných podmínkách** obsažených ve zřizovací listině té které PP. Pro uvedení příkladu omezení pohybu v blíže ochranných podmínkách tentokrát půjdu na sever Prahy, kde se nachází PP Zámky, na jejímž území lze dle Nařízení č. 5/2021 Sb. hl. m. Prahy pořádat a organizovat hromadné sportovní, turistické a jiné veřejné akce pouze se souhlasem orgánu ochrany přírody.

Zásady dalšího využití území PP jsou pak opět uvedeny v plánech péče o konkrétní PP.

¹⁴² KNOTEK, J. § 36 [Přírodní památka]. Cit. 69. Odst. 7.

4.1.5 Dílčí shrnutí úpravy pohybu v krajině a zvláště chráněných územích

Volný pohyb v krajině je zajišťován institutem veřejného užívání, které se vztahuje na pěší pohyb i pohyb pomocí různých dopravních prostředků a zvířat. Je třeba při něm dodržovat obecné zákazy poškozování krajiny. Obecně lze pohyb omezit přechodně chráněnými plochami, které se vyhláší pro území, jimž je třeba dočasně poskytnout ochranu z důvodu výskytu významných rostlinných nebo živočišných druhů či nerostů, či na základě ust. § 64 ZOPK, jímž se při hrozbě poškození dotčených částí přírody omezuje přístup do těchto částí ve stanovených územích – národních parcích, NPR, NPP a I. zónách CHKO.

Základním institutem pro omezení pohybu v přírodě a její ochranu jsou zvláště chráněná území, tedy národní parky, CHKO, NPR, PR, NPP a PP. Úprava těchto území je rozdělena do základních ochranných podmínek obsažených přímo v ZOPK a bližších ochranných podmínek sloužících k omezení činností na základě individuálních potřeb konkrétního území, jež nalezneme ve zřizovacím aktu daného území. Ze základních ochranných podmínek lze udělit individuální výjimku. Pro zabezpečení daných území vyjma CHKO je možné vyhlásit ochranné pásmo.

Nejpřísněji chráněné jsou národní parky jakožto rozsáhlá území s přirozeným stavem přírody, jedinečná v mezinárodním měřítku. Národní parky jsou vyhlášeny přímo v ZOPK, proto ZOPK obsahuje jak jejich základní, tak i bližší ochranné podmínky. Obecně je mimo území obcí zakázáno jezdit s motorovými vozidly a obytnými přívěsy, na kole a na koni mimo pozemní komunikace a vyhrazená místa, provozovat horolezecké a vodní sporty a tábořit a rozdělávat ohně mimo vyhrazená místa, provozovat bezpilotní letadla a modely letadel či na celém území národního parku létat v rozporu s vydaným opatřením obecné povahy ÚCL. Pěší pohyb je pak omezen na vyznačené cesty v důsledku klidových území, jež jsou vyhlášována pro nerušený vývoj ekosystémů náchylných k rušení pohybem člověka. Jinak není pěší pohyb omezen. Přehled všech omezení konkrétního národního parku je k nalezení v příslušném návštěvním řádu.

Mezi další chráněná velkoplošná území patří CHKO. Právní úprava CHKO v ZOPK obsahuje zákonný limit rekreačního užívání CHKO, kdy toto nesmí oblast poškozovat. Dle základních ochranných podmínek jsou pak omezeny táboření, a to na vyhrazená místa, a dále možnost jízdy motorovými vozidly a setrvání s obytnými přívěsy, a to na pozemní komunikace a vyhrazená místa. Pěší pohyb ani jízda na kole či na koni nejsou nijak upraveny, jejich omezení tak bude nastávat na základě bližších ochranných podmínek nebo v důsledku výskytu NPR. Obdobné platí pro ostatní volnočasové aktivity.

NPR a PR jsou maloplošnými chráněnými územími s charakteristickou přírodou a s celými ekosystémy. Význam NPR dosahuje celostátní až mezinárodní úrovně, význam PR pouze regionální. V NPR platí zákaz vstupu a vjezdu mimo vyznačené cesty, vjezdu motorových vozi-

del, horolezectví, létání s padáky a závěsnými kluzáky a jízdy na kole mimo pozemní komunikace a vyhrazená místa. Základní úprava NPR je tak přísnější než ta u CHKO. Základní úprava PR neobsahuje omezení pohybu.

Dalšími maloplošnými chráněnými územími jsou NPP a PP, jež se zaměřují na ochranu jednotlivých přírodních útvarů s fragmentovanými ekosystémy a možným ovlivněním člověka. Význam NPP dosahuje mezinárodní úrovně a je jim poskytována vyšší ochrana, kdy jsou chráněny před jakoukoli činností hrozící poškozením. PP mají pak jen regionální význam a jsou chráněny před činnostmi vedoucími k poškození.

V případě NPR, PR, NPP a PP je další úpravu omezených činností vždy třeba hledat v bližších ochranných podmínkách obsažených v jejich zřizovacím aktu.

4.2 Pohyb v lese

Lesy tvoří významnou součást ekosystémů a v ČR zaujímají 34 % jejího území.¹⁴³ Jak již bylo výše uvedeno (viz část 3.4.2), pod pojmem les je třeba rozumět lesní porosty, tedy stromy a keře lesních dřevin, prostředí lesů a pozemky určené k plnění funkcí lesa. Funkcemi lesa jsou přínosy podmíněné jeho existencí, které lze dělit na produkční a mimoprodukční. Mezi mimoprodukční funkce lesa patří mj. jeho rekreační využívání.

Právní úprava lesů je primárně obsažena v lesním zákoně. Subsidiárně k této se aplikuje obecná ochrana dle ZOPK. Les je také v ZOPK chráněn jako významný krajinný prvek ze zákona,¹⁴⁴ tedy je tento dle ust. § 4 odst. 2 ZOPK chráněn před poškozováním a ničením a je třeba jej využívat pouze tak, aby nedošlo k narušení jeho obnovy či ohrožení nebo oslabení jeho stabilizační funkce. V případě výskytu lesa ve zvláště chráněném území je třeba zkoumat jednotlivé proti sobě stojící instituty a určit přednost té které právní úpravy (více k tomuto tématu viz část 4.1).

Pohyb po lese je generálně umožněn institutem jeho veřejného užívání (více viz část 3.4.2). Obecně je umožněn vstup (nikoli vjezd) do lesa ať už v soukromém nebo ve státním vlastnictví a sběr plodů a suché na zemi ležící klesti pro vlastní potřebu. Při vstupu je pak uložena povinnost les nepoškozovat, nenarušovat jeho prostředí a dodržovat pokyny vlastníka lesa. Do lesa se vstupuje na vlastní nebezpečí a je třeba se přizpůsobit stavu jeho přirozeného prostředí.

¹⁴³ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. Lesy. In: *Lesy (eAGRI)* [online]. Praha. c2009-2021 [cit. 2. 10. 2021]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/lesy/>.

¹⁴⁴ viz § 3 odst. 1 písm. b) ZOPK.

4.2.1 Limity obecného užívání lesů a další zakázané činnosti

Ust. § 20 lesního zákona obsahuje zakázané činnosti v lesích, v případě činností patřících do obecného užívání lesů se jedná o limity tohoto veřejného užívání.

Pěší pohyb není nijak omezen, je tedy umožněn kdekoli po lese i mimo lesní cesty, stezky či pěšiny za podmínky dodržování obecných povinností. Dle ust. § 20 odst. 1 písm. h) a i) lesního zákona však platí zákaz vstupu do takto označených nebo oplocených míst a dále nelze vstupovat do porostů, v nichž probíhá těžba, manipulace či doprava dříví.

Vjezd **motorových vozidel** do lesa a jejich stání v něm je zakázáno. V souvislosti s tímto zákazem je třeba blíže rozebrat jeho aplikaci na konkrétní pozemní komunikace, jelikož lesní cesta je pozemní komunikací dle ust. § 2 odst. 2 zákona o pozemních komunikacích a může se na ni tedy vztahovat obecné užívání veřejných komunikací.

Vjezd je zakázán do lesa, tedy do lesních porostů, jejich prostředí a na pozemky určené k plnění funkcí lesa. Na silnice, resp. i místní komunikace¹⁴⁵ vedoucí lesem se tak zákaz neaplikuje, neboť tyto vůbec nejsou lesem – nenachází se na pozemku určeném k plnění funkce lesa (předmětné lze zjistit např. z katastru nemovitostí, kdy silnice, resp. místní komunikace jsou samostatnými parcelami odlišnými od lesa); na tyto pozemní komunikace se aplikuje jejich veřejné užívání dle zákona o pozemních komunikacích.

Naproti tomu lesní cesty zpevněné i nezpevněné již lesem jsou, kdy se dle ust. § 3 odst. 1 písm. a) a b) lesního zákona jedná o části pozemků určených k plnění funkcí lesa. Zároveň se dle již zmiňovaného ust. § 2 odst. 2 zákona o pozemních komunikacích jedná o pozemní komunikace účelové – komunikace sloužící k obhospodařování lesních pozemků viz ust. § 7 odst. 1 zákona o pozemních komunikacích. Poslední věta tohoto ustanovení ovšem stanoví přednost zvláštních právních předpisů (tedy lesního zákona), jimiž se stanoví omezení veřejného přístupu na účelové komunikace. Obdobně stanoví i ust. § 19 odst. 1 daného zákona. Zákaz vjezdu a stání motorových vozidel tak platí pro lesní cesty.

Jízda na kole a na koni je omezena pouze na lesní cesty a vyznačené trasy. Jízda po ostatních pozemních komunikacích omezena není. Stejná úprava platí i pro jízdu na lyžích a saních. V tomto ohledu je tentokrát nutné se zabývat obsahem pojmu lesní cesta, jež lesní zákon blíže nevykládá.

Ze shora uvedeného rozboru lesních cest jakožto pozemních komunikací vyplývá první důležitá vlastnost lesní cesty, a to že (i) slouží k obhospodařování lesních pozemků. Slovo „slouží“ značí (ii) dlouhodobost tohoto účelu, což je další charakteristický znak lesních cest.

¹⁴⁵ Vysvětlení pojmů viz § 2 až § 7 zákona o pozemních komunikacích.

Dále lze definici lesní cesty nalézt v technické normě ČSN 73 6108 v aktuálním vydání ze srpna 2018, jež je v bodě 3.3 definována jako: „účelová komunikace pro dopravní zpřístupnění lesů a jejich propojení s ostatními pozemními komunikacemi, která slouží k lesní dopravě, provádění záchranných a likvidačních prací složkami integrovaného záchranného systému a k zajišťování obrany státu.“ Jedná se tedy o cesty, jež umožňují průjezd motorových vozidel,¹⁴⁶ tedy že (iii) dlouhodobě zajišťují dopravní přístupnost lesů.

Dále mohou být lesní cesty zpevněné nebo nezpevněné – v této souvislosti je třeba posoudit dopad jízdy na koni na nezpevněnou cestu. Dle lesních hospodářů omezuje pohyb na koni pěší návštěvníky lesů v jejich výkonu veřejného užívání lesa a dále tento ztěžuje rekultivaci předmětných cest. Proto je nutné jízdu na koni omezit pouze na zpevněné lesní cesty.¹⁴⁷ Poslední charakteristikou lesních cest je tak to, že se (iv) jedná o cesty zpevněné.

Za další jsou lesní cesty využívány ke svému účelu celoročně či sezónně (opět znak dlouhodobosti) a jejich šířka musí dosahovat (v) 4 m. Mimo lesní cesty se lze také pohybovat po vyznačených trasách.

Ve vztahu ke koni je bezesporu předmětný zákaz třeba vztáhnout i na vedení koně, neboť právě kůň zanechává významné stopy v krajině nehledě na to, jestli na něm jezdec jede nebo jej vede,¹⁴⁸ předmětné lze dát do souvislosti i se zákazem narušování půdního krytu.¹⁴⁹ Ohledně vedení kola či tažení sání však nelze tento závěr bezvýjimečně přijmout, kdy tyto prostředky samy o sobě bez jezdce zanechávají v přírodě pouze minimální poškození. Dle mého názoru tak lze vést kolo či táhnout sáně i po nezpevněných lesních cestách, a šlo by dokonce uvažovat o této možnosti i na lesních stezkách a pěšinách, které jinak slouží výhradně pěšímu pohybu.¹⁵⁰

Táboření je v lese povoleno pouze na vyhrazených místech. K jiným typům nocování v přírodě se lesní zákon nevyjadřuje, tedy nocování, která intenzitou nedosahují táboření (např. bivakování), jsou povolena kdekoli v lese. Je však třeba pamatovat na obecné povinnosti les nepoškozovat a nenarušovat jeho přirozené prostředí. S tábořením a bezesporu i s ostatním pohybem po lese souvisejí zákazy **kouření** či **rozdělávání a udržování otevřených ohňů** mimo vyhrazená místa. Otevřeným ohněm se rozumí takový oheň, který se pro absenci zábran může rozšířit do okolí.¹⁵¹ Dle ust. § 20 odst. 2 lesního zákona platí zákaz otevřených ohňů i do vzdálenosti 50 m od okraje lesa – dle zákonné úpravy tak nelze např. grilovat na vlastní zahradě, pokud se

¹⁴⁶ PAVELKA I., SKOUMAL M. Limity oprávnění jízdy na koni v lese podle lesního zákona. *Právní rozhledy* [online]. 15-16/2015, str. 521 [cit. 2. 10. 2021]. Bod V. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

¹⁴⁷ tamtéž; bod III. a VI.

¹⁴⁸ tamtéž; bod IV.

¹⁴⁹ § 20 odst. 1 písm. b) lesního zákona.

¹⁵⁰ viz bod 3.5 ČSN 73 6108 – Lesní cestní síť. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví. 2018. Třídící znak 50 5439.

¹⁵¹ DROBNÍK, J., DVORÁK, P. Cit 72. § 20 odst. 2.

nachází v předmětném území. Dále je na území lesa zakázáno odhazovat hořící či doutnající předměty.

Při pohybu lesem musejí návštěvníci brát v úvahu zákaz narušování vodního režimu.

Konání organizovaných či hromadných **sportovních akcí** je podmíněno oznámením orgánu státní správy lesů. Je třeba při nich pamatovat na zákaz vjezdu motorových vozidel do lesa a omezení výkonu jezdeckví, cyklistiky, sáňkování a lyžování pouze na lesní či vyhrazené cesty.

Při pohybu či pobytu v lese je třeba vždy dodržovat **zákaz rušit ticho a klid** v něm.

Uvedené zákazy lze rozdělit na absolutní a relativní. Vyplývá tak z ust. § 20 odst. 4 lesního zákona, jež upravuje možnost vlastníka lesa udělit z určitých zákazů **výjimku** – konkrétně ze zákazu rušit ticho a klid, jezdit a stát s motorovým vozidlem, vstupovat do oplocených či zákazem vstupu označených míst a dále porostů, v nichž probíhá těžba dříví a ostatní manipulace s ním, jezdit na kole, koni, lyžích či saních mimo lesní cesty a kouřit, rozdělovat a udržovat otevřené ohně a tábořit mimo vyhrazená místa. Výjimku však nelze udělit k rozdělování otevřených ohňů v území 50 m od okraje lesa! Absolutními zákazy jsou pak zákazy odhazovat hořící a doutnající předměty a narušovat vodní režim.¹⁵² Pokud by udělení výjimky zasahovalo do práv jiných vlastníků, je třeba o její udělení požádat orgán státní správy lesů.

4.2.2 Omezení vstupu do lesa

Obecné užívání lesů lze dočasně nebo trvale omezit, a to na základě ust. § 19 odst. 4 lesního zákona. Činí tak orgán státní správy lesů, tedy obecní úřad obce s rozšířenou působností.¹⁵³ Stanovení obecního úřadu jako příslušného k rozhodování o těchto omezeních je nanejvýš vhodné, jelikož tento je na úrovni nejbližší problematice, tedy by měl znát místní poměry a co je potřebné pro dané území.

Vstup do lesa lze omezit nebo vyloučit z důvodu jeho ochrany nebo v zájmu zdraví či bezpečnosti fyzických osob, a to opatřením obecné povahy. Postup jeho vydávání je upraven v ust. § 19 odst. 5 lesního zákona. V případě bezprostřední potřeby omezení vstupu do lesa lze opatření obecné povahy vydat bez stanoveného projednání. Omezení platí nejdéle 3 měsíce, popř. mohou být prodloužena až na 6 měsíců.

Dle mého názoru může být pohyb po lese omezen i v důsledku ust. § 32 odst. 3 lesního zákona, jež příkazuje vlastníku lesa činit bezodkladná opatření v případě mimořádných okolností a nepředvídatelných škod v lese, např. v důsledku větrné, sněhové či i kůrovcové kalamity.

¹⁵² viz § 20 odst. 3 věta za středníkem lesního zákona.

¹⁵³ viz § 48 odst. 2 písm. j) lesního zákona.

4.2.3 Dílčí shrnutí úpravy pohybu v lese

Les je důležitou součástí ekosystémů a požívá vcelku přísné ochrany. Aplikuje se na něj speciální úprava lesního zákona, poté i obecná ochrana a ochrana zvláště chráněných území dle ZOPK.

Pěší pohyb po lese je obecně připuštěn veřejným užíváním lesa. Vstupovat se však nesmí do míst označených zákazem vstupu či oplocených či do porostů s probíhající těžbou, manipulací nebo dopravou dříví. Vjezd motorových vozidel do lesa a jejich setrvání v něm jsou zakázány bez dalšího. V případě lesních cest jakožto pozemních komunikací účelových má předmětná právní úprava přednost před obecným užíváním pozemních komunikací. Jízda na koni a na kole je poté omezena pouze na lesní cesty, jež slouží k obhospodařování lesních pozemků, zajišťují dlouhodobě dopravní přístupnost lesů, jsou zpevněné a dosahují šířky 4 m, a vyznačené cesty. Táboření je možné pouze na vyhrazených místech, jiné nocování nijak upraveno není. Mimo vyhrazená místa nelze rozdělávat otevřené ohně a udržovat je, zákaz platí i do vzdálenosti 50 m od okraje lesa. Obecně platí zákaz rušit v lese ticho a klid. Z některých zákazů může vlastník lesa udělit výjimku.

Další omezení vstupu do lesa nastávají z důvodu potřeby ochrany lesa nebo v zájmu zdraví a bezpečnosti fyzických osob. Činí tak orgán státní správy lesů (obecní úřad obce s rozšířenou působností) opatřením obecné povahy, omezení může být dočasné nebo trvalé. Dále lze vstup omezit vlastníkem lesa v souvislosti s mimořádnými okolnostmi (např. větrnou kalamitou).

4.3 Pohyb u vody a ve vodě

Voda tvoří další nedílnou a důležitou součást ekosystémů, bez které by tyto (včetně lidí) nemohly vůbec existovat. Voda vždy byla cenná a s pokročujícím globálním oteplováním a na to navazujícími častějšími obdobími sucha bude čím dál tím cennější a potřeba její ochrany bude neustále vzrůstat. Rovněž přibývají možnosti jejího rekreačního využívání, kdy vznikají stále nové vodní sporty, a je tak třeba jejich výkon právně regulovat.

4.3.1 Obecné užívání vod

Voda je nevlastnitelná složka přírody. Lze ji obecně dělit na vodu povrchovou, tedy přirozeně se vyskytující na zemském povrchu, a podzemní, která se nachází v podzemí v pásnu nasycení v přímém styku s horninami či v drenážních systémech nebo ve studních.¹⁵⁴ Nakládáním s povrchovými i podzemními vodami lze pak zjednodušeně rozumět všechny způsoby, při nichž jsou využívány vlastnosti těchto vod nebo se jimi ovlivňuje jejich množství, průtok, výskyt

¹⁵⁴ viz § 2 odst. 1 a 2 vodního zákona.

či jakost – např. využívání vod k plavbě či plavání a dalším vodním sportům.¹⁵⁵ Při nakládání s vodami je vždy potřeba pečovat o jejich ochranu a hospodárné a účelné využití.¹⁵⁶

Obecné užívání vod se pak vztahuje pouze na vody povrchové. V případě nakládání s podzemními vodami se tedy vždy jedná o užívání zvláštní, ke kterému je zapotřebí souhlasu, povolení či vyjádření. Dle ust. § 6 odst. 1 vodního zákona lze v rámci obecného užívání povrchové vody odebírat či s nimi jinak pro vlastní potřebu nakládat (pod na druhém místě uvedené spadá např. koupání). Dle odst. 3 stejného ustanovení je přitom třeba dodržovat povinnost neohrožovat jakost či zdravotní nezávadnost vod, přírodní prostředí, břehy, vodní díla a zařízení, zhoršovat odtokové poměry či zasahovat do práv a právem chráněných zájmů ostatních.

Obecné užívání povrchových vod se vztahuje i na **plavbu** ve vodách.¹⁵⁷ Pod předmětné spadá např. v ČR oblíbené vodáctví. Plavba je dále upravena několika právními předpisy, např. zákonem o vnitrozemské plavbě, či vyhláškou o pravidlech plavebního provozu – veškeré povinnosti plynoucí z těchto právních předpisů je při obecném užívání povrchových vod k plavbě třeba dodržovat. Z vodního zákona lze v souvislosti s touto problematikou zmínit ust. § 7 odst. 5, dle kterého je možné povrchové vody užívat v plavbě, jen pokud takové užívání neohrožuje zájmy rekreace, jakosti vod, vodních ekosystémů, bezpečnosti osob či vodních děl.

Dle ust. § 6 odst. 4 vodního zákona může být obecné užívání povrchových vod **omezeno**, pokud tak vyžaduje veřejný zájem či bezpečnost osob. Činí tak vodoprávní úřad rozhodnutím nebo v případě dopadu omezení na širší blíže neurčený okruh osob opatřením obecné povahy – obecné užívání se upravuje, omezuje či zakazuje bez náhrady.

Vhodné je se ještě zastavit u **koupání** v přírodě coby obecného užívání vod. Ust. § 34 vodního zákona stanovuje povinnost správců povodí, Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zdravotnictví, vodoprávních úřadů a krajských hygienických stanic sestavit seznam přírodních koupališť a dalších povrchových vod, kde lze očekávat koupání vyššího počtu osob – u takto stanovených vod je třeba sledovat jejich profil.

Rozlišit lze pak tři typy míst pro koupání.¹⁵⁸ Prvním z nich jsou koupaliště ve volné přírodě, nádrže ke koupání či stavby povolené k účelu koupání, v nichž se obměňuje voda řízeným přítokem a odtokem vody či obsahují systém přírodního způsobu čištění vody – na takováto místa je dohlíženo provozovatelem, který sleduje jakost vody a zabezpečuje další služby. Specifikaci povinností provozovatele koupaliště stanovuje ust. § 6a a násl. ZOVZ. Druhým typem koupacích

¹⁵⁵ viz § 2 odst. 9 vodního zákona.

¹⁵⁶ viz § 5 odst. 1 vodního zákona.

¹⁵⁷ viz § 7 vodního zákona.

¹⁵⁸ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ. Druhy míst ke koupání. In: *Ministerstvo zdravotnictví* [online]. Praha. Poslední aktualizace 29. 11. 2020 [cit. 6. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/>.

vod jsou potom vody využívané ke koupání vyšším počtem osob – tyto většinou nemají provozovatele a na jejich jakost dohlíží krajská hygienická stanice. Posledním typem jsou ostatní vodní plochy – u těchto však již nikdo ze zákona nesleduje jejich kvalitu.

Seznam vod ke koupání,¹⁵⁹ u nichž je dohlíženo na jejich jakost, sestavuje Ministerstvo zdravotnictví – v seznamu se uvádí koupací sezóna, která je většinou v období od 30. května do 1. září.¹⁶⁰ Koupací sezóna znamená období, po které je koupaliště provozováno, tedy je kontrolována jakost vody. Koupat se však lze i mimo koupací sezónu vyjma zákazů koupání vydaných orgánem ochrany veřejného zdraví – příslušnou krajskou hygienickou stanicí.¹⁶¹

4.3.2 Ochranná pásma vodních zdrojů

V případě povrchových i podzemních vod, jež jsou zdrojem pitné vody a jejich odběr za tímto účelem průměrně činí 10 000 m³ ročně, resp. jedná se o podzemní vody pramenité, se na ochranu jejich vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti stanovuje ochranné pásmo.¹⁶² Činí tak vodoprávní úřad opatřením obecné povahy vydaným na návrh nebo z vlastního podnětu.

Ochranná pásma se rozlišují do dvou stupňů. Ochranná pásma I. stupně se stanovují jako souvislá území u vodárenských nádrží, resp. jiných nádrží na pitnou vodu, u ostatních nádrží s jiným účelem, než je poskytování pitné vody, u vodních toků s jezovým vzdutím i bez tohoto vzdutí, u zdrojů podzemní vody nebo v jiných individuálních případech.¹⁶³ Ohledně rozsahu ochranného pásma I. stupně si zde dovoluji odkázat na vodní zákon. Ochranné pásmo II. stupně se pak stanovuje vně ochranného pásma I. stupně a nemusí tvořit jednolitě území.¹⁶⁴

Dle ust. § 30 odst. 7 vodního zákona platí zákaz vstupu a vjezdu do ochranného pásma I. stupně. Výjimku ze zákazu mají osoby s právem vodu z vodního zdroje odebírat a vlastníci vodních nádrží ohledně těchto nádrží. Další zakázané činnosti jsou pak uvedeny v konkrétním opatření obecné povahy. Omezení vztahující se k pohybu v ochranném pásmu II. stupně vodní zákon neobsahuje, bude je tedy třeba opět hledat v příslušném opatření obecné povahy. Pro obě pásma však shodně platí zákaz činností, jež by vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost poškozovaly či ohrožovaly.

Další omezení pohybu v ochranných pásmech vodních zdrojů souvisejí s využíváním vod k plavbě, kdy dle ust. § 7 odst. 5 vodního zákona je plavba se spalovacími motory v ochranných pásmech I. stupně zakázána; zákaz platí i mimo ochranná pásma vodních zdrojů pro nádrže ur-

¹⁵⁹ Aktuální seznam je k nalezení zde: http://eagri.cz/public/web/file/647951/seznam_vod_ke_koupani_2021.pdf.

¹⁶⁰ viz § 6g odst. 2 ZOVZ.

¹⁶¹ viz § 82a odst. 1 písm. c) ZOVZ; aktuální přehled zákazů koupání viz zde: <https://www.mzcr.cz/aktualni-kvalita-koupacich-vod-2021/>.

¹⁶² viz § 30 odst. 1 vodního zákona.

¹⁶³ viz. § 30 odst. 3 vodního zákona.

¹⁶⁴ viz § 30 odst. 5 vodního zákona.

čené pro chov ryb či vodní drůbeže a dále pro vodní nádrže a toky stanovené Ministerstvem dopravy (nesmí se však jednat o dopravně významné vodní cesty).¹⁶⁵ Omezení se nevztahují na plavidla správců vodních toků či složek integrovaného záchranného systému.

4.3.3 Vodní toky ve zvláště chráněných územích

Vodní toky jsou dle ust. § 3 odst. 1 písm. b) ZOPK významnými krajinnými prvky *ex lege*, subsidiárně se tedy na ně uplatní obecná ochrana ZOPK, v jejímž rámci jsou vodní toky chráněny před poškozováním a ničením. Dále nalezneme v právní úpravě národních parků – v jejich základních ochranných podmínkách – zákaz mimo zastavitelná území a zastavitelné plochy obcí splouvání vodních toků nebo provozování jiných vodních sportů vyjma míst vyhrazených k tomu příslušnou správou národního parku.¹⁶⁶ Již výše bylo naznačeno, že formulace „vodní sporty“ je více než vhodná, kdy pokrývá veškeré vodní disciplíny, které v nynější době existují nebo časem vzniknou. Jako příklad úpravy splouvání v národním parku uvedu opatření obecné povahy č. 4/2020, jímž se vyhrazují úseky vodních toků na území KRNAP určených pro splouvání – úprava platí do 31. 12. 2025. Dle opatření lze plavidlem bez motorového pohonu sjíždět řeku Jizeru, řeku Labe v úseku přehrada Labská – Vrchlabí, Malou Úpu v úseku Spálený Mlýn, ústí Jeleního potoka k soutoku s Úpou, Jizerku v úseku Vítkovice, most u hotelu Skála, ústí Kozelského potoka – Dolní Štěpanice, Mumlavu v úseku most u skokanských můstků v Harachově až ústí do Jizery, Úpu v úseku Pec pod Sněžkou – Horní Maršov a Klínový potok v úseku parkoviště Strážné lom k soutoku s Husím potokem. Vodní toky lze splouvat pouze za denního světla, na Labi se vyžaduje průtok vody vypouštěné z přehradní nádrže vyšší než 9 m³/sec. Nalodování a vyloďování je možné pouze na označených místech.

Právní úprava jiných zvláště chráněných území se k problematice splouvání vodních toků nevyjadřuje, může se však nacházet v bližších ochranných podmínkách, jež obsahují právní akty, jimiž se předmětná území zřizují. Již výše byl uveden příklad vyhlášky č. 95/2007 Sb., o vyhlášení NPR Adršpašsko-teplické skály, dle níž je možné provádět plavbu na lodích a jiných plavidlech pouze se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody.

4.3.4 Dílčí shrnutí úpravy pohybu u vody a ve vodě

Voda je neodmyslitelnou součástí přírody, bez které by byl život nemožný. Proto je třeba chránit její kvalitu i kvantitu – k tomu slouží vodní zákon.

Vodu lze dělit na povrchovou (přírozeně se vyskytující na zemském povrchu) a podzemní (přírozeně se vyskytující pod zemským povrchem v pásnu nasycení v přímém styku s hornina-

¹⁶⁵ Jedná se o Vyhlášku č. 46/2015 Sb., o stanovení vodních nádrží a vodních toků, na kterých je zakázána plavba plavidel se spalovacími motory, a o rozsahu a podmínkách užívání povrchových vod k plavbě.

¹⁶⁶ viz § 16 odst. 2 písm. n) ZOPK.

mi). Na povrchovou vodu (nikoli podzemní) se vztahuje institut veřejného užívání, v rámci kterého lze tuto vodu odebírat nebo s ní jinak nakládat pro vlastní potřebu. Dále lze v rámci obecného užívání vod tyto využívat k plavbě. Obecné užívání povrchových vod lze omezit z důvodu veřejného zájmu nebo bezpečnosti osob. V rámci obecného užívání lze povrchové vody využívat ke koupání, zakázat jej v konkrétních lokalitách může krajská hygienická stanice dle ZOVZ.

U vodních zdrojů pitné vody, vodních nádrží aj. se pro ochranu jejich vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti stanovují ochranná pásma ve dvou stupních. V přímém okolí se nachází pásmo I. stupně, do kterého je zakázán vstup i vjezd – nevztahuje se na osoby s právem vodu odebírat z předmětného vodního zdroje – na něj pak navazuje pásmo II. stupně. Další podmínky činností v I. i II. ochranném pásmu vodního zdroje stanovují opatření obecné povahy, jimiž jsou zřízeny – obecně je v nich zakázáno provádět činnosti vodní zdroje poškozující či ohrožující.

Právní úprava ZOPK pro zvláště chráněná území obsahuje v základních ochranných podmínkách národních parků zákaz splouvání vodních toků a výkon jiných vodních sportů mimo místa vyhrazená správou národního parku. Další omezení pohybu související s vodou je pak třeba hledat v bližších ochranných podmínkách toho kterého zvláště chráněného území.

4.4 Pohyb v zasněžené přírodě

Další významné téma, jemuž je třeba se v této diplomové práci věnovat, představuje pohyb zasněženou přírodou, a to pro velkou oblibu zimních sportů v naší krajině a jejich potenciální dopad na přírodu (viz vliv výstavby lyžařského střediska na přírodu). Výkon zimních sportů nemá v ČR vlastní speciální úpravu (tzv. sněžné právo). V roce 2012 byl předložen poslanecké sněmovně návrh zákona o bezpečném pohybu při lyžování, snowboardingu a jízdě na jízdě na jízděm kole, avšak návrh se zabýval pouze pravidly při jejich výkonu. Projednávání návrhu pak bylo ukončeno po 1. čtení. Na výkon zimních sportů ve volné přírodě je tedy třeba aplikovat obecné právní předpisy. Vhodné je dále připomenout legální licenci, dle které co není zakázáno, je dovoleno, a nikdo nemůže být nucen k tomu, co zákon neukládá, či obecnou prevenční povinnost dle ust. § 2900 občanského zákoníku.

Ve volné krajině lze zimní sporty provozovat v rámci jejího **obecného užívání** dle ust. § 63 ZOPK (nikoli však na pozemcích ve vlastnictví fyzických osob). Jak již bylo výše uvedeno, přístup do krajiny se vztahuje jak na pěší pohyb, tak i pohyb pomocí různých prostředků nebo zvířat. Pod předmětné tak lze zahrnout všemožné druhy pohybů zimní krajinou – lyžování, běžkování, skialpinismus, freeride (jízda ve volném terénu), sáňkování či mushering (jízda se psím spřežením). Při jejich výkonu platí samozřejmě obecná ochrana přírody, kdy je třeba ji nepoškozovat a neničit, v rámci veřejného užívání je třeba dbát své osobní bezpečnosti a přizpůsobit se

aktuálnímu stavu přírodního prostředí. Zejména je třeba upozornit na nutnost výkonu předeměných činností při dostatečné sněhové vrstvě, jinak bude hrozit poškození rostlin a půdy, což je v rozporu s povinností nepůsobit škodu na cizím majetku a obecnou ochranou přírody dle ZOPK. Bruslení po zamrzlých vodních plochách je pokryto obecným užíváním povrchových vod.

Právní úprava **zvláště chráněných území** dle ZOPK se nijak nevyjadřuje k zimním sportům. Obsahuje však limitaci jízdy na kole a na koni, kdy dle mého názoru lze uvažovat o analogické aplikaci předeměné úpravy i na výkon zimních sportů. Na druhou stranu je otázkou, zdali ze zákona dovozovat zákazy, které neobsahuje. S jistotou lze říci, že výkon zimních sportů bude omezen v rámci klidových území národních parků, v rámci nichž je striktně zakázán pohyb mimo cesty nebo trasy vyhrazené správou národního parku, a dále v NPR, kdy jejich právní úprava jasně omezuje vstup a vjezd mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody.

V národních parcích obsahují omezení výkonu zimních sportů jejich návštěvní řády. Jako příklad uvedu návštěvní řád KRNAPu,¹⁶⁷ jehož střediska jsou oblíbeným cílem zimních dovolených. V KRNAPu jsou četnými opatřeními obecné povahy vyznačeny zimní turistické trasy. Dále jsou pro lyžaře a běžkaře udržovány lyžařské tratě a běžkařské dráhy. Skialpinisté se mohou vyjma klidových míst pohybovat i mimo vyznačené turistické cesty.

V ostatních zvláště chráněných územích se mohou k možnostem zimních sportů vyjadřovat jejich bližší ochranné podmínky. Již výše byl uveden příklad NPR Praděd, ve které je možné se pohybovat pouze po zimních turisticky značených cestách a vyznačených lyžařských tratích a plochách.

Co se týče **lesů**, lesní zákon obsahuje úpravu věnující se zimním sportům. Vstup do lesa je obecně umožněn jeho veřejným užíváním, to je však v případě jízdy na lyžích nebo saních limitováno pouze na lesní cesty a vyznačené trasy (k těmto pojmům viz část 4.2.1). Pod pojem lyžování lze jistě zahrnout i snowboarding, běžkování či skialpinismus, úpravu ohledně saní půjde bezesporu vztáhnout i na boby či mushering.

4.4.1 Dílčí shrnutí úpravy pohybu v zasněžené krajině

Český právní řád se pohybu v zasněžené přírodě spíše nevěnuje. Rozptýleně lze nalézt ustanovení týkající se zimních sportů v právní úpravě zvláště chráněných území nebo v lesním zákoně. Je tak třeba aplikovat obecnou úpravu omezení pohybu v přírodě, jež byla představena v předchozích kapitolách.

¹⁶⁷ SPRÁVA KRNAP. Návštěvní řád Krkonošského národního parku. In: *KRNAP - Krkonošský národní park* [online]. Vrchlabí. c2010 [cit. 8. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.krnep.cz/>.

Pro pohyb po krajině se uplatní její veřejné užívání. Bude třeba při něm dodržovat obecnou ochranu přírody a povinnosti spojené s veřejným užíváním. V rámci obecného užívání povrchových vod lze využívat zamrzlé plochy k bruslení.

Právní úprava zvláště chráněných území se nijak nevyjadřuje k výkonu zimních sportů. Lze uvažovat o analogii s omezeními vztahujícími se k jízdě na kole a na koni, zůstává však otázkou, zdali ze zákona vyvozovat omezení, jež neobsahuje. Zimní sporty jistě nepůjde provozovat v klidových územích národních parků mimo vyhrazené cesty či v NPR, kde platí zákaz vstupu a vjezdu mimo vyznačené cesty. Další právní úpravu mohou obsahovat návštěvní řády národních parků či bližší ochranné podmínky ostatních zvláště chráněných území.

V lese je dle lesního zákona omezena jízda na lyžích i saních pouze na lesní a vyznačené cesty. Omezení lze vztáhnout i na činnosti obdobné lyžování a sáňkování.

4.5 Pohyb přes hranice

Významnou otázkou související se svobodným pohybem v přírodě je možnost překročení státních hranic. ČR se stala dne 21. 12. 2007¹⁶⁸ součástí schengenské spolupráce, na jejímž základě jsou postupně rušeny kontroly na společných hranicích participujících států. Jedná se o tzv. vnitřní hranice, které jsou v nařízení č. 2016/399 definovány jako: „*společné pozemní hranice členských států, včetně říčních a jezerních hranic*“.¹⁶⁹ Dle čl. 22 téhož nařízení lze vnitřní hranici překročit kdekoli bez provádění hraniční kontroly. Dále lze vnitřní hranici překročit kdykoli.

Na státních hranicích ČR se nacházejí všechny čtyři národní parky a rovněž některé CHKO (např. CHKO Labské pískovce, CHKO Jizerské hory, CHKO Beskydy či CHKO Bílé Karpaty) a další zvláště chráněná území. Na těchto je stále potřeba dodržovat výše popsanou úpravu – tak např. v klidových územích národních parků se lze pohybovat pouze po vyhrazených cestách a trasách a nepůjde státní hranici překročit, pokud vyhrazené cesty či trasy přes hranici nepovedou. Obdobné platí v případě NPR. Jinak však není pěší pohyb primárně na zvláště chráněných územích omezen, omezení nastává až při využití různých prostředků k dopravě, kdy bude třeba využít pro ně specifikované cesty vedoucí přes hranici.

Obdobný případ nastává u lesa, kdy pěší vstup a pohyb po něm jsou umožněny v rámci obecného užívání lesa, tedy půjde takto volně překročit i státní hranici, motorová vozidla však již mají vjezd zakázán – k přejezdu státních hranic bude třeba využít pozemních komunikací (vyjma

¹⁶⁸ MACHOTKOVÁ, Š. Vstup ČR do Schengenu [online]. In: Euroskop.cz – Zpravodajství [online]. Praha: Vláda České republiky. c2005-2021 [cit. 11. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/>.

¹⁶⁹ viz čl. 2 odst. 1 písm. a) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex).

lesních cest) vedoucích lesem – a dále je omezena jízda na koni i na kole pouze na lesní cesty a vyhrazené trasy – pro možnost překročení hranic budou tyto tedy muset opět vést přes hranici.

I úprava vodního zákona bude dopadat na volný pohyb přes hranice v případě vodních útvarů. Tak na základě obecného užívání povrchových vod lze vodní plochu např. přebrodit za účelem přechodu hranice. Obdobně půjde vodní plochu překonat plavbou na základě obecného užívání povrchových vod k plavbě. Zákazy vstupu a vjezdu do ochranného pásma vodního zdroje I. stupně budou dopadat i na přechod hranice. Dle mého názoru nepůjde hranici překročit, pokud má osoba výjimku ze zákazů platících pro ochranné pásmo I. stupně, jelikož tato je stanovena pouze za účelem brání vody a tímto se vyčerpá. Zbývající případy přechodu hranic ve volné krajině jsou zahrnuty obecným užíváním krajiny.

Výše uvedené tak lze **shrnout**, že volný pohyb přes státní hranice ČR je omezen v důsledku právní úpravy ochrany přírody, a to stejně jako je omezen pohyb v předmětných částech přírody na základě příslušných předpisů.

4.6 Další omezení pohybu v právu životního prostředí

Na závěr této kapitoly je třeba uvést, že výše popsaná právní úprava neobsahuje veškerá omezení pohybu, které předpisy na ochranu přírody obsahují.

Další příklad omezení svobodného pohybu z důvodu ochrany přírody nalezneme v ust. § 14 zákona o ochraně ovzduší, které obsahuje úpravu nízkoemisních zón. Tyto může stanovit rada obce na svém území a jejich účelem je omezení pohybu motorovými vozidly na stanoveném území z důvodu emisí CO₂.

Další omezení pohybu obsahuje např. i zákon o myslivosti. Pojem myslivost zahrnuje ochranu další složky přírody a ekosystémů, a to volně žijící zvěře.¹⁷⁰ Dle ust. § 9 odst. 3 zákona o myslivosti lze omezit či zakázat vstup do honitby,¹⁷¹ jízdu na koni či s tažnými psy či omezit jiné sportovní nebo zájmové činnosti, a to z důvodu hnízdění, kladení či odchovu mláďat nebo v době provádění lovu.

¹⁷⁰ viz § 2 písm. a) zákona o myslivosti.

¹⁷¹ **Honitbou** se rozumí soubor souvislých honebních pozemků vymezených v rozhodnutí orgánu státní správy myslivosti; **honebními pozemky** jsou pak pozemky odlišné od nehonebních; **nehonebními pozemky** jsou pozemky uvnitř hranice současně zastavěného území obce, ... pokud nejde o zemědělské nebo lesní pozemky mimo toto území, dále pozemky zastavěné, sady, zahrady a školky řádně ohrazené, oplocené pozemky sloužící k farmovému chovu zvěře, obvod dráhy, dálnice, silnice, letiště se zpevněnými plochami, veřejná a neveřejná pohřebiště a dále pozemky, které byly za nehonební prohlášeny rozhodnutím orgánu státní správy myslivosti – viz § 2 písm. e), f) a i) zákona o myslivosti.

5 Odpovědnost za porušení předpisů na ochranu přírody

Dodržování v předešlé kapitole popsaných omezení svobody pohybu plynoucích z právních předpisů na ochranu přírody je vynucováno státem. V důsledku porušení těchto předpisů nastupuje odpovědnost porušujícího subjektu, a to soukromoprávní a veřejnoprávní v podobě správní či trestní odpovědnosti. Působení soukromoprávní a veřejnoprávní odpovědnosti vedle sebe není vyloučeno.

Právo životního prostředí obsahuje ještě odpovědnost za ekologickou újmu, ta se však vztahuje na specifikované provozní činnosti a nenastupuje v souvislosti s výkonem svobody pohybu v přírodě.

5.1 Soukromoprávní odpovědnost

Soukromoprávní odpovědnost nastává v případech, kdy porušení práva zasáhne soukromoprávní sféru jedince a způsobí mu škodu či nemajetkovou újmu. Poškozující jednání může být zaviněné i nezaviněné. V rámci soukromoprávních vztahů obecně platí dle ust. § 2900 občanského zákoníku povinnost prevence, tedy počínat si při svém aktivním jednání tak, aby nedocházelo k nedůvodné újmě.

Občanský zákoník zná porušení povinnosti plynoucí z dobrých mravů, ze zákona nebo ze smlouvy. Při porušování předpisů na ochranu přírody se bude nejčastěji jednat o porušení zákonných povinností – v tomto případě musí být porušení zaviněné a nedbalost se presumuje.¹⁷²

Porušení zákonné povinnosti obsahuje dvě skutkové podstaty, kdy dle ust. § 2910 věty první občanského zákoníku v případě, že škůdce poruší zákonnou povinnost a zasáhne tím do absolutního práva poškozeného, nahradí mu z toho vzniklou škodu resp. nemajetkovou újmu. Absolutní práva jsou taková, která působí *erga omnes*, tedy typicky např. vlastnické právo. Příkladem zásahu do absolutního práva může být nerespektování omezení pohybu v lese, v důsledku čehož bude les poškozen – vlastník lesa má pak možnost soukromoprávního postihu vůči škůdci. Ust. § 2910 věta druhá občanského zákoníku obsahuje druhou skutkovou podstatu, kdy porušením zákona dojde k zásahu do jiného než absolutního – tedy relativního – práva poškozeného, např. vzniklého ze smlouvy. Aby tato odpovědnost vznikla, musí být porušena zákonná povinnost stanovená na ochranu předmětného relativního práva – bude třeba zkoumat ochranný účel právní normy. Uvedené lze demonstrovat na veřejném užívání krajiny, kdy dle ust. § 63 odst. 2 ZOPK je každý při průchodu přes pozemky povinen respektovat oprávněné zájmy vlastníka daných pozemků – ochranný účel právní normy evidentně směřuje na ochranu

¹⁷² viz § 2910 a § 2911 občanského zákoníku.

i jiných práv vlastníka, např. vyplývajících ze smlouvy, kterou vlastník ohledně pozemku uzavřel s třetí osobou, a tato práva budou nezákonným výkonem veřejného užívání porušena.

Není vyloučeno, že zásah do soukromých práv jiného povede nejen ke snížení jeho majetku, ale dotkne se jej i na jeho osobnosti – poté se bude jednat o nemajetkovou újmu. Složky osobnosti jsou demonstrativně uvedeny v ust. § 81 odst. 2 občanského zákoníku a pro zajímavost se mezi nimi nachází i právo žít v příznivém životním prostředí.

Škoda se nahrazuje primárně uvedeným v předešlý stav nebo v penězích, pokud uvedení v předešlý stav není možné nebo o to žádá poškozený.¹⁷³ Výše náhrady odvisí od toho, o co se majetek poškozeného snížil, resp. co musí tento vynaložit na získání náhradní věci za poškozenou, a ušlý zisk. V případě nemajetkové újmy náleží člověku vedle náhrady škody i zadostiučinění. Pravidla pro určení jeho výše jsou stanovena v ust. § 2956 a násl. občanského zákoníku.

5.2 Veřejnoprávní odpovědnost

Hlavní rozdíl mezi veřejnoprávní a soukromoprávní odpovědností spočívá v tom, mezi kým odpovědnostní vztah vzniká. V předešlé části bylo hovořeno o zásahu do práva jedince, tedy v případě soukromoprávní odpovědnosti zde bude vždy škůdce a poškozený. V případě veřejnoprávní odpovědnosti však poškozený může absentovat a poškození nastává na zájmu státem chráněném jako veřejném – odpovědnostní vztah vzniká mezi škůdcem a státem.¹⁷⁴

Veřejnoprávní odpovědnost se dělí na administrativní, jež postihuje méně závažná porušení zákona, a trestní, která nastupuje za porušení dosahující nejvyšší společenské škodlivosti.

5.2.1 Přestupky

Každý složkový zákon obsahuje právní úpravu přestupků, a to úpravu skutkových podstat, výši pokut a příslušnost k projednání přestupků. Co se týče podmínek odpovědnosti za přestupek (obecné znaky jako jsou věk či přičetnost, typové znaky jako způsobilý subjekt, subjektivní stránka, objekt a objektivní stránka i např. stupeň škodlivosti protiprávního jednání, tedy zdali se vůbec jedná o přestupek a neuplatní se pouze soukromoprávní odpovědnost, či zdali se naopak už nejedná o trestný čin) a řízení o přestupku (procesní stránka), obecně se postupuje podle přestupkového zákona, k tomu subsidiárně ještě dle správního řádu. Ohledně skutkových podstat přestupků pak nelze přehlédnout zákon o některých přestupcích, který upravuje zbytkové skutkové podstaty – z těchto lze upozornit na skutkové podstaty obsažené v ust. § 2 odst. 2 písm. h) zákona o některých přestupcích, jež postihuje nedodržení omezujících opatření ulože-

¹⁷³ viz § 2951 odst. 1 občanského zákoníku.

¹⁷⁴ GERLOCH, A. Teorie Práva. 7. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017. 335 str. ISBN: 978-80-7380-652-1. Str. 175 a 180.

ných v řízení o přestupku, ust. § 5 odst. 1 písm. a) a b) stejného zákona, jímž se postihuje neuposlechnutí výzvy úřední osoby a znevážení jejího postavení při výkonu její pravomoci – tento je relevantní ve vztahu k veřejným strážím jakožto úředním osobám viz část 5.3 – či ust. § 7 odst. 1 písm. a) a b) stejného zákona, jež postihují ublížení na cti nebo na zdraví jiné osoby.

V předchozí kapitole 4 jsem se zabývala omezeními svobodného pohybu vyplývajícími ze ZOPK, lesního zákona a vodního zákona, v následujících odstavcích je tedy popsána úprava přestupků vyplývajících z těchto zákonů. Jak však už bylo zmíněno výše, skutkové podstaty přestupků obsahuje každý složkový zákon.

ZOPK upravuje skutkové podstaty přestupků na úseku ochrany přírody a krajiny v části osmé. Dle ust. § 77 odst. 1 písm. p) ZOPK rozhoduje o přestupcích obecní úřad obce s rozšířenou působností. Dalšími orgány příslušnými k projednání přestupků dle ZOPK jsou Česká inspekce životního prostředí, krajské úřady, AOPK ČR či správy národních parků.¹⁷⁵ Příkazem na místě může přestupky projednat i stráž přírody.¹⁷⁶ Za přestupky lze dle ZOPK ukládat pokuty, jež pro fyzickou osobu mohou dosáhnout částky 100.000,- Kč.¹⁷⁷

Vedle přestupků stanovuje ZOPK ještě povinnost odstranit následky neoprávněných zásahů – tato vzniká, pokud je navrácení v předchozí stav možné a účelné, a má ji ten, kdo část přírody a krajiny chráněné dle ZOPK nedovoleně změnil, poškodil nebo zničil; o tom rozhoduje orgán ochrany přírody. Pokud *restitutio in integrum* není možné, uloží tento orgán náhradní opatření k nápravě, jež má ztrátu kompenzovat. Uvedené povinnosti mohou působit vedle odpovědnosti soukromoprávní nebo za přestupek či trestní čin.¹⁷⁸

Ust. § 87 a 88 ZOPK pak obsahují jednotlivé skutkové podstaty přestupků fyzických a právnických osob. V souvislosti s omezeními pohybu dle ZOPK je relevantních přestupků hned několik, dovolím si zde uvést jen některé – fyzická osoba se dopustí přestupku např. tím, že: „nedovoleně mění či ruší dochovaný stav přírody ve zvláště chráněném území...“, „vykonává činnost zakázanou v ochranném pásmu určeném k zabezpečení zvláště chráněných částí přírody“, „nedodržuje omezení nebo zákaz vstupu vyhlášený podle § 64“, „zničí součást přírody ve zvláště chráněném území nebo zničí zařízení určená k ochraně, označení a vybavení zvláště chráněného území“, „poškozuje nebo ničí jeskyni nebo její součást, nebo porušuje jiné povinnosti stanovené k ochraně jeskyní podle § 10“, „porušuje ustanovení návštěvního řádu národního parku vydaného podle § 19“, „poškodí nebo zničí ... zvláště chráněné území či jeho část“, či „vyko-

¹⁷⁵ viz § 80 odst. 3 ZOPK.

¹⁷⁶ viz § 81 odst. 7 písm. b) ZOPK.

¹⁷⁷ viz § 87 odst. 4 ZOPK.

¹⁷⁸ viz § 86 ZOPK.

*nává ve zvláště chráněném území ... činnost zakázanou nebo vykonává činnost, pro kterou je vyžadován souhlas orgánu ochrany přírody, bez tohoto souhlasu“.*¹⁷⁹

Lesní zákon se věnuje přestupkům v hlavě deváté. Obdobně jako u ZOPK se jedná o speciální úpravu ve vztahu k přestupkovému zákonu a zákonu o některých přestupcích, které se uplatní subsidiárně. Projednávají je a následně vybírají uložené pokuty orgány státní správy lesů, tedy příslušné obecní úřady obcí s rozšířenou působností.¹⁸⁰ Přestupky fyzických osob je oprávněna příkazem na místě projednat i lesní stráž.¹⁸¹ Skutkové podstaty přestupků fyzických a právnických osob jsou pak obsaženy v ust. § 53 a 54 lesního zákona.

Příkladem přestupků fyzických osob dle výše uvedeného ustanovení může být táboření mimo vyhrazená místa, porušování zákazu vjezdu a stání motorovými vozidly bez příslušného souhlasu vlastníka lesa, jízda mimo cesty a vyznačené trasy na koni či na kole nebo vstupování do zakázaných míst. Pokuta může dosáhnout částky 15.000,- Kč.¹⁸²

Obdobně obsahuje speciální úpravu přestupků **vodní zákon**. Projednávány jsou obecně vodoprávními úřady, tedy obecními úřady obcí s rozšířenou působností,¹⁸³ výjimky z působnosti obsahuje ust. § 125l odst. 4 vodního zákona. Skutkové podstaty přestupků jsou pak obsaženy v ust. § 116 až 125k vodního zákona. Jako příklad lze uvést přestupek nedodržení rozhodnutí o omezení obecného nakládání s vodami či užití plavidla se spalovacím motorem na zakázaných místech. Dle ust. § 125l vodního zákona může být upuštěno od uložení správního trestu, pokud pachatel přestupku přijme faktická opatření k nápravě.

5.2.2 Trestné činy

Životnímu prostředí, tedy i přírodě a jejím složkám poskytuje ochranu též trestní zákoník. Hlava VIII části druhé trestního zákoníku obsahuje jednání, která dosahují takové společenské škodlivosti, že je tyto třeba postihovat trestní odpovědností.

Prvním z nich je trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí, který zakládá trestní odpovědnost za jednání úmyslně poškozující nebo ohrožující složky přírody v rozporu s jiným právním předpisem (tedy složkovými zákony), jež dosahuje stanovené intenzity. Obdobně vzniká odpovědnost za jednání zvyšující či ztěžující odvrácení nebo zmírnění poškození či ohrožení. Jedná se o ohrožující delikt, tedy k poškození složek přírody nemusí dojít. Předmětný trestný čin

¹⁷⁹ viz § 87 odst. 1 písm. a), f), h), § 87 odst. 2 písm. a), g) i), § 87 odst. 3 písm. a), n) ZOPK.

¹⁸⁰ viz § 48 odst. 1 písm. m) a § 56 odst. 3 lesního zákona.

¹⁸¹ viz § 39 odst. 2 písm. b) lesního zákona.

¹⁸² viz § 53 odst. 2 lesního zákona.

¹⁸³ viz § 106 odst. 1 vodního zákona.

má i svoji nedbalostní formu. Skutkové podstaty jsou vymezeny poměrně široce, naplnit je tedy může nerespektování víceméně všech výše popsaných omezení svobody pohybu.¹⁸⁴

Dále je chráněn vodní zdroj, u kterého je stanoveno ochranné pásmo, a to před takovým poškozením, které vede k oslabení nebo zániku důvodu pro stanovení ochranného pásma. Ke spáchání tohoto trestného činu je vyžadováno způsobení následku, tedy musí dojít k poškození. Trestní zákoník opět zná i nedbalostní formu.¹⁸⁵

Za další poskytuje trestní zákoník ochranu lesu, kdy obsahuje skutkovou podstatu poškození lesa, kterého se dopustí ten, kdo v rozporu s jiným předpisem (lesním zákonem ale i dalšími souvisejícími zákony) způsobí závažné poškození lesa, jež dosahuje stanovené škodlivosti. Opět se jedná o skutkovou podstatu, k jejímuž naplnění je třeba způsobit následek – poškodit les. Trestný čin má i nedbalostní formu.¹⁸⁶

Posledním trestným činem vztahujícím se k tématu této práce je trestný čin poškození chráněných částí přírody, který chrání významné krajinné prvky, jeskyně či zvláště chráněná území aj. před jednáním porušujícím jiné právní předpisy (složkové zákony) a vedoucím k oslabení nebo zániku důvodu jejich ochrany. Opět jej lze způsobit z nedbalosti.¹⁸⁷

Za všechny zmíněné trestné činy hrozí trest odnětí svobody nebo zákaz činnosti, u posledně zmíněného trestného činu i propadnutí věci.

V důsledku porušení povinností a omezení stanovených složkovými zákony mohou být však naplněny skutkové podstaty i dalších trestných činů mimo hlavu VIII části druhé trestního zákoníku.

5.3 Veřejné strážce

Výkon státní správy v oblasti kontroly dodržování předpisů na ochranu přírody je státem svěřen veřejným strážím. Český právní řád zná čtyři veřejné strážce, a to stráž přírody, lesní stráž, mysliveckou stráž a rybářskou stráž. S ohledem na téma diplomové práce se budu věnovat pouze stráži přírody a lesní stráži.

Veřejní strážci jsou nepřímými vykonavateli státní správy, jedná se tedy o: „*jiné právní subjekty, na které byl zákonem nebo rozhodnutím učiněným na základě zákona delegován ve vymezeném rozsahu výkon státní správy.*“¹⁸⁸ Delegaci je nutné rozumět jako propůjčení výkonu

¹⁸⁴ viz § 293 a § 294 trestního zákoníku.

¹⁸⁵ viz § 294a trestního zákoníku.

¹⁸⁶ viz § 295 trestního zákoníku.

¹⁸⁷ viz § 301 trestního zákoníku.

¹⁸⁸ HENDRYCH, D. Cit. 53. Str. 84.

státní správy¹⁸⁹ – to se děje rozhodnutím příslušného orgánu ochrany přírody nebo státní správy lesů na základě zmocnění obsaženého v ZOPK nebo lesního zákona.

Verejní strážci jsou úředními osobami ve smyslu ust. § 127 odst. 1 písm. i) trestního zákoníku. Tito jsou tak chráněni v rámci trestných činů násilí proti úřední osobě a vyhrožování s cílem působit na úřední osoby. Zároveň jsou způsobilí dopustit se trestných činů úředních osob, tedy zneužití pravomocí úřední osoby a maření úkolu úřední osoby z nedbalosti.

5.3.1 Stráž přírody

Stráž přírody je upravena ZOPK v ust. § 81 až 82. Jedná se o pomocný orgán ochrany přírody, jehož cílem je kontrola dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny. Jejími členy mohou být fyzické osoby splňující stanovené předpoklady, tedy občané ČR starší 21 let, jež nejsou pravomocně odsouzeni za úmyslný trestný čin, jsou svéprávní a prokázali znalost právní úpravy ZOPK a souvisejících předpisů. Poslední podmínkou je složení slibu. Při změně skutečností je člen stráže přírody povinen dané oznámit příslušnému orgánu do 30 dnů.

Členy stráže přírody ustanovuje z vlastního podnětu nebo na žádost spolku splňujícího požadavky dle ust. § 70 ZOPK¹⁹⁰ příslušný orgán ochrany přírody, tedy krajský úřad pro svůj správní obvod, na území CHKO, NPR a NPP pak AOPK ČR a na území národních parků a CHKO Šumava a CHKO Labské pískovce příslušná správa národního parku.¹⁹¹ Strážci přírody jsou ustavováni ze zaměstnanců orgánu ochrany přírody nebo z dobrovolníků. V řadách strážů přírody národních parků pracují i tzv. profesionální strážci, u nichž je výkon stráže přírody součástí jejich zaměstnání, u ostatních strážů přírody se v případě zaměstnanců příslušného orgánu ochrany přírody spíše jedná o vedlejší náplň práce.¹⁹² Dobrovolní strážci jsou pak fyzické osoby stojící mimo veřejnou správu vykonávající tuto funkci ve svém volném čase; nejsou za výkon funkce placeni, avšak jsou jim poskytovány náhrady výdajů.¹⁹³ Zde je vhodné poznamenat, že funkce dobrovolných členů stráže přírody je funkcí čestnou.¹⁹⁴

Při ustanovení do stráže přírody obdrží osoba služební odznak a průkaz strážce, ve kterém je vymezen obvod působnosti dané osoby.

Funkce člena stráže bude ustanovujícím orgánem zrušena, jestliže osoba přestane funkci fakticky vykonávat nebo již nesplňuje podmínky vyžadované pro její výkon či se prokáže, že byla do funkce ustanovena na základě nepravdivých nebo nesprávných údajů. Zrušit funkci lze

¹⁸⁹ tamtéž; str. 86.

¹⁹⁰ viz § 20 odst. 1 vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení ZOPK.

¹⁹¹ viz § 77a odst. 4 písm. t) a § 78 odst. 2 ZOPK.

¹⁹² AOPK ČR. Stráž přírody. In: *AOPK ČR* [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny. c2021 [cit. 22. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/statni-sprava/straz-prirody/>.

¹⁹³ viz § 20 odst. 4 vyhlášky č. 395/1992.

¹⁹⁴ tamtéž.

i na žádost dané osoby, tomu však orgán nemusí vyhovět. V souvislosti s profesionálními strážci přírody je otázkou, zdali jim může funkce zaniknout jejím faktickým nevykonáváním – dle mého názoru povede předmětné k hrubému porušení povinností zaměstnance a jeho pracovní poměr může být ukončen okamžitým zrušením nebo výpovědí ze strany zaměstnavatele.

V stráži přírody působí strážci a zpravodajové. Oba dva musejí splňovat výše uvedené předpoklady pro členství v stráži přírody, avšak rozdílem je následná možnost uplatňování pravomocí, která náleží pouze strážcům. Funkce zpravodaje je tak využívána pro přípravu na funkci strážce, kdy se tito předně seznamují se situací v přírodě ve svém obvodu působnosti. Dále mohou zajišťovat osvětové činnosti dle vyhlášky – viz níže.¹⁹⁵

Pravomoci strážců přírody jsou taxativně vymezeny ZOPK. Patří mezi ně oprávnění (i) zjišťovat totožnost osob porušujících předpisy na ochranu přírody – osoby tedy musí být přistiženy při porušování. K výkladu pojmu zjišťování totožnosti lze užít analogie ust. § 63 zákona o Policii ČR, dle kterého zahrnuje prokázání totožnosti prokázání jména, příjmení, data narození a adresy místa trvalého pobytu, rodného čísla a státní příslušnosti.¹⁹⁶ Při odmítnutí prokázání totožnosti nebo při přistižení při porušování právních předpisů na ochranu přírody je strážce oprávněn tuto osobu (ii) zadržet za účelem prokázání totožnosti a odevzdat ji Policii ČR – osoba má povinnost uposlechnout. Zadržet lze jen na nezbytně nutnou dobu a při dodržení ústavních práv této osoby. Za další může strážce přírody (iii) projednat příkazem na místě přestupek dle ZOPK – zde je nutné naplnit podmínky dle ust. § 91 přestupkového zákona, tedy pokutu příkazem na místě lze uložit, jestliže nestačí domluva, obviněný souhlasí se zjištěným stavem věci, s právní kvalifikací skutku, uložením pokuty a její výší (max. 10.000,- Kč a pro mladistvé 2.500,- Kč) a s vydáním příkazového bloku. Dalším oprávněním strážce přírody je (iv) vstupovat na cizí pozemky v souladu s ust. § 62 ZOPK – pouze v nezbytných případech, při plnění úkolů a musejí se prokázat služebním průkazem. V neposlední řadě mohou strážci (v) požadovat pomoc a součinnost od Policie ČR, resp. obecní policie. ZOPK poskytuje strážcům i specifické oprávnění (vi) vydat opatření na pozastavení rušivé činnosti, pokud tato činnost bezprostředně ohrožuje zájmy ochrany přírody dle ZOPK – o opatření musí strážce přírody vyrozumět příslušný orgán ochrany přírody, který jej následně potvrdí, změní nebo zruší, a to nejpozději do 15 dní. Pokud strážce přírody příslušný orgán neinformuje nebo tento nijak nerozhodne, pozbyde opatření účinků uplynutím uvedené lhůty 15 dní.

¹⁹⁵ NĚMEČKOVÁ, I. et. al. Handbook pro členy stráže přírody působící při krajských úřadech a správách CHKO a národních parků v ČR. EPAVA Olomouc, a.s. 2011 [cit. 22. 10. 2021]. Dostupné z: http://www.projektympz.cz/data/prilohy/2011/224/224_prirucka.pdf. Str. 8, bod 1.5.

¹⁹⁶ ZP03/2005. Sdělení legislativního odboru Ministerstva životního prostředí k postavení stráže přírody - § 81 a násl. zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>.

Od 1. 1. 2022 přibude na základě zákona č. 364/2021 strážcům oprávnění (vii) zastavit ve zvláště chráněném území, jeho ochranném pásmu, mimo dálnice, silnice a místní komunikace, motorové a jiné vozidlo nebo loď při důvodném podezření, že byl porušen zákaz vjezdu a setrávání motorových vozidel, zákaz vjezdu jiných vozidel nebo zákaz splouvání stanovené ZOPK nebo že k vjezdu/splouvání došlo bez předchozího souhlasu příslušného orgánu ochrany přírody.¹⁹⁷ Oprávnění se dostává do ZOPK v souvislosti s implementací předpisů EU pro omezení šíření invazivních druhů živočichů a rostlin.

Další úkoly stráže přírody stanovuje vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení ZOPK, a to zajišťování strážních, kontrolních, informačních, výchovných popř. i dalších odborných činností – právě na těchto se mohou podílet výše zmiňovaní zpravodajové.

S výše uvedenými činnostmi bude často vyvstávat potřeba zajištění důkazů a jejich vyhodnocení. Při zajišťování důkazů bude třeba obecně využívat prostředky neodporující zákonu. K hodnocení pak bude příslušný orgán ochrany přírody, jenž člena stráže ustanovil.¹⁹⁸

ZOPK pak dále vymezuje povinnosti stráže přírody (tedy i zpravodajů), a to prokazovat se průkazem stráže přírody, nosit služební odznak, dohlížet na dodržování právních předpisů ochrany přírody a oznamovat bez zbytečného odkladu zjištěné závady, nedostatky a škody ustanovujícímu orgánu, resp. i Policii ČR či jiným orgánům státní správy – posledně uvedená povinnost nastupuje i v případech, kdy stráž přírody nezjistí původce pochybení.¹⁹⁹

Na závěr je třeba zmínit odpovědnost státu za náhradu škody, která vznikne při plnění úkolů stráže přírody. Škodou je třeba ve smyslu nového občanského zákoníku rozumět i nemajetkovou újmu.²⁰⁰ Odpovědnost státu je objektivní se stanovenými zprošťovacími důvody. Stát odpovídá za stráž přírody a také za osoby poskytující pomoc stráži přírody na žádost stráže nebo s jejím vědomím – tento předpoklad je nutné naplnit s ohledem na to, že veřejnoprávními oprávněními disponuje pouze stráž přírody, pomáhající osoba pak zprostředkovaně. ZOPK upravuje dvě podmnožiny odpovědnosti státu, a to odpovědnost za škody způsobené stráží a pomáhajícími osobami a odpovědnost stráži a těmto osobám za jim vzniknuvší škody.

První podmnožina odpovědnosti státu za náhradu škody vzniká v případě způsobení škody stráží přírody při plnění jejích úkolů, resp. pomáhajícími osobami. Tato se neuplatní v případě, kdy poškozený zákrok vyvolal sám svým protiprávním jednáním – takto je však dle ZOPK chráněn jen oprávněný a přiměřený zákrok, v případě neoprávněného a nepřiměřeného

¹⁹⁷ viz čl. 1, bod 59. zákona č. 364/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie v oblasti invazivních nepůvodních druhů.

¹⁹⁸ ZP03/2005. Cit. 194.

¹⁹⁹ PRŮCHOVÁ, I. § 81 [Stráž přírody]. Cit. 69.

²⁰⁰ PRŮCHOVÁ, I. § 81b [Odpovědnost státu za škodu vzniklou v souvislosti s činností stráže]. Cit. 69.

zároku být proti protiprávnímu jednání bude za tento stát odpovídat. Za druhé pak stát odpovídá za škody způsobené strážci přírody při plnění jejich úkolů, resp. pomáhajícím osobám. Stát takto odpovídá i za škodu na věcech a může být rozhodnuto i o přiznání nákladů spojených s pořízením nové věci. Hradí se skutečná škoda uvedením do předešlého stavu, a pokud to nelze nebo tak žádá sám strážce, hradí se v penězích. V případě újmy na zdraví nebo úmrtí se postupuje dle právní úpravy o odškodňování pracovních úrazů pracovníků.

ZOPK neobsahuje postup pro uplatnění vzniklého nároku, bude tak třeba aplikovat obecnou úpravu obsaženou v občanském zákoníku.²⁰¹

5.3.2 Lesní stráž

Na území lesa plní funkci veřejné stráže lesní stráž. Tu upravuje lesní zákon v ust. § 38 až 39a lesního zákona. Jejím cílem je zajišťovat ochrannou službu v lesích při jejich obecném užívání veřejností. Jejimi členy mohou být fyzické osoby splňující předpoklady stanovené lesním zákonem – musí se jednat o občany ČR, jež jsou starší 21 let, nejsou odsouzeni pro úmyslný trestný čin, jsou plně svéprávní, zdravotně způsobilí, prokázali znalost práv a povinností lesní stráže a složili slib lesního strážce. Uvedené předpoklady a jejich ověřování jsou blíže upraveny vyhláškou Ministerstva zemědělství ČR č. 101/1996 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o opatřeních k ochraně lesa a vzor služebního odznaku a vzor průkazu lesní stráže. Při změně skutečností je předmětné lesní strážce povinen bez zbytečného odkladu oznámit orgánu, jenž jej ustanovil.

Lesní stráž ustanovuje obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu, resp. krajský úřad pro území kraje, resp. Ministerstvo zemědělství, resp. Vojenský lesní úřad pro vojenské lesy,²⁰² a to z vlastního podnětu nebo na návrh vlastníka lesa. Lesní zákon vysloveně stanovuje, že se na ustanovení lesní stráže neaplikují obecné předpisy o správním řízení. Při vzniku funkce obdrží lesní strážce služební odznak a průkaz.

Funkce lesního strážce ustanovující orgán zruší, přestane-li fyzická osoba funkci fakticky vykonávat, přestane-li splňovat podmínky pro ustanovení do funkce nebo bude prokázáno, že byla do funkce ustanovena na základě nesprávných údajů. Funkce může být zrušena i z jiných důvodů na návrh vlastníka nebo z moci úřední.

Na rozdíl od ZOPK lesní zákon nerozděluje funkce členů lesní stráže na strážce a zpravodaje, ani nijak nevymezuje, zdali jsou ustavováni z řad zaměstnanců orgánů státní správy lesů nebo dobrovolníků. Může se tak jistě jednat i o dobrovolníky.

Pravomoci lesní stráže vymezuje lesní zákon taxativně. Lesní strážci jsou oprávněni (i) zjišťovat totožnost osoby porušující lesní zákon, (ii) projednat příkazem na místě přestupky

²⁰¹ tamtéž.

²⁰² viz § 48 odst. 2 písm. g), § 48a odst. 2 písm. f), § 49 odst. 3 písm. i) a § 47 odst. 2 lesního zákona.

fyzických osob dle lesního zákona, (iii) předvést osobu přistiženou při páchání přestupku bez zbytečného odkladu policejnímu orgánu a (iv) požadovat pomoc a součinnost od orgánů Policie ČR či obecní policie. Jedná se o obdobné pravomoci jako v případě stráže přírody, lze tedy na ně vztáhnout závěry učiněné v předchozí části. Vymezení pravomocí neobsahuje oprávnění osobu zadržet, z logiky věci je však toto obsaženo v pojmu předvedení policii, kdy je pro předmětné nutné osobu zadržet. Je však třeba pamatovat na ústavní práva takové osoby a rovněž na to, že jiné kompetence k zásahům lesní stráž ze zákona nemá.

Úprava kompetencí lesní stráže se od 1. 1. 2022 významně změní v důsledku již zmiňovaného zákona č. 364/2021, který implementuje předpisy EU v oblasti ochrany proti šíření invazivních druhů rostlin a zvířat, a to následovně:

„Lesní stráž je při své činnosti oprávněna

a) zastavit dopravní prostředek, je-li důvodné podezření, že osoba užívající dopravní prostředek porušuje ustanovení tohoto zákona,

b) v souvislosti s výkonem dohledu dle § 39 odst. 1 písm. b) požadovat předložení souhlasu nebo výjimky vlastníka lesa pro příslušnou činnost,

c) zjistit totožnost osoby, která při obecném užívání lesa porušuje ustanovení tohoto zákona,

d) pořídít zvukový, obrazový nebo jiný záznam osob a věcí nacházejících se na veřejně přístupném místě a zvukový, obrazový nebo jiný záznam o průběhu úkonu, je-li to nezbytné pro plnění jejího úkolu,

e) projednat příkazem na místě přestupky podle § 53 tohoto zákona,

f) zadržet osobu, která při obecném užívání lesa porušuje ustanovení tohoto zákona, nelze-li jinak zjistit její totožnost, a bezodkladně přivolat orgán Policie České republiky nebo zadrženou osobu bezodkladně orgánu Policie České republiky předvést,

g) požadovat pomoc nebo součinnost orgánů Policie České republiky, popřípadě obecní policie, pokud nemůže splnění svých povinností zajistit vlastními silami a prostředky.“²⁰³

V uvedeném lze pozorovat sjednocení textace s tou obsaženou v ZOPK, obdobné rozšíření kompetencí pro zastavení dopravního prostředku a navíc úpravu získávání a zajišťování důkazů. Posledně uvedené by bylo vhodné doplnit i do ZOPK, v souvislosti s nímž je nutné možnost získání a zajištění důkazu dovozovat z obecné právní úpravy.

Povinnosti lesní stráže jsou obdobné povinnostem stráže přírody, tedy prokazovat se průkazem lesní stráže a nosit služební odznak, dohlížet nad dodržováním povinností v rámci obec-

²⁰³ viz čl. 4, bod 4. zákona č. 364/2021, kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie v oblasti invazivních nepůvodních druhů.

ného užívání lesů a bezodkladně oznamovat zjištěné závady, nedostatky a škody vlastníku lesa, ustavujícímu orgánu, Policii ČR nebo orgánům státní správy.

V otázce náhrady škody způsobené při plnění úkolů lesní stráže je tato upravena shodně jako u stráže přírody, dovolím si zde tedy pouze odkázat na závěr předchozí části.

5.4 Shrnutí kapitoly o odpovědnosti za porušení předpisů na ochranu přírody

Při porušení povinností stanovených předpisy na ochranu přírody nastupuje odpovědnost porušujícího subjektu, a to soukromoprávní nebo veřejnoprávní. Jejich současné působení není vyloučeno.

Základ soukromoprávní odpovědnosti je položen v občanském zákoníku. Nejčastěji se bude jednat o porušení zákonné povinnosti – jedná se o subjektivní odpovědnost a zavinění se předpokládá. Porušením zákonné povinnosti lze zasáhnout do absolutního práva, kdy je postižováno každé porušení, nebo do relativního práva, kdy je postižováno pouze porušení právní normy, jejímž účelem je toto právo chránit. Zasáhnout lze do majetkových i nemajetkových práv.

Veřejnoprávní odpovědnost se pak dělí na administrativní a trestní. Každý složkový zákon obsahuje vlastní úpravu skutkových podstat přestupků, správní tresty možné za ně uložit, a příslušnost správního orgánu projednávajícího přestupky. Obecnou úpravu předpokladů odpovědnosti za přestupky a postupu při projednávání přestupků nalezneme v přestupkovém zákoně, aplikovat lze i zákon o některých přestupcích upravující zbytkové skutkové podstaty přestupků. Trestní odpovědnost nastupuje v případech nejzávažnějších, dosahujících zákonem stanovené společenské škodlivosti. Úprava trestních činů proti životnímu prostředí je obsažena v hlavě VIII části druhé trestního zákoníku – jedná se o trestné činy ohrožovací i poškozovací, úmyslné i nedbalostní. Porušením předpisů na ochranu přírody se však lze dopustit i dalších trestných činů obsažených v trestním zákoníku.

Specifičností předpisů na ochranu přírody jsou veřejné stráže, na něž je delegována, resp. jim je propůjčena pravomoc dohlížet nad dodržováním těchto předpisů (děje se tak rozhodnutím příslušného orgánu na základě zákona). Jedná se o nepřímé vykonavatele veřejné správy. Lze je dělit na stráž přírody, lesní, mysliveckou a rybářskou, v práci se věnují prvně dvěma uvedeným.

Stráž přírody je upravena v ZOPK a lesní stráž v lesním zákoně. Oba dva zákony stanovují podmínky pro jejich ustanovení, zrušení, ustanovující orgán, pravomoci, povinnosti a odpovědnost státu za škodu způsobenou při výkonu funkce. ZOPK na rozdíl od lesního zákona rozděluje funkce ve strážích přírody na strážce a zpravodaje, kdy pravomoci náležejí pouze strážcům. Dále se věnuje i možnosti jejich ustanovení z řad dobrovolníků, v lesní strážích ovšem také mohou

být dobrovolníci a může zde být interní rozdělení pozic, avšak pravomoci jsou lesním zákonem svěřeny lesní strážím jako celku.

Oprávnění strážců přírody a lesní strážce jsou obecně zjišťovat totožnost osob porušujících příslušný složkový zákon a i zákony související, zadržet takto porušující osoby ke zjištění totožnosti a předat je Policii ČR, požadovat pomoc od Policie ČR, resp. obecní policie a projednávat přestupky příkazem na místě (pro tento způsob musí být splněny podmínky dle ust. § 91 přešupkového zákona). Stráž přírody je navíc oprávněna vstupovat na cizí pozemky a vydat opatření k pozastavení rušivé činnosti při bezprostředním ohrožení zájmů dle ZOPK. Pravomoci obou stráží budou od 1. 1. 2021, kdy nabyde účinnosti zákon č. 364/2021 Sb., rozšířeny o možnost zastavení dopravního prostředku při podezření z porušování právních předpisů. Textace pravomocí lesní strážce bude značně změněna, kdy bude bližší té obsažené v ZOPK a navíc obdrží lesní stráž pravomoc pořídít zvukové a obrazové záznamy.

Povinnostmi obou stráží jsou pak prokazovat se průkazem příslušné strážce a nosit služební odznak, dohlížet nad dodržováním předpisů příslušného zákona (a i těch souvisejících) a oznamovat neodkladně zjištěné závady, škody a nedostatky ustanovujícímu orgánu, Policii ČR či obecní policii, jinému příslušnému správnímu orgánu resp. vlastníkoví lesa.

ZOPK a lesní zákon obsahují shodnou úpravu odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu funkce strážce přírody, resp. lesní strážce. Tato pokrývá i situaci, kdy příslušné strážce pomáhá osoba na žádost této strážce nebo s vědomím strážce. Stát odpovídá za škody způsobené příslušné strážce, resp. pomáhající osobě a i za škody způsobené strážce, resp. pomáhající osobou – v druhém případě musí být zákrok oprávněný a přiměřený. Pro postup uplatnění nároku je třeba využít občanského zákoníku.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala českou právní úpravou svobody pohybu v právu životního prostředí. Jejím cílem bylo posouzení, zdali předmětná právní úprava naplňuje svůj účel, tedy obecně ochranu životního prostředí a konkrétně nastavení ideálních podmínek pro výkon svobody pohybu v přírodě, který přírodu nadměrně neohrožuje a nepoškozuje a ta je tak schopna obnovy a další existence.

V tomto ohledu byly v první, teoretické části práce popsány základní instituty s problematikou související, tedy životní prostředí jakožto vše, co nás obklopuje a vytváří přirozené podmínky pro existenci organismů včetně člověka na Zemi, právo na příznivé životní prostředí jakožto základní lidské právo a dále právo životního prostředí coby právo regulující společenské vztahy vznikající v rámci životního prostředí obsahující závazná pravidla chování. Následně bylo vymezeno veřejné užívání, tedy užívání všeobecně přístupných materiálních statků odpovídající jejich účelovému určení předem neomezeným okruhem uživatelů, a v jeho rámci obecné užívání v podobě přístupu do krajiny a obecného užívání lesa. V navazujících částech práce bylo pojednáno i o obecném nakládání s vodou.

V druhé, praktické části jsem se již věnovala samotné problematice diplomové práce, a to konkrétní právní úpravě svobody pohybu v právu životního prostředí, tedy v jednotlivých složkových zákonech. V tomto ohledu bylo zjištěno, že daná právní úprava často obsahuje neurčité právní pojmy, které její aplikaci ztěžují. Jako příklad lze uvést problém výkladu pojmů táboření, bivakování a nocování, které by si jistě zasloužily závazný právní výklad na alespoň prováděcí úrovni. Dalším nedostatkem, který směřuje spíše do úpravy pozemních komunikací, je neaktualizující se výklad pojmu motorové vozidlo, kdy se tento obtížně aplikuje na nově se objevující dopravní prostředky poháněné elektřinou. Dále dle mého názoru nedrží právní úprava životního prostředí krok s pokračující dobou a novými volnočasovými aktivitami, kdy je v této často regulován typ sportu konkrétně, a nikoli obecně. Kladně hodnotím právní úpravu národních parků, která jasně stanovuje možnost provozování *horolezeckých sportů* za splnění příslušných podmínek. Právní úprava NPR však již takto omezuje pouze *horolezectví*. Dalším neduhem je převážně chybějící právní úprava pohybu v zimní krajině, tedy na lyžích, saních aj.

Další obecné problémy zkoumané problematiky spatřuji v malé povědomosti o právní úpravě pohybu v přírodě a v její roztržitosti v několika právních předpisech na zákonné i podzákonné úrovni, a pak i v roztržitosti úpravy v konkrétním právním předpise, což je patrně jedním z důvodů malé znalosti právní úpravy – v tomto ohledu opět kladně hodnotím právní úpravu národních parků, a to jejich návštěvních řádů, které obsahují veškeré podmínky omezení

pohybu v konkrétním národním parku. Předmětné lze zlepšit vyšší osvětou o příslušné právní úpravě – např. vyučovat ji na školách, vysílat krátké informativní shoty v televizi v hlavních vysílacích časech, zlepšit poutavost informačních cedulí v přírodě aj. Lze také uvažovat o ztraktivnější roli veřejných strážů, které by při vyšším počtu strážců lépe kontrolovaly chování lidí v přírodě a poučovaly je o jejich povinnostech.

Rovněž je dle mého názoru více než záhodno znovu upravit vzájemný vztah jednotlivých právních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí, kdy nyní je třeba složitě určovat, které ze dvou proti sobě stojících ustanovení má aplikační přednost.

Konkrétně se tedy v druhé části práce věnuji a blíže zkoumám právní úpravu pohybu v jednotlivých částech přírody. Nejdříve je obecně popsán účel a cíl ZOPK jakožto jednoho ze základních předpisů v této oblasti; zejména je zmíněna ochrana obecná a zvláštní, kdy posledně uvedená zahrnuje právní úpravu zvláště chráněných území. V rámci této pozitivně hodnotím rozdělení právní úpravy do základních ochranných podmínek na zákonné úrovni, jež upravují nejdůležitější omezení pohybu, a pak do bližších ochranných podmínek ve vyhlášovacím aktu, jímž je předmětné území zřízeno a jenž upravuje konkrétní podmínky důležité pro toto území.

Právní úprava národních parků je dle mého názoru zdařilá, omezování volného pohybu institutem klidových území namísto v důsledku zonace přispívá k flexibilnější ochraně jednotlivých území dle jejich konkrétních potřeb. Úpravu CHKO vnímám jako poměrně mírnou – v této bych již na zákonné úrovni upravila jízdu i jinými dopravními prostředky než jen motorovými vozidly, provozování sportů jako např. horolezectví a upravila bych možnosti létání. Úprava NPR dle mého názoru naplňuje svůj účel. Úprava PR, NPP a PP je pak poměrně kusá a omezení pohybu se nijak speciálně nevěnuje; zákazy v ní obsažené jsou dosti široké a budou podléhat správnímu uvážení – to může vést k nejistotě adresátů právních norem.

Dále se věnuji právní úpravě pohybu po lese. Tuto vnímám jako dostačující, avšak její úskalí spočívá v soukromém vlastnictví lesů, kdy každý vlastník může mít rozdílné zájmy s lesem, jež v důsledku mohou vést k ohrožení lesa. Odpovědí však jistě není lesy zestátnit.

Poté následuje popis úpravy omezení pohybu v rámci vodního zákona. Tato se předmětnému spíše nevěnuje, kdy pouze upravuje obecné užívání povrchových vod a omezuje vstup a vjezd v I. pásmu ochrany vodního zdroje. Vzhledem k cennosti vody pro život by jistě zasloužil pohyb v její oblasti vyšší regulace.

Co se týče pohybu v zasněžené krajině, tomuto je věnovaná samostatná část práce. V této je zjištěno, že je tento pohyb upraven pouze minimálně (úpravu obsahuje lesní zákon a pak některé bližší ochranné podmínky národních parků, CHKO či NPR). Nelze než doporučit se tomuto

tématu více věnovat na zákonné úrovni a doplnit příslušnou úpravu do již existujících složkových zákonů, nebo přijmout nový samostatný zákon.

V neposlední řadě se v práci věnuji pohybu přes hranice v rámci pohybu po přírodě. Zde jsem došla k závěru, že je tento v důsledku členství ČR v schengenském prostoru (a členství jejích sousedních států také v této spolupráci) a dále obecného užívání přírody možný kdekoli na jejích hranicích. Pokud se však bude jednat o území se speciální úpravou omezující pohyb, nepůjde hranici překročit v rozporu s těmito omezeními (např. v klidových územích národních parků, v NPR či při jízdě na kole v lesích).

Diplomová práce z důvodu rozsahu neobsahuje veškerá omezení pohybu plynoucí z environmentálních právních předpisů – jako další případy lze uvést omezení pohybu po honitbě z důvodu hnízdění, kladení či odchovu mláďat nebo v době provádění lovu či možnost obce stanovit nízkoemisní zóny, kterými se omezuje pohyb motorových vozidel.

Poslední kapitola práce se věnuje odpovědnosti za nedodržování probírané právní úpravy a možnostem kontroly nad jejím dodržováním. Odpovědnost může být soukromoprávní dle občanského zákoníku nebo veřejnoprávní v podobě přestupků či trestných činů. Skutkové podstaty jednotlivých přestupků jsou vždy součástí příslušného složkového zákona. Trestní zákoník pak obsahuje samostatnou hlavu, která se věnuje trestným činům proti životnímu prostředí.

Kontrolu nad dodržováním těchto předpisů mj. vykonává veřejná stráž – v této oblasti hodnotím kladně rozšíření jejích pravomocí, jež od 1. 1. 2022 budou čítat i možnost zastavení dopravního prostředku a u lesní stráže i možnost pořízení důkazů – záznamů, je-li to nezbytné pro plnění jejích úkolů. Otázkou ovšem zůstává, jak pozici veřejných strážců zatraktivnit, aby ji vykonávalo více lidí – lze uvažovat o její profesionalizaci, tak jak tomu je u strážců přírody v národních parcích, tedy aby tuto funkci i na ostatních zvláště chráněných územích vykonávali zaměstnanci orgánů ochrany přírody, či z ní udělat samostatné povolání na plný úvazek nebo poskytnout dobrovolníkům určité finanční výhody, jako např. volné vstupy na památky aj. U částí přírody v soukromém vlastnictví lze rovněž uvažovat o stanovení povinnosti vlastníkov, aby na daném území působilo určité množství strážců.

V souhrnu pozitiv i negativ české právní úpravy pohybu v přírodě tuto vnímám kladně, a tedy na dobré cestě k ideálnímu nastavení podmínek pro výkon lidských aktivit v přírodě, tak aby tento přírodu neohrožoval a nepoškozoval a zároveň byl udržitelný v rámci lidských zájmů.

Seznam použitých zkratek

Aarhuská úmluva	Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí z roku 1998
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
ČR	Česká republika
CHKO	chráněná krajinná oblast
EU	Evropská unie
Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod ve znění protokolů č. 11, 14 a 15
Komise EU	Evropská komise
KRNAP	Krkonošský národní park
lesní zákon	zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon), ve znění zákona č. 314/2019 Sb.
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. Prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 295/2021 Sb.
nařízení č. 2016/399	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex unie o pravidlech upravujících 75říhraniční pohyb osob (schengenský hraniční kodex) (kodifikované znění)
novela č. 123/2017 Sb.	Zákon č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
NP České Švýcarsko	Národní park České Švýcarsko
NP Podyjí	Národní park Podyjí
NP Šumava	Národní park Šumava
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 192/2021 Sb.
orgán ochrany přírody	orgán ochrany přírody a krajiny
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
přestupkový zákon	zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění nálezu č. 325/2020 Sb.
správní řád	zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění zákona č. 403/2020 Sb.
stanovisko č. j. 410/1114/96	Soubor stanovisek k ochraně přírody a krajiny, č. j. 410/1114/96
stavební zákon	zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění zákona č. 403/2020 Sb.

Stockholmská deklarace	Deklarace Konference Organizace spojených národů o životním prostředí z roku 1972
trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění zákona č. 220/2021 Sb.
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 220/2021 Sb.
ÚCL	Úřad pro civilní letectví
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 98/2013 Sb.
veterinární zákon	zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 543/2020 Sb.
vodní zákon	zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění zákona č. 544/2021 Sb.
vyhláška č. 341/2014 Sb.	vyhláška č. 341/2014 Sb., o schvalování technické způsobilosti a o technických podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, ve znění vyhlášky č. 180/2020 Sb.
vyhláška o pravidlech plavebního provozu	vyhláška č. 67/2015 Sb., o pravidlech plavebního provozu (pravidla plavebního provozu), ve znění vyhlášky č. 139/2019 Sb.
zákon č. 364/2021 Sb.	zákon č. 364/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie v oblasti invazních nepůvodních druhů
zákon na ochranu zvířat proti týrání	zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 501/2020 Sb.
zákon o bezpečnosti ČR	ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.
zákon o civilním letectví	zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 111/2019 Sb.
zákon o České inspekci životního prostředí	zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění zákona č. 183/2017 Sb.
zákon o ekologické újmě	zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 98/2019 Sb.
zákon o integrované prevenci	zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci), ve znění zákona č. 541/2020 Sb.
zákon o myslivosti	zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění zákona č. 225/2017 Sb.
zákon o některých přestupcích	zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění zákona č. 178/2018 Sb.

zákon o obalech	zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů (zákon o obalech), ve znění zákona č. 609/2020 Sb.
zákon o obcích	zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 263/2019 Sb.
zákon o odpadech	zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech
zákon o ochraně ovzduší	zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění zákona č. 403/2020 Sb.
ZOPK	zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákona č. 403/2020 Sb.
zákon o ochraně státních hranic	zákon č. 191/2016 Sb., o ochraně státních hranic České republiky a o změně souvisejících zákonů (zákon o ochraně státních hranic), ve znění zákona č. 183/2017 Sb.
zákon o pobytu cizinců	zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 274/2021 Sb.
zákon o Policii ČR	zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění zákona č. 111/2019 Sb.
zákon o posuzování vlivů na životní prostředí	zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění zákona č. 284/2021 Sb.
zákon o pozemních komunikacích	zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění zákona č. 609/2020 Sb.
zákon o požární ochraně	zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění zákona č. 225/2017 Sb.
zákon o právu na informace o životním prostředí	zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění zákona č. 83/2015 Sb.
zákon o Státním fondu životního prostředí	zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky, ve znění zákona č. 113/2018 Sb.
ZOVZ	zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 205/2020 Sb.
zákon o vnitrozemské plavbě	zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění zákona č. 270/2021 Sb.
zákon o životním prostředí	zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění zákona č. 183/2017 Sb.

Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace (včetně internetových):

1. BOBEK, M., MOLEK, P., ŠIMÍČEK, V. (eds.). *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví* [online]. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Str. 652-669 [cit. 8. 2. 2021]. ISBN 978-80-210-4844-7. Dostupné z: <https://ndk.cz/>
2. DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. BECK, 2010. 678 str. ISBN 978-80-7400-338-7
3. DROBNÍK, J., DVOŘÁK, P. Zákon o lesích a doplnění některých zákonů: Komentář. § 19 (Obecné užívání lesa) [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>
4. GERLOCH, A. *Teorie Práva*. 7. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017. 335 str. ISBN: 978-80-7380-652-1
5. HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2016. 599 str. ISBN 978-80-7400-624-1
6. HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. A KOL. *Listina základních práv a svobod. Komentář* [online]. Praha: C. H. Beck, 2021. 1451 str. ISBN: 978-80-7400-812-2. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
7. KIRÁLY, A. *Ochrana životního prostředí v kontextu mezinárodní, evropské a české legislativy* [online]. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 2009. 145 str. ISBN: 978-80-248-2041-5. Dostupné z: <https://ndk.cz/>
8. KOPECKÝ, M. *Správní právo. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Str. 573. ISBN 978-80-7400-820-7
9. KOVALČÍKOVÁ, D., ŠTANDERA, J. § 2 [Vymezení základních pojmů]. *Zákon o provozu na pozemních komunikacích. Komentář* [online]. Praha: C. H. Beck, 2011. 438 str. ISBN 978-80-7400-418-6. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
10. MOLDÁN, B. *Životní prostředí v globální perspektivě* [online]. Praha: Univerzita Karlova Nakladatelství Karolinum, 2020. 228. ISBN 978-80-246-4678-7. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/prehled>.
11. RESCHOVÁ, J., KINDLOVÁ, M., GRINC, J., PREUSS, O., ANTOŠ, M. *Státověda: Stát. Jednotlivec. Konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 484 str. ISBN 978-80-7552-695-3.

12. SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SUCHÁNEK, R., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky. Komentář* [online]. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 1264 str. ISBN: 978-80-7400-590-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
13. STEJSKAL, V. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: Komentář. § 63 (Průchod krajinou)* [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/menu/search>.
14. VOMÁČKA, V., KNOTEK, J., KONEČNÁ, M., HANÁK, J., DIENSTBIER, F., PRŮCHOVÁ, I. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář* [online]. Praha: C. H. Beck, 2018. 676 str. ISBN 978-80-7400-675-3. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
15. WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL., I. *Listina základních práva a svobod: Komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/menu/search>

Články (včetně internetových):

1. COONAN, C. How Beijing used rockets to keep opening ceremony dry. In: *INDEPENDENT* [online]. Londýn: Independent Digital News & Media Limited, 2011, 22. 10. 2011. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/>
2. DĚTI ZEMĚ – PLZEŇ. Bivakování v CHKO? Povoleno! In: *Děti Země* [online]. 14. 3. 2011. Dostupné z: <http://detizeme.cz/index.shtml>
3. KASMIRLI, M., WARBUTON, N., ed. Tools for thinking: Isaiah Berlin's two concepts of freedom. In: *Aeon* [online]. Aeon Media Group, c2012-2021, 11. 2. 2019. Dostupné z: <https://aeon.co/ideas/tools-for-thinking-isaiah-berlins-two-concepts-of-freedom>
4. MACHOTKOVÁ, Š. Vstup ČR do Schengenu [online]. In: Euroskop.cz – Zpravodajství [online]. Praha: Vláda České republiky. c2005-2021. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/>
5. PAVELKA I., SKOUMAL M. Limity oprávnění jízdy na koni v lese podle lesního zákona. *Právní rozhledy* [online]. 15-16/2015, str. 521. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
6. PEJCHA, J. Táboření v lese zakázáno, bivakování dovoleno. In: *Lesnická práce* [online]. 2011. Dostupné z: <https://www.lesprace.cz/>

7. PEKÁREK, M. Právo životního prostředí se představuje. *České právo životního prostředí* [online]. Praha: Občanské sdružení Česká společnost pro právo životního prostředí, 2001. 1/2001, str. 6-10. ISSN 1213-5542. Dostupné z: <https://www.cspzp.com/>
8. STEJSKAL, V. K nové právní úpravě § 17 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o vyhlášení klidových území národních parků. In: *Česká společnost pro právo životního prostředí* [online]. Praha: Občanské sdružení Česká společnost pro právo životního prostředí, 2017. 44/2017, str. 11-18. ISSN 1213-5542. Dostupné z: <https://www.cspzp.com/>
9. STEJSKAL, V. Právní aspekty udržitelného cestovního ruchu v národních parcích. In: *AUC IURIDICA* [online]. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2016. Vol 62 No 3, str. 49-56. E-ISSN 2336-6478. Dostupné z: <https://karolinum.cz/>
10. ŠAMAN, V. Zákaz motorového létání nad národními parky! In: *LAA – letecká amatérská asociace ČR* [online]. 4. 3. 2019. Dostupné z: <https://www.laacr.cz/Stranky/Default.aspx>
11. WEISSE, M., GOLDMAN, E. D. We lost a soccer field of primary rainforest every 6 seconds in 2019. In: *GreenBiz* [online]. Oakland: GreenBiz Group, 2020, 16. 6. 2020. Dostupné z: <https://www.greenbiz.com/>

Jiné internetové zdroje:

1. AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY. Bivakovat v chráněné krajinné oblasti? Ano, ale jen někde. In: *AOPK ČR* [online]. 13. 4. 2011. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/>
2. AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY. Sport, turistika, rekreace. In: *AOPK ČR* [online]. c2021. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/>
3. AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY. Stráž přírody. In: *AOPK ČR* [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny. c2021. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/statni-sprava/straz-prirody/>
4. MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Druhy míst ke koupání. In: *Ministerstvo zdravotnictví* [online]. Praha. Poslední aktualizace 29. 11. 2020. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/>
5. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Lesy. In: *Lesy (eAGRI)* [online]. Praha. c2009-2021. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/lesy/>

6. MORAVSKÝ KRAS. Turistické informace. In: *Moravský kras - Macocha, Punkevní jeskyně - turistické informace* [online]. c 2005-2021. Dostupné z: <http://www.moravskykras.net/informace.html>
7. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Chráněné krajinné oblasti. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, c2008-2020. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/chranene_krajinne_oblasti
8. SPRÁVA NÁRODNÍHO PARKU ČESKÉ ŠVÝCARSKO. Horolezectví v NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce. In: *Oficiální webové stránky NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce* [online]. Dostupné z: <https://www.npcs.cz/>
9. Správa jeskyní ČR [online]. Průhonice: Správa jeskyní České republiky. Dostupné z: <https://www.caves.cz/>
10. SPRÁVA KRNAP. Návštěvní řád Krkonošského národního parku. In: *KRNAP - Krkonošský národní park* [online]. Vrchlabí. c2010. Dostupné z: <https://www.krnep.cz/>
11. Správa KRNAP. Nová zonace KRNAP v otázkách a odpovědích. In: *KRNAP - Krkonošský národní park* [online]. Vrchlabí. Dostupné z: <https://www.krnep.cz/>
12. Správa Národního parku České Švýcarsko. Pravidla pro návštěvu. In: *Oficiální webové stránky NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce* [online]. Dostupné z: <https://www.npcs.cz/>
13. Správa Národního parku České Švýcarsko. Prosíme nerušit! Hnízdíme!. In: *Oficiální webové stránky NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce* [online]. Dostupné z: <https://www.npcs.cz/>

Právní předpisy:

1. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění zákona č. 220/2021 Sb.
2. Výnos ministerstva kultury České socialistické republiky, č. 6883/76, o zřízení chráněné krajinné oblasti „České středohoří“, rozprostírající se v Severočeském kraji na území okresů Česká Lípa, Děčín, Ústí nad Labem, Litoměřice, Louny, Teplice, Most
3. Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění zákona č. 225/2017 Sb.
4. Vyhláška ministerstva životního prostředí České republiky č. 6/1991 Sb., o zřízení státních přírodních rezervací Borek u Velhartic, Čtyři palice, Králický Sněžník, Rejvíz, V rašelinách a jejich ochranných pásem a o zřízení státních přírodních rezervací Bukové kopce, Holina, Fajmanovy skály a Klenky, Chynínské buky, Kokšín,

Lopata, Míšovské buky, Lípa, Třímanské skály, Habrova seč, Žákova hora, Praděd, Suchý vrch a Jelení bučina

5. Zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění zákona č. 183/2017 Sb.
6. Zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky, ve znění zákona č. 113/2018 Sb.
7. Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění zákona č. 183/2017 Sb.
8. Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákona č. 403/2020 Sb.
9. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských a práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
10. Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 501/2020 Sb.
11. Vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
12. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 295/2021 Sb.
13. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 98/2013 Sb.
14. Zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění zákona č. 270/2021 Sb.
15. Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon), ve znění zákona č. 314/2019 Sb.
16. Vyhláška Ministerstva zemědělství ČR č. 101/1996 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o opatřeních k ochraně lesa a vzor služebního odznaku a vzor průkazu lesní strážce
17. Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění zákona č. 609/2020 Sb.
18. Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 111/2019 Sb.
19. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.
20. Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění zákona č. 83/2015 Sb.
21. Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 543/2020 Sb.

22. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 274/2021 Sb.
23. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 263/2019 Sb.
24. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 205/2020 Sb.
25. Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění zákona č. 284/2021 Sb.
26. Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění zákona č. 544/2021 Sb.
27. Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění zákona č. 225/2017 Sb.
28. Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů (zákon o obalech), ve znění zákona č. 609/2020 Sb.
29. Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci), ve znění zákona č. 541/2020 Sb.
30. Nařízení vlády č. 508/2002 Sb., kterým se vyhlašuje Chráněná krajinná oblast Český ráj
31. Rámcové rozhodnutí rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (2002/584/SVV).
32. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění zákona č. 403/2020 Sb.
33. Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění zákona č. 403/2020 Sb.
34. Vyhláška č. 95/2007 Sb., o vyhlášení Národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály a stanovení jejích bližších ochranných podmínek
35. Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 98/2019 Sb.
36. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění zákona č. 111/2019 Sb.
37. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 220/2021 Sb.
38. Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění zákona č. 403/2020 Sb.
39. Vyhláška č. 341/2014 Sb., o schvalování technické způsobilosti a o technických podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, ve znění vyhlášky č. 180/2020 Sb.

40. Vyhlášku č. 46/2015 Sb., o stanovení vodních nádrží a vodních toků, na kterých je zakázána plavba plavidel se spalovacími motory, a o rozsahu a podmínkách užívání povrchových vod k plavbě.
41. Vyhláška č. 67/2015 Sb., o pravidlech plavebního provozu (pravidla plavebního provozu), ve znění vyhlášky č. 139/2019 Sb.
42. Zákon č. 191/2016 Sb., o ochraně státních hranic České republiky a o změně souvisejících zákonů (zákon o ochraně státních hranic), ve znění zákona č. 183/2017 Sb.
43. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění nálezu č. 325/2020 Sb.
44. Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění zákona č. 178/2018 Sb.
45. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex)
46. Zákon č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
47. ČSN 73 6108 – Lesní cestní síť. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví. 2018. Třídící znak 50 5439.
48. Nařízení vlády č. 83/2019 Sb., o Chráněné krajinné oblasti Moravský kras
49. Nařízení č. 5/2020 Sb. hl. m. Prahy, o zřízení přírodní rezervace Prokopské údolí včetně ochranného pásma a stanovení jejích bližších ochranných podmínek
50. Opatření obecné povahy č. 12/2020, kterým se v klidovém území KU07_KRNAP – Slatinná stráň vyhrazují trasy k pohybu osob.
51. Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech
52. Opatření obecné povahy Správy Národního parku České Švýcarsko, kterým vyhrazuje místa k provozování horolezeckých sportů na území Národního parku České Švýcarsko (dále jen „NP ČŠ“) a zároveň vyhrazuje přístupové horolezecké trasy v klidových územích NP ČŠ, č. j. SNPCS 03999/2020.
53. Opatření obecné povahy č. 4/2020 o vyhrazení úseků vodních toků na území KRNAP určených pro splouvání
54. Nařízení č. 5/2021 Sb. hl. m. Prahy, o zřízení přírodní památky Zámky včetně ochranného pásma a stanovení jejích bližších ochranných podmínek
55. Opatření obecné povahy Magistrátu města Děčín č. 8/2021 ve věci o dočasném vyloučení vstupu do lesa.

56. Vyhláška č. 210/2021 Sb., o vyhlášení Národní přírodní památky Lochkovský profil a stanovení jejích bližších ochranných podmínek
57. Zákon č. 364/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie v oblasti invazních nepůvodních druhů

Mezinárodní úmluvy:

1. Deklarace Konference Organizace spojených národů o životním prostředí z roku 1972
2. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod ve znění protokolů č. 11, 14 a 15
3. Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí z roku 1998

Další dokumenty:

1. AUTORSKÝ KOLEKTIV. Soubor stanovisek k ochraně přírody a krajiny v letech 1992-2005. Ministerstvo životního prostředí. Edice Planeta 2005, odborný časopis pro životní prostředí ročník XII, číslo 7/2005; 2005. Str. 52; § 19. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk>
2. Český horolezecký svaz. Pravidla lezení. In: *Horolezectví, lezení, hory, skály, závody lezení, skialpinismus, horosvaz - Český horolezecký svaz – ČHS*. Platné znění z 12. 6. 2020. Dostupné z: <https://www.horosvaz.cz/>
3. David Attenborough: A Life on Our Planet [film]. Scénář a režie ATTENBOROUGH, D. Velká Británie: Netflix, 2020. Dostupné z: <https://www.netflix.com/>
4. Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/#>
5. Evropská komise. Revision of the EU Emission Trading System Directive 2003/87/EC concerning aviation. In: *EU emissions trading system – updated rules for aviation* [online]. 3. 7. 2020. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/index_cs
6. Letecká informační příručka, část ENR 5 – Navigační výstrahy, oddíl 5.1.2. Omezené prostory. Platné znění z 8. 10. 2020. Dostupné z: https://aim.rlp.cz/ais_data/www_main_control/frm_cz_aip.htm
7. Soubor stanovisek k ochraně přírody a krajiny, č. j. 410/1114/96
8. MÁCHA, A. Veřejné užívání a vlastnické právo. Olomouc. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce Veronika Tomoszková. Dostupné z: <https://theses.cz/id/tvow2u/>

9. NĚMEČKOVÁ, I. et. al. Handbook pro členy stráže přírody působící při krajských úřadech a správách CHKO a národních parků v ČR. EPAVA Olomouc, a.s. 2011. Dostupné z: http://www.projektymzp.cz/data/prilohy/2011/224/224_prirucka.pdf
10. ZP03/2005. Sdělení legislativního odboru Ministerstva životního prostředí k postavení stráže přírody - § 81 a násl. zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>

Judikatura:

1. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94
2. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9. 10. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 15/96
3. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 10. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 4/02
4. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 66/04
5. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 1/08
6. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 59/14
7. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 25. září 2018, sp. zn. Pl. ÚS 18/17
8. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 7. 2021, č. j. 140/2020-32

Svoboda pohybu v právu životního prostředí

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá svobodou pohybu v právu životního prostředí, tedy omezeními pohybu vyplývajícími z environmentálních předpisů. Aktuálnost tématu vyplývá jednak z konkrétní situace během pandemie COVID-19, kdy se příroda stala cílem mnoha návštěvníků, a jednak obecně z důvodu rozrůstající se lidské populace či technologického pokroku, který s sebou nese stále nové možnosti využití volného času člověka. Cílem práce je tak prozkoumat aktuální stav legislativy v této oblasti a zhodnotit naplňování jejího účelu, tedy ochrany přírody.

V tomto ohledu bylo zjištěno, že environmentální legislativa víceméně svůj účel naplňuje, kdy poskytuje flexibilní ochranu konkrétním potřebám jednotlivých území. Její nedostatky spočívají zejm. v mezerách, kdy tato zřídka upravuje pohyb zasněženou krajinou nebo neobsahuje natolik obecnou úpravu aplikující se na všechny možnosti pohybu člověka v přírodě. Dalšími úskalími jsou i nízká veřejná povědomost o environmentálních předpisech, jejich značná roztržitost a nemožnost dostatečné kontroly ze strany veřejných strážů přímo v terénu pro jejich nízký počet.

Klíčová slova

Právo životního prostředí, svoboda pohybu, ochrana životního prostředí

Freedom of Movement in the Environmental Law

Abstract

This thesis is concerning freedom of movement in the environmental law, i.e. the limitation of movement stemming from environmental legislation. Firstly, it is a current issue due to the COVID-19 pandemic – as the countryside has become a popular destination for many visitors. Secondly, it is a general issue – as the human population expands or as there are new possible ways of spending free time due to technological progress. The aim of this thesis is to analyse the current state of legislation in this area and to assess it in regard to satisfying its purpose, i.e. environmental protection.

It was ascertained that the environmental legislation rather reached its goals, as it offered flexible protection to the specific needs of individual areas. The legislations drawbacks comprised of legal vacuums – it seldom contained provisions for movement in winter countryside or it did not include sufficiently general rules to apply on every manner of movement of people in nature. Another issue of the legislation is the lack of public awareness, its considerable fragmentation and limited chance of it being enforced due to understaffed public guards.

Key words

Environmental Law, Freedom of Movement, Environmental Protection